

Raamatukogu

ISSN 0235-0351

Ilmub aastast 1923

2/2009

• **PÄRNU KESKRAAMATUKOGU**
tähistas 100 aasta täitumist uue hoone valmimisega

• **KRISTA KUMBERG:**
raamatukoguhoidja tuleb toime kõigega

• **TORONTO EESTI RAAMATUKOGUDES**
töötavad vabatahtlikud

• **TALLINNA ESIMISE RAAMATUTRÜKKALI**
CHRISTOPH REUSNERI värvikas elu

Viimasel ajal on elavalt arutatud Google'i ettepaneku üle digiteerida muu maailmakirjanduse hulgas ka eestikeelsed raamatud. Kuna viimasel ERÜ kõnekoosolekul keskenduti e-teavikute olemasolule ja kasutamisele Eesti raamatukogudes, siis haakus see ettepanek ülejäänud temaatikaga, sest probleemistik on kogu meie kultuuri seisukohalt ülimalt ajakohane. See peab püsima pidevalt tähelepanu fookuses, mitte ainult kõnekoosolekul.

Minu jaoks jäid koosolekul kõlama küsimuse kaks aspekti, ühe esitas Marika Meltsas, teise Valle-Sten Maiste. Meltsas tõestas, et infovajajad suunduvad raamatukogu allikate poole enamasti alles siis, kui Google ja muud internetiavarused on läbi kammitud, sest internetist saab info kätte kiiremini – ja see on infootsijale kõige tähtsam. Maiste aga sedastas Eesti suhtelisest väiksusest ja vaesusest põhjustatud olukorra, kus raamatukogud ei suuda komplekteerida kirjandust nii palju kui vaja või takistavad autoriõigused legaalselt juurdepääsu paljudele teavikutele.

Lugejate ja raamatukoguhoidjatena peaksime Google'iga koostöö vajalikkuses olema ühte meelt Sirje Kiiniga, kes Postimehes kirjutab: „Eesti kultuuri-tekstide digitaalne kättesaadavus on igal juhul parem kui kättesaamatus. See on tegelikult meie vältimatu, ainus võimalus lähitulevikus emakeelse kultuurina edasi kesta.”

Mitu korda on arutatud ka „Raamatukogu” ainult elektrooniliseks muutmist – pääseksime trüki- ja levitamiskulust, e-ajakiri saaks kõigile ühtviisi kättesaadavaks. Pärast igakülgset kaalumist on seni jäädud trükitud ajakirja väljaandmise juurde. Ometi astus toimetis 2009. aastasse mitmesuguste muudatustega. Silmatorkavam neist on ajakirja kujundus uuemas disaini programmis – loodan, et see pakub nii silmailu kui ka hõlbustab lugemist. RK välimust värskendas Rahvusraamatukogu avalike suhete osakonna arvutigraafik Margit Plink, kes kujundab ajakirja ka edaspidi.

Uues koosseisus alustab toimetuskolleegium. Täna kõiki seniseid toimetuskolleegiumi liikmeid ajakirja sisusse panustamise eest! Mul on hea meel, et oma raamatukogude ettepanekul jätkavad aktiivsemad neist – Gerda Koidla, Katrin Kaugver ja Malle Ermel. Juba on oma ideid toimetusega jaganud ka ajutiselt kirjastamisse siirdunud Tiiu Valm, loodan sellest koostööst ajakirjale kasu tõusvat.

Rõõmustan ka selle üle, et ajakirja tellijate arv ei ole sel aastal märgatavalt kahanenud.

Kõigile huvipakkuvat ja kasulikku lugemist soovides

Ene Riet

Rk

2/2009

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

AVAVEERG

- 4 Raskel ajal tuleb teha tarku otsuseid
Saima-Õie Andla

RAHVARAAMATUKOGU

- 5 Kultuurikogu keset linna
Saima-Õie Andla
- 8 Parim paik lapse sünnipäevapeoks
Helje Pulk
- 10 Kaua tehtud, kaunikene
Krista Kumberg

TEADUSRAAMATUKOGU

- 13 Muusika- ja kunstikogu kujunemislugu
Rahvusraamatukogus
Katre Riisalu
- 17 Säilitustegevus akadeemilises
raamatukogus
Rene Haljasmäe

UUSI VÄLJAANDEID

- 21 ELTK toimetised 3
Anu Kehman
- 21 Märjamaa raamatukogu 1903–2008
Ene Riet

Toimetuse kolleegium:

JANNE ANDRESOO
HELE ELLERMAA
MALLE ERMEL
KATRIN KAUGVER
GERDA KOIDLA
JAANUS KÕUTS
SILVI METSAR
ANNELI SEPP
ASKO TAMME
ILMAR VAARO
MIHKEL VOLT

Peatoimetaja / Editor ENE RIET
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Kujundaja MARGIT PLINK

Esikaanel: Pärnu Keskraamatukogu
uus hoone. Fotod: Andreas Härm
ja Krista Visas

Ilmub 6 korda aastas Kultuuri-
ministeeriumi ja Hasartmängumaksu
Nõukogu toetusel.

ISSN 0235 - 0351

Address / Address:

15189 Tallinn, Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu

“Raamatukogu” toimetus

tel 630 7167
e-post: ajakiri@nlib.ee

veebisait eesti ja inglise k:

www.nlib.ee/html/anded/rk/indexrk.html
www.nlib.ee/html/inglise/anded/rk/iindexrk.html

PANE TÄHELE!

- 22 The European Library avas uuendatud veebilehe
Toomas Schvak
- 22 Rahvusraamatukogu avas kirjanduse ja keele ajaveebi
Õnne Mets
- 22 Tulekul koolitused
Õnne Mets

ARENDUSTEGEVUS

- 23 Meeskonnatöö rakendamise võimalusi. II
Merike Poljakov

RAAMATULUGU

- 27 Raamatutrükkal Christoph Reusner
Helje Kannik

PERSOON

- 29 Kes teeb, see jõuab.
Tegus päev Aino Müllerbeckiga
Ene Riet

ARVUSTUS

- 32 Sada aastat arvude keeles
Piret Lotman

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

- 34 Puksoo ettekandepäev 2009
Ene Riet
- 34 Puksoo auhind 2007/2008
Tiiu Reimo
- 35 Aastakoosolek
Linda Kask
- 35 ERÜ aasta- ja teenetepreemiad
Linda Kask
- 36 Raamat on võim. Kas ka e-raamat?
Kai Idarand

KONVERENTSID & SEMINARID

- 38 Nägemispuudega lugejate kokkusaamine Haapsalus
Ilme Sepp, Priit Kasepalu
- 39 Üritustesari “Louis Braille 200”
Priit Kasepalu
- 40 Konverents “Information seeking in Context” Vilniuse Ülikoolis
Aiki Tibar

SÕNUMID

- 41 Mälestame: Viivi Müür (1938–2009) – kauaaegne raamatukogutöötaja, Viljandi KRK (rajooniraamatukogu) juhataja
- 42 SUMMARY

Saima-Õie Andla
Pärnu Keskraamatukogu direktor

Raskel ajal tuleb teha tarku otsuseid

AVAVEERG

4

Meie, raamatukoguhoidjad, oleme alati soovinud, et iga huviline leiaks raamatukogust vajalikku ja meelepärast lugemist kirjandusklassikast uudiskirjanduseni, erialakirjandusest meelelahutuseni. Ometi peame kogu oma tegevuses arvestama ka ühiskonna muutumist. Teadmispõhine ühiskond, kus kesksel kohal on informatsiooni kättesaadavus ja elukestev õppimine, on lisanud need uued funktsioonid ka raamatukogule. Lugejale muudab raamatukoguteenuse veelgi mugavamaks ja paindlikumaks infotehnoloogia kiire areng, mis avardab juurdepääsu kogudele ja andmebaasidele.

Rahvaraamatukogud kuuluvad kohalikele omavalitsustele ja just omavalitsused mõjutavad

oluliselt raamatukogude tegevust. Majanduse kasvu aeglustumisega on vähenenud nii riigi kui ka kohalike omavalitsuste eelarvelised võimalused. Vähenenud on investeringute maht ja kulutused teavikute soetamisele. Omavalitsused võivad seetõttu korrastada raamatukogude võrku oma linnas või vallas.

Teisalt tähendab majandussurutus seda, et töötute arv suureneb, elanikkond ei suuda osta raamatuid ja teisi infokandjaid, mistõttu on suuresti kasvanud raamatukogude kasutamine. Raamatukogude kasvavat vajalikkust tõestab raamatukogu kasutajate arvu suurenemine ja pikad järjekorrad paljudele raamatutele.

Oma positsiooni tugevdamiseks on rahvaraamatukogud aastate jooksul võtnud lisaks põhitööle teisi ülesandeid, mis raamatukogutöösse otseselt ei puutu. Siia kuuluvad postiteenuse osutamine, inimeste juhendamine e-teenuste kasutamisel, nõustamine sotsiaalküsimustes ja palju muud. 2009. aastast on sellesse nimekirja lisandunud ka arhivaalide kauglaenus – esimeseks pääsukeseks selle teenuse osutamisel on Pärnu Keskraamatukogu.

Ometi võivad raamatukogud teha paljugi veel oma positsiooni tugevdamiseks. Suuremat tähelepanu võiks pöörata koostööle teiste kohalike omavalitsusasutustega – koolide, lasteaedade, muuseumidega –, et koos korraldada valla või linna kultuurielu. Paljud rahvaraamatukogud ongi külakeskused ja kohaliku identiteedi säilitajad.

Raamatukogudesse investeerimise otsuse õigsust näitab kas või Pärnu Keskraamatukogule uue hoone projekteerimine ja ehitamine. Keskraamatukogust on saanud Pärnu kultuurikolmnurgas teatri ja kontserdimaja kõrval kolmas oluline tipp.

Raamatukogu olulisust linnarahva kultuurilisel teenindamisel on linnakodanikud ja linnavalitsus märganud ja tunnustanud. Pärnu linnavalitsuse ja ajalehe Pärnu Postimees küsitlus "Aasta tegu 2008" tunnistas raamatukogu täieliku valmimise selle tiitli vääriliseks.

Raamatukoguhoidjad on uhked ilusa maja üle ja kasutajad tunnevad rõõmu avardunud võimalustest. Kaasaegne töökeskkond ajendab töötajaid ennast pidevalt täiendama ning julgelt kaasa minema kõikide uuendustega, unustamata sealjuures raamatukoguhoidja põhikohustust pakkuda lugejatele kvaliteetset lugejateenindust.

Raamatukogudes töötavad tublid missioonitundega inimesed, kes tunnevad hästi oma tööd ja teevad seda suure pühendumisega. Kui hoiame kokku, majandame mõistlikult, komplekteerime oskuslikult ja läbimõeldult, elame selle raske aja üle. Tundkem rõõmu sellest, et oleme rahvale vajalikud ja saame rahvast aidata!

Jõudu ja tarku otsuseid!

Saima-Õie Andla tööd on tunnustatud Pärnus aasta kultuuritegija tiitliga (detsember 2008) ja Pärnu Vapimärgiga (veebruar 2009). 28. veebruaril ERÜ aastakoosolekul anti talle üle ERÜ aastapreemia.

Saima-Õie Andla
Pärnu Keskraamatukogu direktor

Kultuurikogu keset linna

Pärnu Keskraamatukogu sai 7. jaanuaril 100-aastaseks. Seda rõõmsat sündmust saime tähistada moodsas multifunktsionaalses hoones, mis täielikult valminuna avati kasutajatele 7. novembril 2008. aastal.

Kõik algas sada aastat tagasi

Pärnu linnavalitsuse 1908. aasta aruandest võib lugeda: "Silmas pidades asjaolu, et välja antud kohustuslike määruste põhjal normaalseks puhkuseks kauplemis-, tööstus- ja käsitöötöetevõttes need ettevõtted varakult suletakse ja töörahvas eriti sügis- ja talvekuudel on mõned tunnid päevas ilma igasuguse tegevuseta, otsustas Linnavalitsus härra Linnapea ettepanekul avada Elevandi uulitsal linna ümberehitatud majas rahva lugemissaali ja raamatukogu."

Vastava loa saamiseks pöörduti tema kõrgeaususe härra Liivimaa kuberneriga poole ja 7. jaanuaril 1909. aastal avati linna avalik tasuta lugemissaal Elevandi uulitsal rahvamaja kolmandal korrusel.

Raamatukogu avamiseks muretseti 454 eestikeelset raamatut ja telliti 16 eesti-, vene- ja saksakeelset ajalehte. Nii raamatuid kui ajalehti sai kasutada ainult kohapeal. Alles 1924. aastal võttis Pärnu linnavalitsus vastu määruse, mille kohaselt hakati raamatuid ka koju laenutama.

Nüüdseks on sellest välja kasvanud Pärnu Keskraamatukogu, mille kogudes on üle 280 000 paljudes keeltes teaviku, 143 nimetust ajakirju ja 34 nimetust ajalehti. Kui algaastatel tegi kogu töö ära üks inimene, siis praegu on ametis 40 raamatukoguhoidjat.

Uut hoonet ehitati etapiti

Kogude ja kasutajate arv suurenes aasta-aastalt, seetõttu kummitas raamatukogu pidevalt ruumikitsikus.

Kindla kodu sai Pärnu Keskraamatukogu alles käesoleva sajandi algul oma praegusesse majja Akadeemia tänavale. Uksed avati lugejaile 31. mail 2003. aastal. See oli raamatukoguhoone ehituse I etapp. Täielikult valminud maja avati kasutajatele 7. novembril 2008. aastal.

Raamatukogu ehituse kogumaksumuseks kujunes 90 miljonit krooni. Majas on 3500 ruutmeetrit põrandapinda ja 2200 ruutmeetrit klaaspinda. Majas on palju õhku, valgust, avarust. Raamatukogu üheks kandvaks ideeks on avaliku linnaruumi jätkumine läbi raamatukogu hoone, õieti muutub raamatukogu ise linna-ruumi osaks.

Mugav töökeskkond

Raamatukogu kasutajatele on loodud tänapäeva nõuetele vastav mugav töökeskkond ning külastuste ja laenutuste arvu tõusis kohe. Kogu raamatukogu on kaetud traadita interneti levialaga. Avardusid muusikaosakonna tehnilised võimalused – lugejatel on võimalus vaadata arvutist filme ja kuulata muusikat, alustati CD-de kojulaenutust. Eialgu saab korraga laenata kaks CD-d viieks päevaks. Ruumi sai juurde ka perioodikasaal. Siin on nüüd terve sein liikuvaid riuleid, mis võimaldas koondada kogu koju laenutatava perioodika ühte kohta – see on mugavam nii lugejatele kui töötajatele.

2008. aastal Goethe Instituudiga allkirjastatud uus leping avardas saksa lugemissaali võimalusi. Kogu komplekteeritakse jätkuvalt instituudi eelarvest, kuid raamatukogu saab rohkem kaasa rääkida teavikute ja perioodika tellimisel. Enne Goethe Instituudile kuulunud kogu anti üle Pärnu Keskraamatukogule. Nüüd saime lugemissaali koondada kogu raamatukogus leiduva saksakeelse kirjanduse ja ühtlustada lahtiolekuajad raamatukogu lahtiolekuajadega.

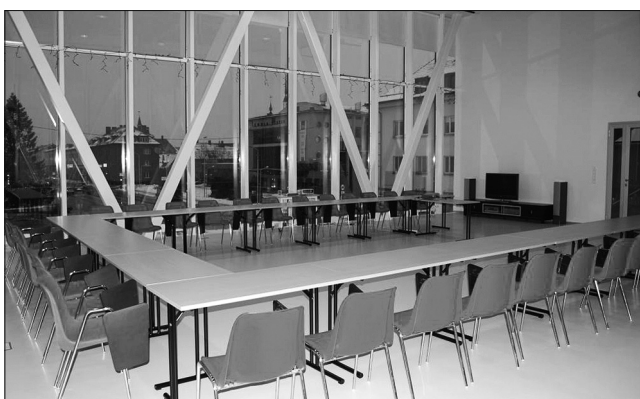
Rõõmustame ka selle üle, et oma kohta linnapildis ei ole kaotanud meie kolm haruraamatukogu. Seoses juurdeehitusega oli keskraamatukogu viis kuud suletud ja sel perioodil avastas nii mõnigi linnakodanik, et tema kodu lähedal on hubane, mitmekesise raamatuvalikuga raamatukogu. Lugejaid rõõmustab võimalus laenata kogu süsteemist korraga kokku kümme raamatut.

Avardunud on muusikaosakond.

Üldlugemissaal

Teisel korrusel asub 45 inimest mahutav rippsaal.

Suurimad muudatused lasteosakonnas

Raamatukogu on oluline laste lugemisharjumuste kujundamisel juba varasest noorusest. Tähtis on, et koos vanematega leiaksid tee raamatukokku ka lapsed. Sel eesmärgil kujundasime väikelaste lugemisnurga. Kahel seinal veedab karupere aega

mererannas, mugavates kotttoolides ja huvitavalt kujundatud patjadel saab istuda või lesida, vaadata raamatuid ja nendega mängida. Samal ajal võivad vanemad istuda diivanil, imetleda välisvaateid, lugeda või külastada raamatukogu teisi osakondi. Jutukarude perekond on ka lasteosakonna maskotiks ja lugema õhutajaks igakuistel "Karude jututoa" kokkusaamistel. Kõik jututoast osavõtjad saavad tunnistuse ja karu käpajäljega klepsu. Mälestuseks esimesest külaskäigust raamatukokku jääb lapsele karuperega järjehoidja, millel on vajalik info lasteosakonna kohta.

Üritusteks rohkem ruumi

Varem tundsiime suurt puudust ruumist, kus läbi viia koolitusi ja muid üritusi. Nüüd ei piira ruumid enam koolitustest osavõtjate arvu ja läbiviimise aega. Esimesed sammud on juba astunud koostöös linna ja maakonna kooliraamatukogudega.

Kahe saali olemasolu võimaldab pakkuda ka meie jaoks uut teenust – üürida ruume välja. Väikses saalis on korraldatud koolitusi, suures saalis aga asutuste, organisatsioonide, mittetulundusühingute üritusi. Saalide kasutajad on väga rahule jäänud ja juba järgmised üritused siia kavandanud. Edukaks on osutunud ka raamatukogu üritused: kohtumine Katrin Karismaga, kirjanike dessant, Heino Seljamaa Kohvriteater jm.

Laienenud on näituste korraldamise võimalused. Näitusepinda pakuvad nii suurem lugejaala, trepi-galerii, üritustesaal kui ka raamatukogu õu. Lisaks raamatukogus koostatud näitustele on koostöös Pärnu Linnagaleriiga planeeritud maali, graafika-, skulptuuri- ja tekstiilinäitusi. Toimub Eesti Moe-kunstnike Ühenduse *workshop* ja selle käigus valminud tööde näitus. Aprillis peetakse suures saalis rahvusvaheline Pärnu fideo- ja vilmifestival. Põnevaks töötab kujuneda suvine skulptorite töötuba, mille tööd jäävad kaunistama meie majaesist väljakut. Loodame, et nii mõnigi näituse külastaja avastab enda jaoks ka raamatukogu.

Kõik see on avardanud meie võimalusi mitmekülgeks tegevuseks.

Raamatukogule on teinud ettepaneku koostööks kirjastus Varrak. Et aitaksime neid raamatuklubi raamatute pärnakatele kättetoimetamisel, aga nemad meid kirjanike ja teiste tuntud inimestega kohtumiste organiseerimisel. Võimalik koostöö on küll alles läbirääkimiste tasandil, kuid tulemuslik kokkulepe võiks meie arvates viia välja kas või ühise raamatuklubini.

Täiesti uus kogemus on koostöö Riigiarhiiviga

Pärast seda kui likvideeriti Pärnu Maaarhiiv, alustasime raamatukogus arhivaalide kauglaenuutamist. 10. veebruaril 2009. aastal toimus raamatukogus teabepäev praegustele ja tulevastele arhiivikasutajatele, inimestele, kes huvituvad oma suguvõsa või kodukoha ajaloost, tegelevad uurimistööga. Tulemuseks on see, et esimesed arhivaalid on tellitud ja saabunud ning neid saab uurida meie lugemissaalis raamatukogu lahtioleku ajal. Jääb ära tülikas ja kulukas sõit Tartusse.

Periodikasaal

Saksa lugemissaal

Uuendatud veebisait

2008. a. sügisel uuendasime oma veebisaidi kujundust ja ülesehitust. See on kasutajaõbralik ja annab hea ülevaate raamatukogus toimuvast. Plaanis on koostada ja kujundada eraldi lasteleht.

Koostöös Rahvusraamatukoguga muutus veebi-põhiseks meie koduloo andmebaas, mis on eraldi lingi kaudu kättesaadav raamatukogu veebisaidilt.

Sünnipäevasedmused

Raamatukogu 100. sünnipäeva tähistasime 7. jaanuaril 2009. aastal konverentsiga "21. sajandi raamatukogu", kus oma mõtteid tulevikuraamatukogust avaldasid Peeter Tulviste ja Vallo Kelder ning arhitektuuribüroo Kolm Pluss Üks arhitektid. Kõlama jäi mõte, et raamat ja raamatukogu jäävad, kuid peavad kaasa minema ajas toimuvate muutustega.

Konverentsil esitlesime ka meie raamatukogu töötajate kirjutatud ülevaateraamatut "Pärnu Keskraamatukogu 100 aastat".

Raamatukogu kui kohtumispaik

Kultuuripärandi kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine on raamatukogude põhiülesanne. Teeme kõike, püüeldes selle poole, et meie raamatukogu pakuks kõigile mitmekülgseid võimalusi – kes loeb, kes kirjutab, kes kasutab interneti, kes käib näitustel, kes võtab osa üritustest ja kohtumisõhtutest, kes otsib suhtlemisvõimalusi.

Esialgelt plaanitud kohviku asemel on kohvinurk, kus automaatidest saab head kohvi ja näksi. Õdus puhkenurk on saanud populaarseks kohtumiskohaks.

Meie raamatukogu muutub aina rohkem kasutajakeskseks sündmusruumiks.

Uut sajandit alustasime multifunktsionaalses hoones. See uus aeg on alanud Pärnu Keskraamatukogule edukalt. Pärnu linnavalitsuse ja ajalehe Pärnu

Postimees küsitlus "Aasta tegu 2008" tunnistas raamatukogu täieliku valmimise selle tiitli vääriliseks. Raamatukogu projekteerinud arhitekthe tunnustati Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri aastapreemiaga.

Kolm Pluss Üks arhitektid:

Arhitekti jaoks on iga projekteerimisülesanne unikaalne, mille potentsiaalid tuleb avastada ja materialiseerida.

Avaliku funktsiooniga hoone projekteerimise eripära on sellega seotud vastutus – hoonet kasutab palju inimesi ja ta säilib tõenäoliselt üle arhitekti eluaja.

Peamine raamatukogualane struktuuriuendus võrreldes eelnevaga seisneb selles, et raamatud on kõik avariilites ja kasutaja saab vabalt nende vahel „brausida“.

Pärnu Keskraamatukogu hoone arhitektid Markus Kaasik, Ilmar Valdur ja Andres Ojari

Helje Pulk
Uulu raamatukogu juhataja

Parim paik lapse sünnipäeva- peoks

**Euroopa loovuse ja innovatsiooni aastal
viiakse Pärnumaal Uulus lapsi raamatute juurde
uutmoodi – raamatukogus hakati pidama
laste sünnipäevi.**

Meie raamatukogu asub Uulu kultuuri- ja spordikeskuse esimesel korrusel. Maja avati 2000. aastal ja on igati sümboolne, et saime endale mugava kodu just Eesti Raamatu Aastal. Raamatukogul on suur lugemissaal, laste lugemissaal, hoidlaruum ja puhketuba, kus toimuvad väiksemad raamatuüritused. Lugemissaalis asub ka avalik internetipunkt nelja arvutiga. Raamatukogu on avatud viis päeva nädalas, laupäeval lühendatud tööajaga. Lugejaid on praegu üle 400, neist lapsi 152. 2003. aastal ühinesime raamatukoguprogrammiga Urram ja laenutame raamatuid elektrooniliselt.

Raamatukogu asub Uulu lasteaiaga samas majas. Ka koos kooliõpetajatega on mõeldud välja lastele raamatuüritusi.

Lasteaialapsed varakult lugema

Lasteaialapsed said juba esimeses rühmas raamatukogutöötaja ja raamatutega tuttavaks. Nad kuulasid hoolega muinasjuttu, vastasid julgelt küsimustele ja avaldasid oma arvamust. Edaspidi külastasid "Liblikad", "Oravad", "Lepatriinud" ja "Mesimummid" sageli raamatukogu.

Möödunud aasta emakeelepäeval, 14. märtsi hommikul tulid sãrasilmsed "Mesimummid" raamatukokku, et raamatuid laenata. Lastele rããgiti emakeelepãevast ja loeti ette "Raamatupalve raamatusõbrale". Neil olid kaasas omavalmistatud raamatud, kuhu nad said teha mãrkmeid neist lastekirjanike raamatutest, mis õpetaja soovil lugemislaudadele vãlja olid pandud (Henno Kão, Heljo Mãnd, Ellen Niit, Aino Pervik ja Eno Raud). Kõik lapsed registreerisime lugejaks ja igãuks sai koju laenata ühe raamatu. Emakeelepãeva jããb meenutama raamatukogule kingitud "Mesimummide" valmistatud pilt "Meil aia-ããrne tãnavas". Edaspidi tulid agarad lugejad raamatuid vahetama koos õpetajaga.

Tihe koostõõ põhikooli ja noortekeskusega

Kahesaja meetri kaugusel raamatukogust asub Uulu põhikool oma vãikese kooliraamatukoguga. Vãikese ja suure raamatukogu vahel on suurepãrane koostõõ. Eesti keele ja kirjanduse õpetajad toovad õpilasi klasside kaupa meie, suure raamatukogu raamatukogutundidesse. Nãitame lastele raamatukogus tõõtamise võimalusi, tutvustame uudiskirjandust, rããgime tãhtpãevajuttu lastekirjanikest-juubilaridest, teeme viktoriini või ettelugemise võistlust ning mãngime raamatumãnge.

2007. aasta jaanuarist kuni 2008. aasta veebruarini kestis Tahkuranna avatud noortekeskuse korraldatud Eesti Vabariigi 90. sünnipãevale pühendatud fotovõistlus "Minu koduvald Tahkuranna". Kõigile Tahkuranna valla noortele seitsmest kahekümne kuuenda eluaastani peetud konkurss algas fotograafiaalase koolitusega, mida peeti nii Uulu kultuuri- ja spordikeskuses kui ka Tahkuranna lasteaed-alkoolis. Osavõtt konkursist oli hea ning laekunud tõõd huvitavad ja meeleolukad. Palju oli pildistatud valla kaunist loodust, kuid oli ka pilte koolist ja kodust. Kaunis fotonãitus riputati üles esialgu Võiste ja hiljem Uulu raamatukogusse.

Arvukalt lapsi eesti algupãrase lasteraamatu hindajaid oli mõõdunud aasta algul peetud Nukitsa konkursil. Raamatunãituste riulitele asetatud hindamisele kuuluvaid trükiseid uuriti ja loeti hoolikalt. Hããletasid nii kooliõpilased (vanuses 6–16 eluaastat) kui ka lasteaiavãnema rühma lapsed. Koos kooli raamatukoguga otsustati saata Nukitsa konkursi lõppõritusele raamatukogude parim lugeja **Sigrõd Kuusk**, kes kirjutas ka sellest Tahkuranna valla hããlekandjas Oma Leht.

Huvitav, milline õks kirjanik vãlja nãeb

"Mitte just tihti ei satu kirjanikud meie koduvalda, aga 14. novembril see tõõesti juhtus. Nimelt oli Uulu põhikooli algklasside lastel ja Tahkuranna lasteaed-alkooli õpilastel võimalus oma silmaga nãha, milline õks kirjanik vãlja nãeb... Nõõdsest ehib kirjaniku

koduseina Uulu laste poolt joonistatud sõbralik portree ja Tahkuranna valla lapsed loevad kindlasti hoopis suurema huviga Jaanuse jutte ja luuletusi.” Nii kirjutab kirjanik Jaanus Vaiksoo külaskäigust Tahkuranna valla ajalehes (Oma Leht, dets 2003) raamatukogude nimel Võiste raamatukogu juhataja **Ülle Toomla**.

Kirjanikuga kohtumised on huvitavad. Veel on meid külastanud Hando Runnel, Harri Jõgisalu, Ira Lember, Ellen Niit, Mare Mürsepp, Olivia Saar, Aidi Vallik ja Ilona Martson.

Raamatukogus on korraldatud muinasjutuhommi- kuid mudilastele ja omaloomingu konkursse koolilastele. Raamatuaasta üritustes tublilt osalenuid premeeriti reisiga Pärnusse Lydia Koidula majamuuseumisse.

Raamatukogu on popp

Kõige nooremad külastajad tulevad raamatukokku ema-isa käekõrval. Koolilapsed laenavad juba ise vajalikke raamatuid lugemiseks või surfavad internetis. Raamatukogus on palju lugemislaua – kes arvuti taha ei pääse, see ootab aega ja loeb läbi värsked uudised või teeb koduseid ülesandeid järgmiseks koolipäevaks. Lapsi jätkub siia kuni raamatukogu sulgemiseni.

Uulu põhikooli õpilane **Jarko Jelinkin** on raamatukogust valla lehes kirjutanud nii: “Mulle meeldib Uulu raamatukogu väga. Ma käin seal tihti. Raamatukogu on puhas ja avar. Seal on palju huvitavaid raamatuid ja ajakirju. Raamatukogutöötaja on tore. Nüüd on raamatukogus kokku kolm arvutit. Nendest kahte saab aja kinni pannes tund aega kasutada. Peale selle saab seal lugeda ja kirjutada. Praegu on näitus Henno Käo juubeli puhul. Raamatukogust saab võtta kõige enam neli raamatut. Ma käin praegu Uulu raamatukogus ja käin seal ka edaspidi, sest mulle meeldib seal.” (Oma Leht, jaan 2002)

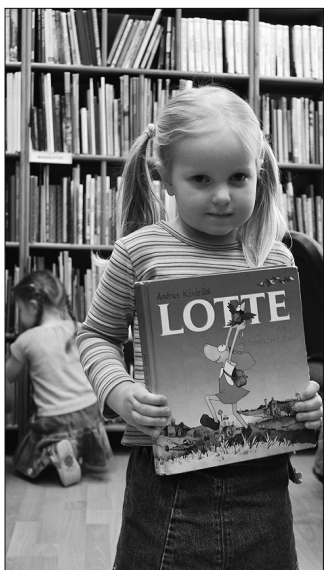
Perepidu raamatute keskel

Alati on teretulnud uued lasteürituste korraldamise ideed. Raamatukogus ei ole varem peetud sünnipäevapidu, aga käesoleva aasta alguses sai see Uulus teoks.

“Kauni kodu” võistluse laureatidest perekond Merike ja Priit Saks otsisid Tahkuranna vallas kohta oma tütre Lily-Marleeni kolmanda sünnipäeva pidamiseks. Merike astus sisse raamatukogu uksest ja mõni aeg hiljem seal see sünnipäevapidu teoks saigi...

Sünnipäevapidu peeti pärast raamatukogu sulgemist laupäeval, 3. jaanuaril selle aasta algul suures lugemissaalis. Raamatunäituste riulitele olid välja pandud uuemad lasteraamatud – külalised said neid enne peo algust vaadata. Kui kõik olid saabunud, tervitas raamatukogu töötaja sünnipäevalisi, rääkis veidi raamatukogust ja kinkis hällilapsele raamatu. Järgnesid külaliste õnnesoovid. Kui lilled ja kingitused olid üle antud, kuulasid külalised raamatukoguhoidja loetud muinasjuttu ja luuletusi talvest. Kui jutud otsa said, kutsuti kõiki sööma. Laual olid morss ja kringlid, mandariinid ja krõpsud ning suur tort. Lapsi oli siin igas vanuses ja suuremad poisid said surfata internetis, laenati ka raamatuid. Kaks tundi möödusid märkamata ja oligi aeg koju minna. Kuna kõigil oli raamatute ja interneti ning pidu-söökidega küllalt tegemist, ei jooksnud keegi riulite vahel, ühekordseks kasutamiseks mõeldud nõud koristati kiiresti ja pidulised lahkusid puhtast ruumist. See oli perepidu raamatute keskel.

Ettevalmistatud raamatuüritused aitavad suunata lapsi paremini raamatute juurde. Mugavad töötingimused, hea koostöö Tahkuranna valla ametnike ja valla allasutuste töötajatega ning meeldiv kontakt lugejatega – kõik need abivahendid on raamatukogul olemas, et organiseerida lastele raamatuüritusi.

Laste lemmikirjanik on Andrus Kivirähk.

Väikesed kadrilid soovivad raamatukogule head raamatuõnne.

Krista Kumberg
Lääne Maakonna Keskraamatukogu
lasteosakonna bibliograaf

Kaua tehtud, kaunikene

**Renoveeriti Haapsalu lasteraamatukogu
asupaik, kahesaja aasta vanune maja
Wiedemanni 11. Sisekujundaja näpunäidete
järgi värvisid ja maalisid ning tegid muidki
töid raamatukoguhoidjad ise.**

10

„Was langsam kommt, kommt jurrakas.“ Ei mäleta täpselt, mille kohta kellamees Lible niiviisi ütles. Aga ütlemine passib Haapsalu lasteraamatukogu maja renoveerimise loo juurde kui rusikas silmaauku. Kui otsida analoogi lasteraamatute seast, siis sobib kõige paremini Juhan Kunderi muinasjutt „Vaeslaps ja talutütar“. Mäletate, selles muinasjutus õpetab hiir nurgast, et „üksi-üks, õeke“. Nii laseb vaenelaps enesele tuua küll kuldakorti, küll hõbepärga – seni kui koidikuks kogu komplekt koos ja pörguväed jõuetud. Haapsalu lasteraamatukogu sarnaneb praegu täies piduehtes vaeslapsega, kes on nüüd ükskord ometi oma kannatliku meelega ja usinuse eest ilupõlve ära teeninud.

Praegu paikneb lasteosakondadest meie oma ainsana nii pika ajalooaga hoones ja on üks vähestest, mis asub keskraamatukogust eraldi majas.

Lasteosakond moodustati

...kõrgemalt tulnud käsukirjaga Haapsalu rajooni raamatukogu juurde 1951. aasta augustis, nii nagu teistegi toonaste rajooniraamatukogude juurde. 1965. aastal kolis osakond Wiedemanni tänaval asuvasse kahesaja aasta vanusesse majja, mis on olnud aegade jooksul nii elumaja kui koolimaja. Hoone ajalugu ulatub arvatavasti kaugemale. Arhiividokumentidest saab lugeda, et ostu-müügi tehinguid sõlmiti sel kinnistul juba 18. sajandi keskel. Maja all asuvad keldrid aga pärinevad keskajast. Mine tea, mis seal veel peidus on, hõbedapott või luukere. Üks hea majavaim aga hoiab nii ehitist kui selle asukaid. Kindel.

Haapsalu linn on Wiedemanni 11 maja kallal palju aastaid vähehaaval, aga järjepidevalt tööd teinud. Kapitalse remondi osas valitses aga otsatu Godot'd oodates õhustik. Oleme ausad, on olnud ka lootusetuid meeleolusid *à la* ...meie jõuame enne pensile minna kui... jne. Et teine korrus tõepoolest välja ehitatakse, tundus alles hiljaaegu uskumatu olevat. Kogu mahukas-kulukas remont tehti sõna tõsisel mõttes viimasel hetkel – majanduslanguse ja säästu-režiimile ülemineku serval turnides.

Suuremate tööde algus jääb tegelikult sajandi vahetusse, mil maja põhjapoolne ots Iloni Aia rajamisega käsikäes euroretroremonditi ja muude tööde hulgas maja toruvärk linna kanalisatsiooniga ühendati.

Seejärel pandi majja keskküte, vahetati kogu elektrisüsteem töökindlama vastu, pandi uued aknad ja ...kõik need tööd sattusid juhtumisi ikka sinna jõuluaja kanti! Ei pea vist heale lugejale seletama, mida see meie maja neljale naisele kaasa tõi. On ju kõik raamatukogud samalaadseid olukordi ise omal nahal tundnud. Regulaarselt korra aastas riulid hopsti! seinä äärest toa poole, raamatud tolmukindlalt kinni katta, miskit viisi sealt serva alt lugejate teenindamist toimetada, pärast kõike taas harida... ja tunda rõõmu kõrval siiski ehtnaiselikku rahulolematuse kripeldust, sest maja sisemine väljanägemine ei paranenud sellest kõigest teps mitte, läks ühtelugu hullemaks, kleebi sa plakati või säti lillekimpu! Viis kihti värvi ikka irdub seinast, põrandalaud nõtkub reliini all, praod laienevad ja lubjakiht pudiseb laest.

Maja täieliku renoveerimise plaan oli olemas juba kümmekond aastat. Arhitekt Mati Kangro oli see, kes kord jõulueelsel (*sic!*) ajal majja tuli ja lootusesädeme leegiks puhus – käige linnavalitsuses ja rääkige, küll siis ükskord ikka kapitaalremont ära tehakse. Kõlab kui lause eeposest, kas pole? Ükskord algab aega, mil kõik pihrud... Leeki sai hoitud ja tuulte eest varjatud. Tunamulluse jõulu ajal oli näha asja tõsidust, maja sai kivikatus, luikvalged korstnad ja kreemikad karniisid. Mustade nurkraudadega aknaraamid torkasid hooletusse jäänud seinte taustal silma nagu väljakutsuvalt värvitud silmad vana naise näos. Oli selge, et ka ülejäänud remont peab tulema.

Oi seda rõõmu, aga ka muret! Maja tuli tühjaks teha – raamatutele, mööblile ja lugejatele uus paik

leida. Õnneks hakkas üks kolleegidest arendama ideed, et miks mitte end üle tee majas sisse seada. See, samuti ajalooline hoone, jäi maavalitsusel tühjaks, kuna kõik allasutused kolisid mujale. Uskumatu sai tõeks. Ise oma jõududega ja paari meeshinge abiga üle tee kolimine tekitas minimaalselt kaose- ja otsingute perioodi. Lugeja pidi õige ukse leidmiseks lihtsalt kannapöörde sooritama. Samuti oli hea jälgida oma majas toimuvat. Sai imetletud ja üles pildistatud põrandate alt välja tulnud endise ruumijaotuse piirjooni ja lõukakivi, kunagise keldri akende ülemisi kaari otse vastu maapinda, kunagisi aknapalesid, mis krohvi alt välja tulid jne. Pööningkorruse edenemine, sealne talavärk, ärkliaknad ja kaosest tekkiv kord õhutasid ootus-ärevust.

Majas...

...on nüüd mõndagi uut. Näiteks teine korrus. Aga ka senine laenutustuba muutus mahavõetud seinte jagu avaramaks ja õhulisemaks. Tekkis seniole-matult palju ruumi lugeja mõnusa äraolemise jaoks. Alumise korruse lugemissaalist sai näituste ja aja-kirjanduse lugemise tuba. Targad raamatud kolisid üles. Seal on ka ruumikas mängu- ja lugemistuba väikestele. Lugemistoa suhtes on avaldatud arva-must: mis kasu sellest on, kui lapsed meil lihtsalt mängivad. Esiteks on mänguasjade kõrval hulk kirja-sõna – kah mängulisemat laadi trükitükid ning väike-lastele mõeldud raamatud. Teiseks – lugemine on nagu tuulerõuged – nakkav! Kui laps seda sorti kesk-konnas viibib, kus on ohtralt raamatuid ja lugemist, siis rumalamaks ja pahamaks ta sellest küll ei lähe!

Haapsalu lasteraamatukogu paikneb pika ajaloo-ga hoones keskraamatukogust eraldi.

Ruumi...

...raamatukogus tavaliselt pole. Kui te arvate, et Haapsalu lasteraamatukogus nüüd on, siis... Pealtnäha jah, on avarust ja õhku. Pealtnäha paistab, et meie vana maja sees oli peidus hoopis suurem maja kui see, mis väljastpoolt näha. Ning lugejate jaoks on tõepoolest hoopis rohkem ruumi. Aga riulite ja raamatute jaoks jagub seda just piriparajalt. Raamatukogu jaoks tüüpiline, kas pole!

Säästurežiim...

... rippus kui äikesepilv maja sisseseadmise kohal. Refraänina kõlas: raha ei ole, raha on vähe. Aga nagu

Evi Kliss on Haapsalus lapsi teenindanud üle 35 aasta.

aegu tagasi, teevad kitsad olud nüüdki nutikaks. Eelmise sajandi eri kümnenditest pärit riuleid ja kappe andis „tuunida“. Samaaria kauplustest leidis oivalisi sakste vanu mööblitükke. Ainult hoidla plekk-riiulid ja kabinetimööbel on uued. Lisaks mitut seltsi tekstiile ja muud naiselikku kiribu-krabu, mis interjööri huvitavaks muudavad. Tulemus on selline, millist kusagilt mujalt ei leia.

Sisekujundaja...

...palkamine oli linnavalitsusel täie ette läinud kulu- tus. Liivika Krigoltoi tegeles Iloni Aia poolsete ruu- mide kujundamisega juba sajandivahetusel. (Tema kavandas toona ka uue laenutusleti ja garderoobika- pid – sest remont ja sisustamine olid kaheksa aastat tagasi ju ometi kohe-kohe tulemas –, mis legokomp- lektina aastaid hoiunurgas oma aega ootasid.)

Ah et miks ei võiks raamatukoguhoidja ise värvivaliku ja paigutuse üle otsustada? Võib küll.

Teisel korrusel on nüüd ruumikas mängu- ja lugemistuba väikestele.

Aga oleme ausad, nelja naise vaidlused oleks kulutanud mitu kuud ja kilode kaupa närve! Liivika nägi lõpp- tulemust. Kui ka mingid vahepealsed etapid meis kõhklusi-kahtlusi tekitasid, siis lõpptulemus oli tabamus kümnesse. Kujundaja ajas sellist looritet häärberistiili rida, mille eeskujud sajanditagusest Rootsist. Liivikal oli söakust ja teadmisi ehitajatega vaidlemiseks. Nii mitugi asja tuli viimastel, hambad ristis, ümber teha. Liivikal oli sädet sütitada ka raamatukoguhoidjaid pintsli, klambripüstolit ja muid meie igapäevatöö seisukohast ebaharilikke tööriistu haarama.

Temas oli seda nii vajalikku paindlikkust maja asukate soovidega arvestamisel. Muidugi võttis ka temal pisut aega, et raamatukoguspetsiifikaga ära harjuda. See kõlas kui laul... Liivika kirjeldas n-ö salmiosas, kuhu tuleb laud, mis värvi on tool, millised padjad ja milline vaip ja meie omakorda väsimatu järjekindlusega ütlesime üles refrääni: aga kuhu riulid ja kuhu raamatud?

Raamatukoguhoidja...

...tuleb toime kõigea. Head kolleegid teavad seda küllap omast käest. Eks see ole kõikjal nii, et kui lisajõu ja oskajate palkamiseks raha napib, teevad naised ise kõik tarvis mineva ära. Tassivad ja tirivad, mööbeldavad ja pintseldavad, küüriivad ja vuntsivad. See annab interjöörile õige soojuse ja hubasuse, kui sinna oma hoolt ja vaeva panustada. Tegijate käte- ja südamesoojus hakkab ühel hetkel interjööris ka välja paistma.

Näiteks tuli sisekujundaja kalkatükiga lehvitades. Sellele oli kribatud jupp girlandi ja kujundaja ütles, et selle me teeme. Niisiis tuligi raamatukogunaistel kehastuda maalermeistriteks ja töö ära teha. Esialgu värisesid nii käed kui jalad ja seda mitte üksnes külma toa tõttu. Varsti oli selge, kuidas võis end tunda Michelangelo seal Sixtuse kabeli lae all. See eest ehivad nüüd näitustetuba ja laenutusruumi mõisapärased seinakaunistused. Kas võinuks seintel olla hoopis profi maalitud Sipsik või Lotte? Lasteraamatukogu ju ikka! Tegelikult on ajatu ja ajastuline raamatutele ja lugemisele hoopis parem taust.

Siis tuli kujundaja lakipurgiga ja teatas, et näituste toa riulid teeme valgeks. Tegimegi! Viiekümne date riulid pooleks ja teise korruse madalate seinte verde. Tehtud! Vanadele tugitoolidele uus kate. Valmis! Abiks tulid vabatahtlikud ja vaid üks palgaline meister. Näiteks juhataja abikaasa jaoks selgus tõsiasi, et antud perioodil on ta abielus ühtlasi ka raamatukoguga ja sooritas hädatarvilikke kinnitavaid-naelutavaid töid.

Lapsed...

...võtsid maja kohe omaks. Imetlusohkeid ja komplimente sajab iga päev kui varrukast. „Teil on siin nagu Tallinnas!“ öeldi. „Ma tahaks, et mu kodu oleks selline,“ teatab teine. Kolmas ja õige pisike löi lahti hirmsa jorupilli, kui lahkumise hetk kätte jõudis. „Tindur, isa söidab Tallinna, kas sa tahad kaasa?“ „Ei, ma jään raamatukogusse.“ Pealtkuuldud telefoni- kõne: „Kuule, ma olen raamatukogus. Saad sa ka tulla? Olgu, ma ootan.“

See on kui hinne sündinule – istu, viis!

Katre Riisalu
RR-i kunstide teabekeskuse juhataja

Muusika- ja kunstikogu kujunemislugu Rahvusraamatukogus

2009. aastal tähistab Rahvusraamatukogu muusikaosakond 50. ja kunstiosakond 30. sünnipäeva. Sel puhul on põhjust ajas tagasi vaadata ja tutvustada meie põnevaid kogusid.

Eellugu

Muusika- ja kunstikogu kujunemise eelloona võib vaadelda 1930. aastatel Riigiraamatukogu tollase direktori Gottlieb Ney ametisoleku ajal toimunud põhimõttelisi muudatusi raamatukogu komplekteerimis- ja kogude korraldamise poliitikas. 1935. aastaks moodustas 82% Riigiraamatukogu raamatuvarast ühiskonnateaduslik kirjandus. Sundeksplarina laekunud teisi teemasid kajastav kirjandus loovutati teistele raamatukogudele. Eesti Raamatu Aastal, 1935, Riigiraamatukogus loodud arhiivkogu laiendas aga valikukriteeriume, hakates koguma ning säilitama ka ilu- ja lastekirjandust, noote ja kaarte. Kümme aastat hiljem, 1945. aastal, oli kogude koosseis juba eraldi noodikogu ning 1947. aastast ka graafikakogu.

Esialgu seisis noodid-kaardid-plakatid-albumid aastaid töötlemata hunnikutes Toompeal katedraali keldrites ja Pelgulinnas Peeteli kirikus.

Muusikakogu aluseks senine vanim avalik muusikakogu Tallinna Keskraamatukogu juures

Sõjajärgsetel aastatel koondati Eestis varem välja antud väärtuslik raamatuvara Riiklikku Raamatukokku, seetõttu likvideeriti ka 1951. aastal senine vanim avalik muusikakogu Tallinna Keskraamatukogu juures (loodud 1928. aastal) ning Riiklikule Raamatukogule anti üle 4374 trükist. Esinduslik kogus sisaldas enne Teist maailmasõda Eestis ilmunud muusikakirjandust ja noodiväljaandeid. 1953. aastaks oli noodikogus arvele võetud 21 212 trükist, peamiselt küll üleliidulise sundeksemplarina laekunud vokaal- ja instrumentaal-, filmi- ning teatrimuusika noodid. Jõudsalt kasvava noodikogu kataloogimist alustas viiekümnendatel aastatel muusikateadlane Karl Leichter. 1959. aastal loodi raamatukogus olemasoleva noodikogu ja muusikakirjanduse alusel eraldi muusikaosakond. 1960. aastatel hakati traditsiooniliste trükiste kõrval (raamatud, perioodika, noodid) komplekteerima ka helilinte ja -plaate. 1959. aastal loodud Tallinna Heliplaadistuudio tegevuse tulemusena kasvas eesti muusikaga heliplaatide väljaandmine. Helisalvestiste hankimisel raamatukokku oli põhitähelepanu just eesti heliloojate teostel ning eesti interpreetide poolt salvestatut. Ning seda kõike tehti juba kaugelt enne helisalvestistele sundeksemplariseaduse rakendamist. Auvistele hakkas sundeksemplariseadus kehtima alles 1997. aastal. Rahvusraamatukogu eesti helisalvestiste kogus on üks täielikumaid laiale avalikkusele kättesaadavatest. Aastaid on tähelepanu all olnud ka eesti noodiväljaannete tagasiulatav komplekteerimine. 1970. aastatel alustati eeltööd retrospektiivse rahvusbibliograafia "Eesti noodid 1918–1944" (Tallinn, 2001–2003) koostamiseks. Informatsiooni kogumise käigus tekkis süsteemsem ülevaade varasematel kümnenditel ilmunust ning saadud andmeid kasutati noodikogu täiendamisel. Praegu on noodikogus üle 120 000 väljaande nii eesti kui ka välismuusikaga.

1945. aastast alates laekusid raamatukokku üleliidulise sundeksemplarina üksiklehtedel ilmunud portreed ja plakatid, reproduktsioonid, postkaardid, üksiklehtedest koosnevad albumid ja mapid ning näituste kataloogid, mis kõik suunati trükigraafikakogusse.

Eestikeelse kunstikirjanduse ja originaalgraafika kogu algus

Üleliidulise sundeksemplari kõrval täienes kogus loomulikult ka eestikeelse kunstikirjanduse, albumite, mappide ja kunstinäituste kataloogidega. Fondi suuruseks oli 1953. aastal 29 389 nimetust, kümme aastat hiljem ootas kataloogimist juba 73 000 trükist. Just tänu sundeksemplarile on olemas esinduslik kogus viimase kuuekümnepäeva aasta eesti plakatitest (üle 17 000 eks) ning postkaartidest (ligi 69 000 eks). Viimaseid on püütud muretseda ka tagasiulatavalt XX sajandi algusest. 1960. aastad olid kunstikogu arengus määrava tähtsusega. Trükiste kõrval hakati raamatukokku muretsema ka eesti originaalgraafikat.

Esimesed eksliibrised osteti 1961. aastal. Nüüd on kogus üle 17 000 raamatumärgi. Kogu annab tervikliku pildi rahvusliku eksliibrisekunstis arengust XX sajandil. Graafikakogus on ligi 800 graafilist lehte ning üle 300 mapi. Eesti nüüdigraafika kõrval on ka silmapaistvate Euroopa meistrite loomingut XVI–XVII sajandist. Esimesed raamatuillustratsioonide originaalid osteti 1960. aastatel. Nendeks olid Märt Laarmanni illustatsioonid F. Tuglase “Väikesele Illimarile” (Tallinn, 1962) ja “Valik novelle ja miniatuure” (Tallinn, 1957) ning Aino Bachi illustatsioonid Mart Raua “Valitud luuletustele” (Tallinn, 1946). Tegemist oli silmapaistvaimate meistritega sõjajärgses raamatugraafikas. Sealt alates on illustatsioonide kogu järjepidevalt täienenud kas ostude või annetuste teel. Viimastel aastatel on valiku tegemisel määravaks taaselustatud iga-aastane raamatukujunduskonkurss “25 kaunimat Eesti raamatut”. Seal äramärgitud tööd on võimaluse korral muretsetud ka raamatukokku. Kogus on üle 8000 originaalillustratsiooni 650 raamatule, neist ligi pooled illustatsioonid on lasteraamatutele. Esindatud on eesti nimekaimad illustraatorid alates 1930. aastate teisest poolest tänapäevani – Märt Laarmann, Aino Bach, Ott Kangilaski, Siima Škop, Richard Kaljo, Villu Toots, Vive Tolli, Evald Okas, Edgar Valter, Reti Saks, Jaan Tammsaar, Viive Noor jpt. Rohkem kui nelikümmend aastat on Rahvusraamatukogus oluliseks peetud eesti muusika ja kunstiteoste kogudesse muretsemist. Kõik see on loonud eeldused võimalikult täielike ja sisult unikaalsete kogude kujundamisele. Just tänu järjepidevusele on suudetud luua meie kultuuriloole olulised kogud.

Välismaa muusikaväljaannete kogu

1960.–1970. aastatel tekkis raamatukogul rohkem võimalusi ka võõrkeelse kirjanduse, nootide ja heliplaatide muretsemiseks. Ajajärgule iseloomulikult moodustab põhiosa Ida-Euroopa riikides ilmunu, võõrkeelena domineeris saksa keel. 1970. aastate lõpust hakkas suurenema ingliskeelsete raamatute osakaal. Muusikaosakonna tegevusele mõjus soodsalt asjaolu, et välismaiste muusikaväljaannete komplek-

teerimisel olid ideoloogilised piirangud mõnevõrra väiksemad kui teiste valdkondade teavikute hankimisel. Nii olid 1981. aastaks raamatukogus olemas tolle aja arvestatavaimad muusikaentsüklopeediad – Grove (Grove’s dictionary of music and musicians. – New York, 1970), Blume (Die Musik in Geschichte und Gegenwart : allgemeine Enzyklopädie der Musik. – Kassel ; Basel, 1949–1973) ja Riemann (Hugo Riemann Musik-Lexikon. – Mainz, 1959–1967), samuti muusikakirjanduse teadusbibliograafia RILM (RILM abstracts of music literature. – New York, 1967–). Kunstisaalis võisid kunstitudengid ja -teadlased juba siis tutvuda Nõukogude ajal põlu all olnud sürrealistide loomingu, sirvides Salvador Dali, Léonor Fini, René Magritte’i albumeid.

Muusikaosakonnas määratleti komplekteerimis-põhimõtted 60. aastate lõpus

Selgelt määratletud komplekteerimis-põhimõtted sõnastati muusikaosakonnas Valve Jürissoni osakonnajuhatajaks oleku ajal (aastatel 1968–1988) ning need kinnitati esmakordselt ka 1968. aastal kogude juhendiga. Nii võib sealt lugeda, et eesti muusika kõrval muretseti välismaal ilmunud teatmelist kirjandust ning muusikaajaloolisi käsitlusi, monograafiaid põhilistest muusikažanritest ning väljapaistvate heliloojate ja interpretide elust ja loomingust. Suurem muutus toimus 1990. aastate teisel poolel, kui Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu uus hoone avas oma ukseid Tallinna kesklinnas. Raamatukogude juhtkondade tasandil arutati komplekteerimise prioriteete ning erialaraamatukogude rolli ühiskonnas. Arutelude tulemusena valmis ühtne komplekteerimiskava, mille eesmärk oli rahaliste ressursside vähesuse juures ära hoida dubleerimist. Samuti ka mõlema raamatukogu soov pakkuda lugejatele kvaliteetset teenindust. Nüüd on juba kümme aastat neid põhimõtteid tihedas koostöös ellu viidud. Välisnootide ja -plaatide puhul on Rahvusraamatukokku püütud klassikalise muusika põhirepertuaari kõrval hankida džäss- ja rahvaste muusikat, samuti Põhjamaade heliloojate teoseid. Võimalust mööda on ostetud heliloojate

Eduard Wiiralt. Tüdruku pea. Linoollõige. 1919

Peet Aren. Mapi kaas autoportreega. Linoollõige. 1920

kogutud teoseid – viimaste aastate suuremad tellimused on Anton Bruckner, Niels Gade, Carl Nielsen ja Jean Sibelius. Tänu tihedale koostööle helirežisööri ja produtsendina Soomes tegutsevale perekond Mäemetsale on raamatukogus mitmekülgne kogu (üle 500 CD) Põhjamaade muusikat tippinterpretide esituses. Esinduslik on Neeme Järvi dirigeerimisel sümfooniaorkestritega salvestatud heliülesvõtte kogu – Rootsi plaadifirma BIS plaatidelt leiab valdavalt Põhjamaade heliloojate töid ning firma Chandos toodang hõlmab peamiselt maailmaklassikat ja Ameerika heliloojaid. Väliseestlane Hans Teetlaus kinkis Rahvusraamatukogule 1997. aastal oma rohkem kui 6000 vinüülplaadist koosneva kogu. Tema sügav ooperiarmastus vaatab meile vastu ka heliplaadiriivilt, kus on reas esinduslik valik ooperilauljate sooloalbumeid. Kogu sisaldabki eelkõige 1950.–1960. aastatel Ameerikas ja Saksamaal ilmunud XX sajandi alguse klassikalise ja vokaalmuusika esitusi. Huvipakkuv on ka rikkalik etnomuusika valik. Raamatukogu senine, rohkem kui 15 000 LP-st koosnev kogu täienes mitmekülgse ja laiahaardelise interpretide valikuga. Siinkohal saab vaid korrata üldteada tõde, et läbi mõeldud kogu kujundamine vajab aastakümnete pikkust sihikärsat ja järjekindlat tööd.

Kunstikirjanduse heatasemelise kogu kujundamine

Ka kunstikirjanduse osas suudeti kujundada oma aja kohta suhteliselt heatasemeline kogu. Kunstialbumite ja kunstinäituste kataloogide kõrval hangiti ka monograafiaid, kunstiajaloo ülevaateid ja teatmeteoseid. 1970.–1980. aastatel täienes kunstikirjanduse fond aastas 3000–4000 uue raamatuga. Kunstikirjanduse komplekteerimine oli raamatukogus üheks oluliseks prioriteediks ning raamatukokku muretseti kõik, mis võimalik. Olulisemad muutused on toimunud just viimasel kümnel aastal. Määravaks sai siin Paul Getty Fondilt taotletud ja 1996. aastal eraldatud stipendium 50 000 dollari väärtuses, mis võimaldas esmakordselt süstemaatiliselt hankida tänapäeva arhitektuuri- ja kunstiteoreetilisi tekste ning olulisi kunstiajaloo tähtteoseid. Seni olid kättesaamatuks jäänud kunstiteooria klassikud Ernst Gombrich, Rosario Assunto, Conrad Fiedler jt. Kirjanduse valikut nõustas spetsialistidest komisjon – see oli esmakordne katse kasutada kogude täiendamisel välisekspertide abi. Komisjon koosnes nimekatest asjatundjatest: Jaak Kangilaski, Mart Kalm, Sirje Helme, Tiina Abel ja Karin Hallas. Kokku telliti üle 1300 raamatu. Valik hõlmas uuemat teatmelist, peamiselt 20. sajandi kunstivoolude ja -suundumiste ning kultuurifilosoofilist tausta avavat kirjandust. Sidemed kunstiteadlastega on jäänud ning uue kirjanduse valikul kasutame konsultantidena Tartu Ülikooli ja Eesti Kunstiakadeemia õppejõude ning Eesti Kunstimuuseumi teadureid. Viimastel aastatel saabub kunstisaali keskmiselt 400–500 uut eesti- ja võõrkeelset raamatut. Valiku tegemisel lähtutakse ühtsest komplekteerimiskavast ning kokkulepetest Eesti Kunstiakadeemia raamatukoguga. Suhteliselt piiratud rahaliste vahendite juures tuleb tegutseda igakülgsest läbimõeldult. Nii on põhirõhk olnud kunstiteoreetilisel kirjandusel, kuid ka kunstiajaloo tänapäevastel käsitlustel, kommenteeritud

kunstiajaloolistel tekstidel ning kaasaegset kunsti kajastavatel kogumikel.

Tervikkogudena säilitatavad isikukogud

Eraldi käsitlemist vajavad tervikkogudena säilitatavad isikukogud. 1960. aastatel saabusid raamatukokku esimesed – heliloojate Cyrillus Kreegi ja Mart Saare raamatu- ja noodikogud. 1990. aastatel lisandusid helilooja Gustav Ernesaksa arhiiv, Eduard Tubina noodid- ja raamatukogu, Veljo Tormise rahvamuusikalane heliplaadi-, raamatu- ja noodikogu, ooperilauljate Hendrik Krummi ja Tiit Kuusiku arhiiv koos noodid- ja plaadikoguga ning dirigent Neeme Järvi arhiiv. Kirjakunstnik Villu Tootsi arhiiv koos kirjakunstilase raamatu- ja eksliibrisekoguga ning arhitektuuri- ja kunstiajaloolase Villem Raami arhiiv ja raamatukogu. Mida huvitavat pakuvad tuntud persoonide raamatukogud? Kogusid analüüsesid selgub, et näiteks

- CYRILLUS KREEGI kogus on aukohal eesti noot ja muusikaraamat, alates sellistest haruldustest nagu J. A. Hageni “Laulo-wisi-ramat...” (1844) ja “XXIV Chorale und Motette in allen Tonarten für die Oisische-Schule mit Estrnischen Texte vierstimmig gesetzt vom Baron Boris Üxküll” (1854). Järgneb eesti ärkamisaegsete nootide rida kõigi oma laulupidude kogumikega, esindatud on Noor-Eesti väljaanded. Noote edasi sirvides jõuame lõpuks noore Ester Mägi “Kümne klaveripalani” (1958), mis on oma väljaandmisajalt selles kogus – 2748 nimetust – viimane.

- MART SAARE kogu sisaldab 3122 nooti ja raamatut. Eelkõige Nõukogude muusikakirjastuste väljaandeid ning enne 1900. aastat ilmunud välismaa kirjastuste noote. Ilmneb Peterburi konservatooriumis hariduse saanud helilooja sügav kiindumus vene muusikasse (A. Glazunov, P. Tšaikovski, A. Skrjabin, N. Rimski-Korsakov) ning leiab kinnitust ka omaniku huvi F. Liszti loominguga vastu – 108 teost. Ligi neljasajast kogus olevast eesti noodist moodustavad suure osa Mart Saare enda helitööd – 102 nimetust.

- VELJO TORMISE kogus võime lugeda raamatuid põhjala šamanismist või “Kalevala” võrdlusest teiste maailma eepostega. Kuulata indiaani, jaapani, heebrea või india muusikat, uurida Aafrika rütme. Samas seisavad reas Jakob Hurda, Oskar Looritsa, Juhan Zeigeri, Herbert Tampere, Ingrid Rüütli jt ulatuslikud kogumikud ning uurimused alates rahvapillidest kuni muistse rauasulatamiseni.

- HENDRIK KRUMMI arhiiv sisaldab heliplaate, kava- ja müürilehti, ajalehelõikeid, fotosid, esinemispäevikuid ja ka 670 nooti alates rahvalauludest kuni ooperiklaviirideni. Viimaste esilehti ilmestavad kuupäevad esinemispaikade ja kaassolistide loeteluga. Nii võib G. Verdi “Trubaduuri” esilehelt lugeda, et 9. jaanuaril 1981 laulis H. Krumm Tallinnas koos Irina Arhipovaga.

Isikukogud annavad teada palju uut ja huvipakkuvat kogu omanikust ning kindlasti on läbi mõeldud eelistuste järgi koondatud kogud täienduseks raamatukogu fondides leiduvale. Just välismaal ilmunud väljaannete osas sisaldavad üleantud kogud meie jaoks ainueksplare ning nende puhul on lisaväärtuseks teadmine, et kogu kujundajaks on olnud oma ala armastav ja sügavuti tundev inimene.

Võõrkeelne perioodika

Rahvusraamatukogu hakkas süstemaatilisemalt erialast võõrkeelset perioodikat komplekteerima 1960. aastatel, mis laekusid küll peamiselt sotsialismaadest vahetuse teel. Samuti jõudsid juba siis lugejateni Lääne-Euroopa erialajakirjad. 1980. aastal oli raamatukokku tellitud 30 nimetust võõrkeelseid muusikaajakirju ning 80 nimetust kunstiajakirju. Pea kolmkümmend aastat hiljem on nimetuste arv muusikasaalis kasvanud 55-ni ning kunstisaalis 94-ni. Aastate jooksul raamatukokku saabunud ajakirjanduse nimestikke analüüsid teeb rõõmu, et oleme suutnud säilitada mitme olulise rahvusvahelise väljaande järjepideva tellimise. Nii võib siinkohal tuua näiteks prantsuse ruumikujunduse ajakirja *Art et Decoration*, mis on raamatukogus alates 1956. aastast, graafilise disaini ajakirja *Graphis* (raamatukogus alates 1967. a), samuti saksakeelse kaasaegse foto ajakirja *Fotomagazin* (alates 1969. a). 1970. aastatel laienes arhitektuuralaste ajakirjade ring, Soome ajakirjadele lisandusid väljaanded Ameerikast, Saksamaalt ja Jaapanist. Saabusid esimesed ruumikujunduse ja disaini ajakirjad ning Ameerika sisearhitektuuri ajakirjad. Kujutava kunsti ajakirjadest on raamatukogus vanim Soome kunstiajakiri *Taide* (alates 1960). 1975. aastast on kättesaadav ka Ameerika kujutava kunsti ajakiri *Art in America*, mõned aastad hiljem Inglise kunsti ajalugu ja kujutavat kunsti käsitlev *The Burlington Magazine*. Muusikaajakirjade tellimist alustati 1960. aastatel ning sellest alates on nimetuste arv pidevalt kasvanud. Esimesteks olid saksakeelsed muusikateaduslikud ajakirjad – *Archiv für Musikwissenschaft* (raamatukogus alates 1964), *Österreichische Musikzeitschrift* (alates 1961), *Neue Zeitschrift für Musik* (alates 1968). 1970. aastal saabus raamatukokku ka esimene popmuusika väljaanne – *Melody Maker*. Iga nädal ilmuv väljaanne oli kasutajate hulgas nii populaarne, et see tuli ajutiselt loovutada Tallinna Keskraamatukogule. 1970. aastatel telliti raamatukokku juba rohkem ingliskeelseid ajakirju, nagu näiteks varajase muusika ajakiri *Early music* (alates 1979), maailma üks parimaid klassikalise muusika ajakirju *Gramophone* (alates 1977), rahvamuusika ajakiri *Singout!* (alates 1976), džassi ja bluusi ajakiri *Down Beat* (alates 1978). Saabusid ka esimesed helitehnika ajakirjad *Stereoplay* (alates 1976) ja *Studio Sound* (alates 1974).

Rikkalik valik nii trükiseid kui ka e-väljaandeid

Ajal, mil informatsiooni oli piiri tagant raske hankida, võis raamatukogus end kurssi viia uusimate saavutustega heli- ja fototehnika valdkonnas. Lugeda artikleid lääne džäss- ja popmuusikast, tutvuda ameerika, jaapani, inglise kaasaegse arhitektuuri ja sisekujundusega, sirvida disaini ajakirju jpm. Erialase perioodika valik on mitmekesine, ning mis eriti oluline – ajakirju on tellitud pikema perioodi jooksul. Igati esinduslik valik on lugejatele tagatud. Lisaks eespool toodule saab muusikasaalis lugeda ooperiajakirju, samuti muusikapsühholoogia ja -pedagoogilise suunitlusega väljaandeid. Kunstisaali rikkalikus valikus on ajakirju metallahistõöst, moekunstist, tarbekunstist, vaateakende kujundamisest jpm.

Tänapäeval jääb aga ainult traditsioonilistest trükiväljaannetest väheks. Informatsiooni hulk on väga suur ning selles orienteerumine on lihtsam elektroonilisi abivahendeid kasutades. Võõrkeelses perioodikas ilmunud vajalike artiklite leidmiseks on kasutusel rahvusvahelised erialaandmebaasid *International Index of Music Periodicals (IIMP)* ja *RILM*, kust leiab viiteid tuhandetele artiklitele, mis ilmunud erialaselt arvestatavates ajakirjades. Tänu täistekstandmebaasidele on trükiväljaannete kõrval võimalik lugeda rohkem kui 200 elektroonilist muusika- ja kunstiajakirja. Ka arvestatavaimad muusika- ja kunstientsüklopeediad on võrguversioonis kättesaadavad. *Naxos Music Library* annab võimaluse täiendada raamatukogu senist 40 000 helisalvestisest koosnevat kogu kümnete tuhandete mp3 failidega klassikalise muusikast kuni džassi ning *new age*'ni.

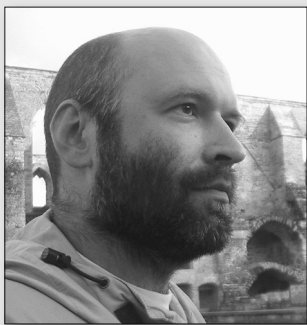
Tulemuseks hästi toimiv kogu

Rahvusraamatukogu muusika- ja kunstikogusid on kujundatud teadlikult ja süsteemipäraselt pool sajandit. Tuginedes traditsioonidele ning väljakujunenud põhimõtetele pakutakse lugejatele mitmekülgeid võimalusi infootsinguks. Vähetähtis ei ole raamatukogude omavaheline koostöö. Ühise tegevuse aluseks on ühtne komplekteerimiskava, mida koos Eesti Muusikaakadeemia ja Eesti Kunstiakadeemia raamatukoguga on kümme aastat ellu viidud. Kogude kujundamise põhimõtted on aastakümnete jooksul põhisosas jäänud samaks ning seda vaatamata heitlikele aegadele ühiskonna elus. Aga kas pole see ka ühe tugeva kogu tunnuseks? Pikkade aastate jooksul kujundatud kogudele sisulise hinnangu andmiseks on kasutajaskond, keda on 20 000 lugejat aastas. Võrreldes 1980. aastate algusega on see kasvanud enam kui viis korda. Hästi toimiva kogu kujundamine on vaevaline ning võtab teadagi aastaid, samuti nõuab see tegijalt läbimõeldud valikute tegemiseks väga head valdkonna tundmist ning laia silmaringi.

Kasutatud kirjandus

1. Aulis, Urve. (1996). *Fermaadid Hendrik Krummi nootidel* // Raamatukogu, 1996, nr 6, lk 16–18.
2. Kaev, Tiia. (1988). Kolmekümneaastane muusikaosakond // Raamatukogu, 1988, detsember, lk 24–27.
3. Lotman, Piret. (1988, 1993, 2000). *Parlamendiraamatukogust rahvusraamatukoguks. I–III osa Eesti Vabariigi riigiraamatukogu 1918–1940.* – Tallinn, 1988–2000.
4. Riet, Ene, Kukk, Evi. (1988). *Kunstiraamatute kogu* // Raamatukogu, 1988, detsember, lk 21–23.
5. Riisalu, Katre. (2003). *Kunstiraamatukogu – kellele ja milleks? : RRI kunstide teabekeskuse näitel* // Raamatukogu, 2003, nr 1, lk 5–7.
6. Tosso, Tiiu, Riisalu, Katre. (1999). *Muusikaraamatukogu – con amore : mõtteid Eesti Rahvusraamatukogu muusikaosakonna 40. aastapäeva puhul* // Teater.Muusika. Kino, 1999, nr 5, lk 61–64.

Maikus on huvilistele muusikasaalis avatud näitus “Muusikalisi aardeid RR-is” ning peanäitusesaalis on eksponeeritud valik raamatuillustratsioonide originaalidest näitusel “Illustratsiooni võlu”.

Rene Haljasmäe

Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu restaureerimisosakonna juhataja, Eesti Kunstiakadeemia kunstikultuuri teaduskonna muinsuskaitse ja restaureerimise osakonna doktorant

Säilitustegevus akadeemilises raamatukogus

Artikkel tutvustab säilitustegevust Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus, kus säilitamisküsimustega tegeleva restaureerimisosakonna moodustamisest möödus tänavu jaanuaris 20 aastat.

Raamatukogust ja restaureerimisest

Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu (edaspidi TLÜAR) on tuntud hea teaduskirjanduse, väärtusliku ajaloolise ning väliseesti kirjanduse kogu poolest. Vanad kogud on paiknenud mitmesugustes tingimustes – Niguliste ja Oleviste kirikus, vaekojas, Mustpeade majas, Toompeal praeguses Teaduste Akadeemia hoones. Raamatukogu uus hoone valmis 1962. aasta lõpuks, 1964. aastal hakati kogusid järkjärgult uude hoonesse kolima. /1/

Esialgul ei pööratud säilitustegevusele küllaldast tähelepanu – olid ju raamatud saanud varasemaga võrreldes tunduvalt parematesse tingimustesse. Aja möödudes tuli ilmsiks järjest suurenev vajadus hoiutingimuste jälgimise ja vanatrükiste

konserveerimise järele. Tulid välja ka ehitusvead, millest lähtuvalt ei olnud võimalik korralikult reguleerida hoidlate õhuvahetust, temperatuuri ja niiskust. 1958. aastal oli loodud küll köittekoda, kuid kogude säilitamiseks vajalikud tööd ületasid olemasolevad võimalused ja puudu jäi ka erialaste oskustega töötajatest raamatute restaureerimisel. Tegeldi vaid uuemate trükiste pisiparanduse ja lagununud köidete ümberkõitmisega. 1980. aastate keskel võeti baltikaosakonna juurde ametisse esimesed restauraatorid, nõuga oli abiks köiteajaloolane **Endel Valk-Falk**.

Vajadus professionaalse säilitustegevuse ning paberi- ja köiterestaureerimise järele viis restaureerimisosakonna moodustamisele 2. jaanuaril 1989. Idee algatajateks olid toonane asedirektor **Aita Karjatse** ja baltikaosakonna juhataja **Tiiu Reimo**. Rahvusraamatukogust kutsuti osakonda juhatama suurte kogemustega restauraator **Tiiu Pukk**. Vastloodud restaureerimise- ja hügieeniosakond tegeles peamiselt baltika-, arhiivkogu ja väliseesti kogu raamatute korrastamisega, hoidlate mikrokliimat kontrolliti pidevalt vaid baltika hoidlates. Hoiutingimuste seire paranes 1993. aastal, kui hügieenilaborit asus juhatama keemik **Ellen Allikas**. Restaureerimisosakonna teadustegevusele andis märkimisväärse panuse Endel Valk-Falk, kes asus tööle 1992. aastal köiteajaloo uurimise ja restaureerimise sektori juhatajana, kuid siirdus 2001. aastal Tartu Kõrgema Kunstikooli õppejõuks. Aastatel 2003–2006 juhatas osakonda **Tulvi-Hanneli Turo**, järgnevatel aastatel on juhataja kohal olnud **Rene Haljasmäe**.

1996. aastal moodustati säilitustegevuse koordineerimiseks ja keerukate ennistustööde probleemide arutamiseks restaureerimiseosakogu, kuhu kuuluvad raamatukogu direktor ja peavarahoidja, hoidlakogusid haldavate osakondade juhatajad ja konservaatorid. Restaureerimiseosakogu juhib TLÜ raamatuteaduse professor Tiiu Reimo.

Osakonnas on kümme töötajat ja kolm sektorit: säilitus- ja hooldussektoris toimub säilike puhastamine ja desinfitseerimine, trükiste füüsilise seisundi monitooring ja keemiaalaste tööde teostamine. Säilitus- ja hooldussektori töötajad puhastavad peamiselt raamatuid hoidlates. Näiteks 2008. aasta jooksul vaadati läbi ja puhastati 3600 laudimeetrit. Bioloogilise kahjustusega raamatud desinfitseeritakse. Veel puhastatakse trükiseid leht-lehelt ja valmistatakse trükistele kaitseümbriseid, kiletatakse raamatuid, valmistatakse konserveerimistööks vajaminevaid lahuseid ning tehakse paberiparandustöid.

Paberi- ja köiterestaureerimise sektoris restaureeritakse pabermaterjali, puhastatakse ning konserveeritakse pärgament- ja nahkköiteid ning dokumenteeritakse ennistusprotsessi ja köiteajaloolist informatsiooni. Osakonnas on hiljuti läbinud kutseõppe ja saanud konservaatori kutsetunnistuse kaks konservaatorit.

Köitesektor teostab suurtes kogustes raamatukogu trükiste parandamist, köitmist ja ümbristamist – valmistab karpe ja mappe, teeb paberilõiketöid ning võtab vastu teenustööd väljastpoolt raamatu-

kogu. Sadadesse ulatub tudengitele valmistatud diplomikoidete hulk.

Osakonna tegutsemisaja jooksul on siin saanud uue elu sadu raamatuid. Pikaajaline ja vastutusrikas on olnud töö vanatrükistega – restaureerikätt on vajanud mitmed inkunaablid, neist ühe vanima, 1478. aastal Venezias trükitud Justinianuse “Institutsioonide” ennistamisest valmis 1997–1998 ka õppefilm.

Kuna ilmunud on ülevaatlik artikkel osakonna olukorrast 2004. aastal /2/, siis käesoleva kirjutise teises pooles keskendub autor viimase viie aasta tegevusele. Tulvi Turo initsiatiivil valmis raamatuajaloo ja köitekunsti huviliste, restaureerite, üliõpilaste, metallikunstnike ja kõigile raamatusõprade rõõmuks 2005. aastal metallpanuste veebileht. /3/ Huvitav ja töömahukas väljakutse oli Raja vanausuliste koguduse raamatukogu korrastamine koostöös teiste mäluasutuste konservaatoritega. Eesti köiterestaureerite atesteerimisele kutseomistamise õppes, testi loomisel ja komisjoni töös on panuse andnud Rene Haljasmäe. Tema doktoritöö raames on teostamisel andmebaas “Hällitrükised Eesti mäluasutustes” /4/. Tähelepanu väärib näitus “Ennistatud Eesti” /5/, kus TLÜAR-i restaureerid osalesid kolme eksponaadiga.

Üheks restaureerija väljundiks on konserveerimisalastel konverentsidel osalemine nii kodukui ka välismaal. Viimati esitlesid TLÜAR-i restaureerid posterettekandeid Kumus 2008. aasta maikuu toimunud Baltimaade konservaatorite VIII konverentsil.

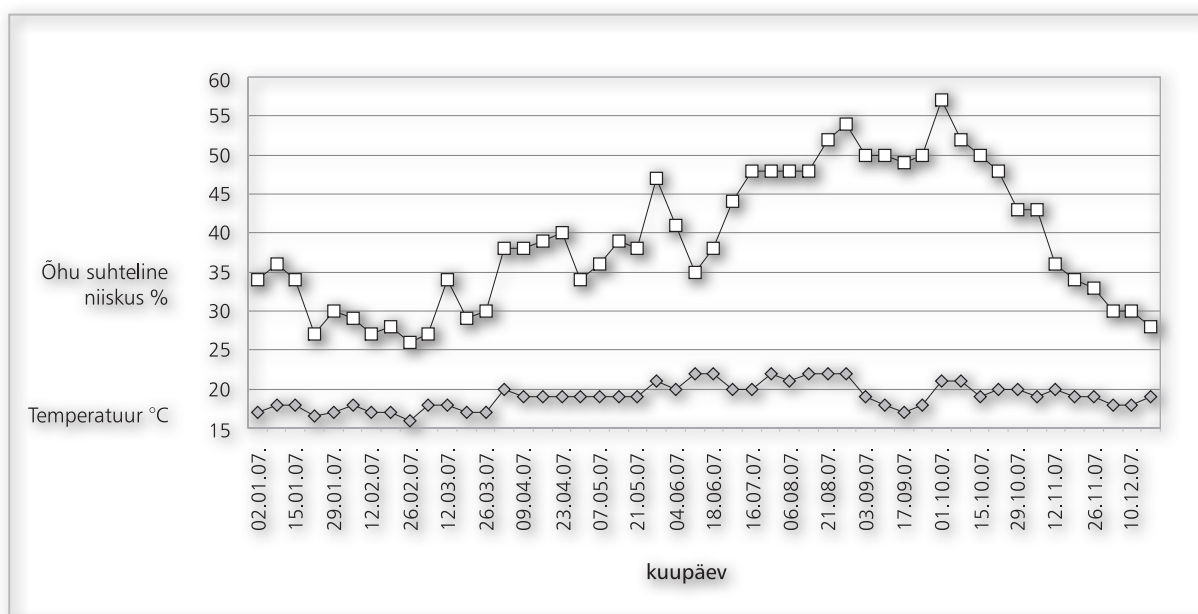
Koostöös Eesti Köitekunstnike Ühendusega on korraldatud rahvusvahelisi üritusi, näiteks “Scripta manent III” ja “Bütsantsi köite töökoda”. 2008. aastal viidi akadeemilises raamatukogus läbi köite näituskonkurss “Luuleline köide” /6/, kus žürii märkis

ära sellikategoorias EKA magistrandi ja osakonnas köitjaametit pidava **Kadri Paloveeri**. Osakonna tööga on tutvunud ja praktilial käinud Tallinna kõrgkoolide tudengid. Restaureerimisosakond hooldab raamatukogu kogusid, hoiab köitekunsti, restaureerimise ja erialaõppe traditsioone.

Teavikute kahjustused võib jagada nelja rühma

Ükski raamat vm teavik ei ole igavene. Aja möödudes vananevad kõik trükise valmistamiseks kasutusel olnud materjalid. Halvad hoiutingimused kiirendavad vananemisprotsessi ning põhjustavad mitmesuguseid kahjustusi. Kahjustused võib üldjoontes jagada nelja rühma: füüsikalised, keemilised, mehaanilised ja bioloogilised kahjustused. Füüsikalised kahjustused võivad olla tingitud sobimatust köitetehnoloogiast ja materjalide kasutusest. Keemilised kahjustused on seotud ainetega, mis on tekkinud või sattunud raamatusse ning on halvendanud raamatu olukorda. Vananemist aitab aeglustada normikohane valgus. Mehaanilised kahjustused võivad tekkida raamatu pidevast ja valest kasutamisest. Bioloogiliste kahjustuste hulka kuuluvad nii hallitus- kui ka putukakahjustused.

Trükiste üldist vananemist vähendavad stabiilsed keskkonnatingimused. Mikrokliimat järgitakse TLÜAR-is aasta ringi ja kord aastas tehakse hoidlate kaupa vastavad kokkuvõtted. Hoidlate üldine mikrokliima sõltub suurel määral ilmast ja amortiseerunud konditsioneeride süsteemist, mis ei võimalda temperatuuri ja niiskuse normipärasest hoidmist. Õhuniiskuse vähendamiseks on keldrihoidlates kasutusel silikageel ning vajadusel rakendatakse tööle õhukuivatusseadmed CDB 1700 ja CD 1800. Temperatuuri ja õhu suhtelist niiskust mõõdetakse TLÜAR-i kõikides hoidlaruumides üks kord nädalas.

Joonis 1. Vanaraamatu hoidla mikrokliima 2007. aastal

Soovituslikult peaks pikaajalise hoiustamise puhul jääma hoidlas temperatuur alla 18 °C ja suhtelise õhuniiskuse protsent 35 ning 55 vahele /7/. Hoidla, kus asuvad vanimad raamatud, on kütteperioodil liiga kuiv ja suvel liiga soe.

Säilitusfilosoofia ja -meetodid

Inimene on asjade mõõt ja hindaja, väärtustaja, aga ka hävitaja. Iga konserveeritav objekt – olgu see ehitis, skulptuur, raamat või mõni muu mitmemõõtmeline objekt, on seotud inimfaktoriga. Esemel on väärtusi, mis on ajas muutuvad. Alois Riegl /8/ jagab need kaheks – mälestusväärtuseks (vanusest tulenev väärtus, ajalooline väärtus, kavatsatud mälestusväärtus) ja kaasaegseks väärtuseks (kasutusväärtus, uudsus väärtus, kunstiväärtus, suhteline kunstiväärtus). Kahjustustega raamatu konserveerimisvajaduse määrab enamasti kasutatavus ning kultuurilooline väärtus. Barbara Appelbaum lisab nimekirja veel teadusliku, didaktilise ja rahalise, kuid ka sentimentaalse väärtuse. /9/ Asjade hindamisel ja restaureerimisotsuste tegemisel saab toetuda kolmele aspektile: esemete ajaloole, nende väärtustele kaasajal ja kavandatavale tulevikule. /10/

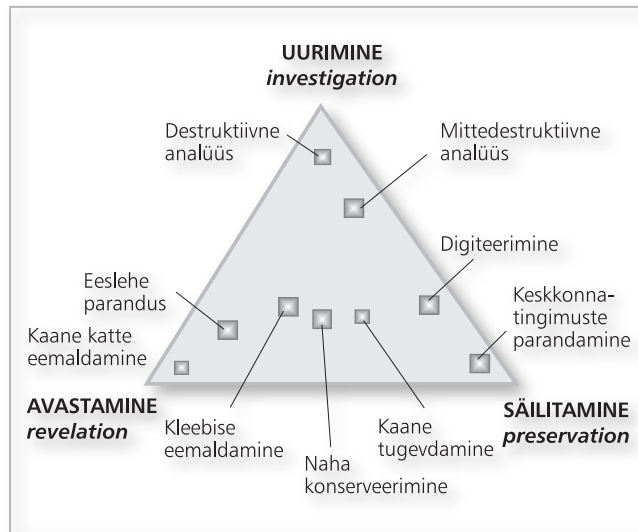

Joonis 2. Objektikeskne konserveerimisruum (R. Haljasmäe seade S. Muñoz Viñase järgi)

Trükise või mis tahes teise objekti konserveerimisega on otseselt või kaudselt seotud mitmed spetsialistid. Konservator on uurija, kes näeb kahjustusi ja oskab neid kirjeldada, mis võimaldab planeerida edasist restaureerimisprotsessi ja selleks vajalikke ressursse. Seda protsessi võib vaadelda suhtena kolme pooluse – avastamise, uurimise ja säilitamise vahel. /11/

Põhimõtteid esemete konserveerimiseks on mitmeid. Toetudes meetodile jagunevad need Edward Augustus Freemanil kolmeks:

- a) destrukttiivne printsiip, kus konserveerimis-

Joonis 3. Suhted raamatu konserveerimisprotsessis (R. Haljasmäe seade C. Caple'i RIP-mudeli järgi)

protsess ei arvesta vanu vorme;

b) konservatiivne, kus eesmärgiks on algseisundi saavutamine järgides vanu vorme;

c) eklektiline ehk vahepealne, mis võimaldab kahe eelmise sümbioosi.

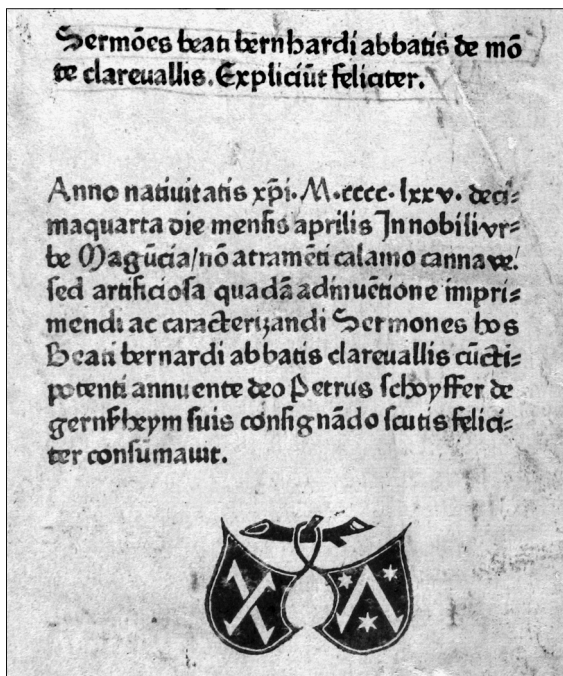
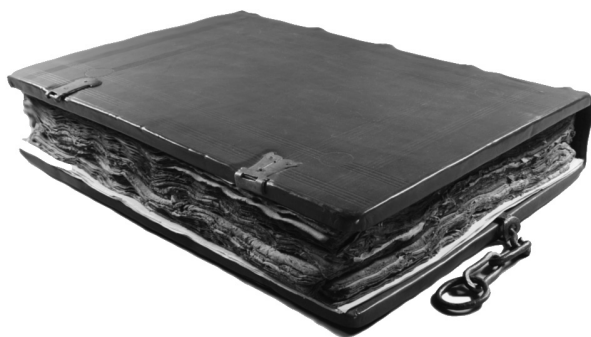
Esemete ajaloo puhul on oluliseks mitte ainult esemete endi kohta käiv teave, vaid ka kontekst (omanikud, kasutusviisid, seos teiste esemetega jne). /12/ Trükiste ennistamise ja konserveerimise puhul uuritakse objekti tausta ja tegevus dokumenteeritakse põhjalikult. Restaureerimisspissis jäädvustatakse kõik tööprotsessid ja kasutatud materjalid, trükise seisund enne ja pärast ennistamist. Pööratavate materjalide ja tehnoloogiate kasutamine protsessis on esmane – see võimaldab muuta tehtut tulevikus.

Cesare Brandi on öelnud, et "restaureerimise eesmärk on taastada kunstiteose potentsiaalne ühtsus, tekitamata sealjuures kunstilist või ajaloolist võltsimist ning kustutamata ühtki teosele aja kulgemisest jäetud jälge". Konserveerimispraktikas ongi valdavaks saanud cesarebrandilik lähenemine, mis arvestab kunstiteose väärtuste mitmekihilisusega ning seab restaureerimise eesmärgiks eri väärtustasandite maksimaalse loetavuse. /13/

Konservaatorid toetuvad oma tegevuses eetikale, mis kajastub Venezia hartas /14/, Nara dokumendis /15/ ja konservaatori eetikakoodeksis /16/ ning iga konkreetse mäluasutuse konserveerimisosaonna põhimääruses. Teisalt – iga ennistaja toetub oma südametunnistusele ja lähtub restaureerimisnõukogu või tellija otsusest, mis määrab, kas hoida raamat ajastutruuna või teha see lugejasõbralikuks.

Probleemid ja visioon

Arhiivraamatukogu vastutus ja eesmärk on kirjaliku kultuuripärandi kaitsmine ja säilitamine. 2007. aastal viidi läbi riigikontrolli poolt tellitud arhiivkogude säilitustingimuste audit ja tutvuti TLÜAR-i

Vanim trükis raamatukogus – Mainzis Peter Schöfferi 1475. aastal tükitud prantsuse teoloogi Clairvaux Bernardi jutlusekogu "Sermones"

olukorraga. Järeldused ja soovitud markeeriti eksperthinnangus. /17/ Hoonet hinnati tervikuna – keskkonnatingimusi, teavikute hoidmist, ohuplaneeringut ja säilitustegevust. Probleemaatilised olid ekspertide silmis raamatukogu hoidlad ja tehnosüsteemid, mis pärinevad hoone ehitamisajast ning on renoveerimata. Konserveerimine ja neutraliseerimine on efektiivsed meetodid tagajärgede likvideerimiseks, mitte aga põhjuste kõrvaldamiseks, mistõttu tuleks luua esmase ennetusmeetmena kogudele optimaalsed kliimatingimused. Kliimaseadmete puudumisest ja amortiseerumisest tulenevalt on hoidlate keskkonnatingimused ebastabiilsed,

mistõttu on täheldatud teavikute seisundi järjepidevat halvenemist. /18/

Lahendus oleks luua auditile toetuv arenduskava ja leida ressursid. Esmalt oleks vaja otsida võimalusi konditsioneeride süsteemide täiustamiseks ja/või uuendamiseks. Probleemaatiliste ja väärtuslikemate kogude säilitamiseks tuleks rajada eritingimustega hoidlad (nn külmhoid). Samuti võiks vahetada keldrikorruse hoidlate riulid liugriiulite vastu, mis võimaldaks rohkem hoiustamisruumi. Jätkata ja intensiivistada tuleb rariteetide nõuetekohast ümbristamist.

Kultuuriväärtuslikud ajaloolised kogud on iga raamatukogu uhkus, kuid nende säilitamiseks on tarvis häid tingimusi, pidevat hoolt ning ka kõrgelt kvalifitseeritud restauraatorite abi. Osakond ootab digitaalse konserveerimispassi kasutuselevõttu ja puudust tunneme moodsatest konserveerimisadmetest ning köiterestauraatori ametikohast.

Viited

1. Kalm, Mart. Teaduste Akadeemia Raamatukogu hoone – sula-aja arhitektuuri monument. Eesti Akadeemilise Raamatukogu aastaraamat 1997. Tln.: EAR, 1998, lk 173.
2. Lauring Vaska, Sirje; Pukk, Tiit. Restauratorite tähtpäev. – Raamatukogu, 2004, nr 1, lk 30.
3. <http://www.tlulib.ee/bookclasps>
4. <http://www.tlulib.ee/incunabula>
5. <http://ennistatudeesti.virtuaalmuseum.ee>
6. <http://cid-1480ec9c15b15806.spaces.live.com/default.aspx>
7. Standard EVS-ISO 11799 järgi
8. Paju, Risto. Aeg ja väärtused – artikkel. Aeg ja Ruum: uue muinsuskaitse poole. Tln: Eesti Kunstiakadeemia, 2009, lk 136.
9. Appelbaum, Barbara. Conservation treatment methodology. Oxford, etc.: Elsevier, 2007, lk 86.
10. Samas, lk 67.
11. Muñoz Viñas, Salvador. Contemporary theory of conservation. Oxford: Elsevier, 2005, lk 174.
12. Appelbaum, Barbara, lk 67.
13. Hiiob, Hilka. Kaasaegse kunsti aeg ja ruum – artikkel. Aeg ja Ruum: uue muinsuskaitse poole. [Tallinn]: Eesti Kunstiakadeemia, 2009, lk 92.
14. <http://www.artun.ee/popFile.php?id=246>
15. <http://www.artun.ee/popFile.php?id=247>
16. <http://www.kanut.ee/page.php?21>
17. Arhiivkogude säilitamine teadus- ja arhiivraamatukogudes, eksperthinnang. Trt, 2007. http://www.riigikontroll.ee/upload/failid/ekspert_hinnang_arhiivkogud__11.01.2008.doc
18. Väljavõte Riigikontrolli aruandest Riigikogule. Tln, 9. apr 2008.

Anu Kehman
ELTK teabetalituse juhataja

Eesti Lastekirjanduse Keskuse toimetised 3

Eesti Lastekirjanduse Keskuse toimetised 3 / toimetanud Ülle Väljataga ja Anu Kehman ; kujundanud Vivika Kalt. – Tallinn : Eesti Lastekirjanduse Keskus, 2008 ([Tallinn] : Puffet Invest OÜ). – 142 lk : ill.

2008. a lõpus ilmus "Eesti Lastekirjanduse Keskuse toimetiste" 3. vihik, mis sisaldab artikleid Eesti Lastekirjanduse Keskuse juures tegutseva lastekirjanduse uurijate töögrupi liikmetelt.

Jaanika Palmi pikem ajalooline ülevaade "Eesti lastekirjanduse kriitika ja teoreetiline mõte aastail 1918–1939" jätkab toimetiste 1. ja 2. vihikus ilmunud samateemaliste kirjutiste sarja.

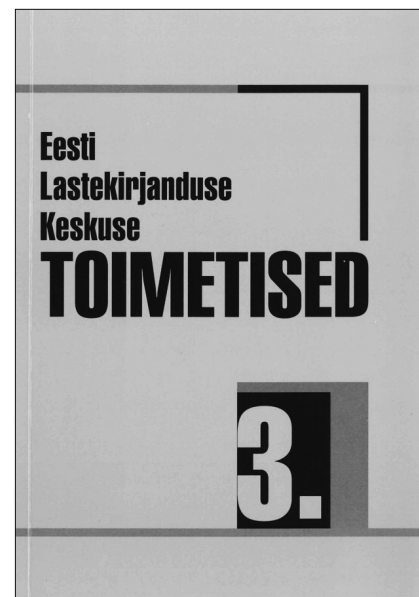
Ilona Martsonilt avaldatakse kogumikus Ellen Niidu 80. juubeli-konverentsil peetud ettekanne "Mis juhtus Barmaleiga ehk Ellen Niit lasteluule tõlkijana".

Artiklis "Klassikaks sündinud" uurib Mare Mürsepp, kuidas on esimese kooliastme

lugemikes kajastamist leidnud taasiseseisvusaegne eesti lastekirjandus. Analüüsitakse 15 aabit-sat ja lugemikku aastaist 1992–2007.

Krista Kumbergi kirjutises "Uuem lastekirjandus lähemast minevikust" on vaatluse all kuus memuaarse koega lasteraamatut: H. Karmi "Väike vahva vanaema", H. Käo "Kui veel telekat ei olnud", R. Lagercrantzi / I. Wiklandi "Pikk-pikk teekond", B. Lindgreni / I. Wiklandi "Minu vanaema majas", M. Saarna "Kuldsed põrnikad" ja T. Toometi "Vana aja koolilood".

Kaastöös "Eesti lastefilmi ja lasteraamatu uutmoodi suhted" võrdleb Mari Niitra kolme raamatuteksti ja filmi – „Lepatriinude jõulud“, „Leiutajateküla Lotte“

ja „Ruudi“ – näitel erinevate väljendusvahendite, st raamatu ning filmi võimalusi ühe ja sama loo jutustamisel.

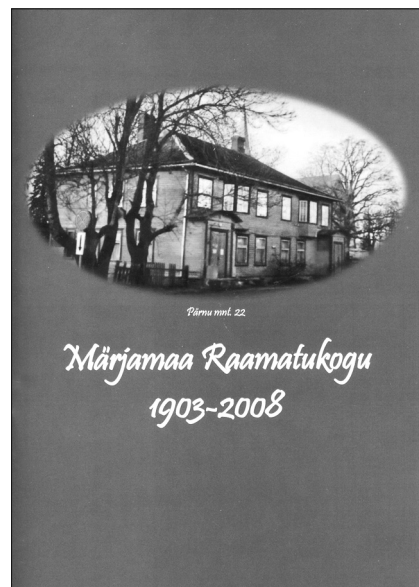
Reet Krusten tõestab lühivuurimuses "Mees kolme nimega", et kunagine Narva ajakirjanik Konstantin Reimann, 1930. aastatel Ilmar K. Ainelo pseudonüümi all kirjutanud autor ja Teise maailmasõja järel paguluses tegutsenud laste- ja romaanikirjanik Konstantin Reemets on üks ja seesama isik.

Ene Riet

Märjamaa raamatukogu 1903–2008

Märjamaa Raamatukogu 1903–2008 / toimetanud Anne Klaassen. – Märjamaa: Märjamaa raamatukogu, 2008. 66 lk.

Märjamaa raamatukogu 105. juubeliks välja antud trükise on koostanud raamatukogu töötajad Viivi Hallik, Reet Kuusk ja Marje Laev. Raamat sisaldab meenutusi raamatukogu juhatajatelt ja kauaaegsetelt töötajatelt ning lugejatelt. Lugejana saab sõna ka Märjamaal sündinud kirjanik Arvo Valton. Ajalised lüngad on täidetud raamatukogu arhiivist leitud. Väljaanne sisaldab kronoloogiat ja nimeregistri ning kasutatud allikate loetelu.

Toomas Schvak
Eesti Rahvusraamatukogu projektijuht

The European Library avas uuendatud veebilehe

Veebilehe www.TheEuropeanLibrary.org uus versioon sisaldab rohkem tõlkeid, ainulaadset ajaloolist materjali ja rikkalikult multimeediat.

Uues portaalis on rakendatud kasutajauuringutest selgunud soovid ja ettepanekud. Üks enam nõutud uuendusi oli mitmekeelsuse laiendamine, mille tulemusel on kasutajatel nüüd võimalik oma emakeeles tutvuda 330 kollektsiooni kirjeldustega. Abimaterjalid, sealhulgas korduma kippuvad küsimused ja esmakasutaja käsiraamat, on kättesaadavad 22 Euroopa keeles. The European Library pakub tasuta juurdepääsu teadus- ja õppematerjalidele 38 Euroopa rahvusraamatukogu kogudest.

Kasutajatel on ligipääs ka portaali rikkalikule meediavaramule. Portaali üheks keskseks osaks on veebinäitused, mis tutvustavad Euroopa rahvusraamatukogude kogusid. Seoses Napoleoni sõdade alguse 200. aastapäevaga on avatud põnev veebinäitus Napoleoni sõjaretkedest. Hispaania, Portugali, Prantsusmaa, Suurbritannia, Šveitsi, Taani, Hollandi ja Serbia raamatukogudest hangiti selleks digitaalsel kujul üle kaheksa harulduse. Näitusel on eksponeeritud sellised unikaalsed teavikud nagu Prantsusmaa konstitutsiooniline harta aastast 1814, Francisco de Goya visandid aastast 1810 ja sõjalised maakaardid, mis näitavad, kuidas Napoleon kavandas oma rünnakuid.

Õnne Mets
RR-i avalike suhete osakonna juhataja

Rahvusraamatukogu avas kirjanduse ja keele ajaveebi

Märtsis avati kirjanduse ja keele ajaveeb eesmärgiga pakkuda laiemale avalikkusele võimalust kaasa mõelda ja rääkida eesti kirjanduse ja keele teemadel: Maire Liivamets avaldab raamatuarvustusi ja arvamusi eesti kirjandusest, Siiri Lauk vaeb terminoloogiaküsimusi ning Inna Saaret annab keelenõu. Ajaveebi pidajad on RR-i töötajad, kuid avaldavad isiklikke, mitte organisatsiooni seisukohti. Olete oodatud lugema ja arvamust avaldama:

<http://kirjandusjakeel.blogspot.com> !

“EESTI MÄRKSONASTIK” (EMS)

ems.elnet.ee

Alates 1. maist on kõigile kasutamiseks avatud uus märksõnastik, mis asendab “Eesti üldise märksõnastiku” (EÜM) ja Tartu Ülikooli Raamatukogu märksõnastiku INGRID.

EMS-i haldavad koostöös ELNET Konsortsium, Rahvusraamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu.

EMS võetakse kohe kasutusele e-kataloogis ESTER (nii Tallinna kui ka Tartu andmebaasis) ja Eesti artiklite andmebaasis ISE.

Tabavat märksõnastamist!

Sirje Nilbe, EMS-i haldur

Sirje.Nilbe@nlib.ee

Õnne Mets

RR-i avalike suhete osakonna juhataja

Tulekul koolitused

Rahvusraamatukogu kutsub koolitustele, kus õpetatakse erialast infot otsima ja otsitulemusi hindama:

- Kunstiteabe ABC 6. mail kl 13–16.
- Euroopa Liidu õigusalsed andmebaasid ja infoallikad 20. mail kl 13–16.

Aasta teises pooles järgmiste valdkondade infootsingu koolitused: ajalugu, psühholoogia, keel ja kirjandus, majandus, kartograafia ja geograafia, film, õigus.

Erialateabe koolitused on tasuta (680 krooni). Tasuta pakume sissejuhatavaid koolitusi “Infootsingu ABC” ja “E-raamatukogu”.

Info ja registreerimine:
www.rahvusraamatukogu.ee/kasutajakoolitus.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
KOOLITUSED

Merike Poljakov

Tallinna Keskraamatukogu
eestikeelse kirjanduse osakonna
raamatukoguhoidja

Meeskonnatöö ja selle rakendamise võimalusi. 2

**Artikli eesmärk on pakkuda raamatukogudele
tuge meeskonnatöö organiseerimises.
Algus Raamatukogus nr 4/2008, lk 12–14.**

Eduka meeskonna tunnused

Eduka meeskonna peamine eeldus on efektiivse meetodi saavutamine, st erinevate mooduste leidmine tööülesannete lahendamiseks (Heller 1998, 5). Vaid siis tasub oodata märkimisväärseid tulemusi, kui vabal tahtel, mõistes ülesande täitmise vajalikkust, osaletakse grupitöös.

Eduka meeskonna tunnused on: madal grupisisene pingeline, tugev ja efektiivne juhtimine, konkreetsete eesmärkide püstitamine, asjatundlike otsuste tegemine, võime otsuste järgi kiirelt tegutseda, vaba suhtlemine, tööks vajalike teadmiste ja oskuste valdamine, selgete sihtide seadmine, õige tasakaalu leidmine meeskonna-liikmete vahel (Türk 1995).

Rühma formeerimine meeskonnaks on aeganõudev, läbib eri arengutsükleid ja sõltub liikmete

isikuomadustest. Sama on märgatud ka ülikoolide raamatukogudes välismaal.

Seega võtab efektiivne meeskondadeks ümberkujundamine kulutusi, ühisõppimist, kannatlikkust, aega, kuid tal on palju eeliseid. Lüheneb teenindustsükkel, paraneb tööõhkkond ning töötajad suhtuvad organisatsiooni arengusse loominguks (Stanley, Branche-Brown 1995; 418–424).

Tõeline meeskond on elav, pidevalt muutuv ja arenev, kus hinnatakse ideid, tehakse otsuseid ja töötatakse koos ühiste eesmärkide nimel. Töö tulemuslikkuse määrab organisatsiooni kontekst, oskuslik juhtimine, meeskonna omadused, suurus, rollid ja ülesehitus. Mitu head töötajat ei pruugi veel edukat meeskonda moodustada.

Hea meeskonna potentsiaalil pole aga piire. Raske ülesande lahendamisel püütakse tugevdada üksteise eneseusaldust ja proovitakse realiseerida suisa võimatut. Kollektiivis suureneb võime uusi lahendusi leida, sest ühine mõttejõud ületab iga üksikliikme oma. Lihtsate uuenduste juurest võib edasi minna raskemate probleemideni.

Bluck peab motiveerivaks faktoriks meeskonna olemasolu iseenesest, kuna eesmärgid püstitatakse koos, ühiselt vastutatakse tegevuse eest ja saavutatud edu annab kindlustunde (Bluck 1996, 57).

Meeskonna eeliste kasutamiseks tuleb kõiki liikmeid õhutada koostööle. Pingutust nõudvate eesmärkide püstitamisel keskendutakse heade tulemuste saavutamisele lühima ajaga. Ühe meeskonna edu võib innustada tervet asutust. Peamine on eesmärgipärane tegevus.

Heas meeskonnas ei karda keegi oma arvamust avaldades rumal näida. Energia on suunatud ülesande lahendamisele, mitte omavahelistele suhetele. Niisiis on edukas meeskond järgmine:

- tegevuse eesmärgi ja liikmete kohustused sõnastavad liikmed ise, tegutsetakse eesmärgi nimel;
- rühm töötab nagu meeskond, mille liikmed aktsepteerivad üksteise arvamusi;
- valitseb ühtekuuluvustunne ja vaba eneseväljendus, meeskond tahab olla edukas;
- konflikte ega valupunktide arutamist ei väldita, toimub avatud mõttevahetus;
- meeskond õpib oma kogemustest ja ka vigadest;
- juht on autoriteet, ta huvitub tagasisidest, kommenteerib ja väärtustab liikmete tööd, ei võimutse.
- Meeskonna tegevus on plaanipärane, tulemusi jälgitakse ja analüüsitakse (Türk 1999).

Töötajate kaasamine otsuste tegemisse suurendab mõistmist, enese vajalikkust ja rahulolu. Puuduseks peetakse mõningast ajakadu koosolekul.

T. Märja arvab, et koostöö motiveerib vaid sellise meeskonna liikmeid, kus normiks on vastastikune usaldus, austus, abi ja toetus (Märja 1992, 33).

Meeskonnatöö efektiivsust määravad mitmesugused tegurid: paraja suurusega grupp, ühtekuuluvuse saavutamine, grupinormid, juhi käitumine, liikmete arusaamine rollist ja eesmärkidest.

E. Nõmm ja R. Valgmaa (1995) peavad oma käsitles üheks meeskonnatöö efektiivsuse eeliseks õnnestunud grupi suurust. Hea andmetöötusgrupi suuruseks peetakse 14 liiget, mis on aga probleemi lahendamiseks liiga suur arv. Optimaalne on selleks seitsmeliikmeline

rühm. Suurema grupi puhul ilmneb rohkem erinevusi juhi ja liikmete vahel. Domineerima hakkab paratamatult juht. On oht minigruppide tekkeks.

Meeskonnatöö efektiivsust mõjutab ka ühtekuuluvuse tase. Hea kokkukuuluv grupp teeb konstruktiivset koostööd ja saavutab märkimisväärsed tulemused.

Kuna mitteametlike rühmade ülesanded on seotud organisatsiooni arenguga, siis peab juhtkond igati kaasa aitama ühtsustunde ja koostöövaimu arengule.

Kolmandaks mõjutab efektiivsust grupinormide oskuslik kasutamine. Kuna mitteametlike meeskondade normid tulenevad ametlike rühmade tunnusjoontest, siis on nende oskuslik suunamine otsustava tähtsusega. Enamik norme on seotud imago, täiendusõppe, ülesannete täitmise, kavandamise või lugejatega suhtlemisega. Normide ja töötulemuste vahel on seos.

A. Aamer (1998, 51) väidab, et töö nii ametlike kui mitteametlike gruppidega aitab kujundada või muuta firma organisatsioonikultuuri, sh ühiseid väärtushinnanguid ja tõekspidamisi.

Mis tähendab aga enesekehtestamine meeskonnas? Peamine on avatud suhtlemine ja iga inimese võimalus avaldada arvamust, kartmata naeruvääristamist või kritiseerimist. See ei ole oma mõtete ja arvamuste dikteerimine, vaid oskus avaldada kindlalt ja selgelt oma arvamusi.

Loovusel on meeskonnatöös suur osa – loovus on töötajate võime, mida saab edukalt rakendada. Julgustades töötajaid oma mõtteid väljendama on juhtidel võimalus saada ideid ja lahendusi, mis võivad viia organisatsioonile kasuliku muutumiseni. Uuringute tõestusel avaldub loovus rohkem organisatsioonis, kus juhtkond on ise pühendunud, loob eeskujuga ja käitub loovust toetades.

Suurbritannia TOP 1000 ettevõtete uuring näitas, et edukaid eristas teistest kolm näitajat: ideede juhtimise protsess; loova keskkonna soodustamine, avatud juhtimisstiil, mis parandasid juhi ja alluvate suhteid.

Loova mõtlemise soodustamiseks on vaja aega, toetavat keskkonda ja vastutust:

- keskenduda kogu meeskonnaga eesmärkidele – see on alus loovuse tekkeks,
- keskenduda tulevikule, praegused probleemid on niigi teada,
- luua selged seosed loova mõtlemise ja tulemuste vahele.

Loovmõtlemise komponendid on: teema eesmärgistatud kirjeldamine, uue idee loomine ja loodu kriitiline hindamine.

Töötajad vajavad tuge loovuse avaldamiseks.

Meeskonnatöö puudused

Meeskonnatöös ei tohi tähelepanuta jätta puudusi ja ohte, mis võivad muutuda tegevust takistavateks teguriteks. Neid saab aga vähendada või kõrvaldada.

Heas meeskonnas võib segada liigne kompromisside oht. Ei taheta kaaslast kritiseerida, kartes haiget teha. Sagedaste koosistumiste ja pikkade diskussioonide tõttu on arutelude ajakulu suur, eriti suuremates gruppides, kus kõik tahaksid midagi ütelda. Koormatuse tunne võib viia tüdimuseni. Ohuks võib kujuneda vastutuse piiritlematuse, kui rollid ei ole täpselt määratletud. Üksikisikute domineerimine tekitab pinget.

Halb, kui ei arvestata kõigi ettepanekutega. Niisuguse olukorra tulemuseks on allasurutus või konfliktid (Siimon, Vadi 1999, 121).

Bluck nimetab häirivaks faktoreid, mis mõjutavad väljastpoolt ega ole meeskonna kontrolli all, nagu töötasu, töötingimused ja edutamine (Bluck 1996, 25).

Wimmer nimetab puuduseks töö piiritlematust, kus kõik peavad tegema kõike, mis aga osale töötajast ei sobi (Wimmer 2000, 213).

Milline on aga ebaedukas grupp?

Vale on arvata, et iga moodustatud grupp on hästi toimiv edukas meeskond. Piisab vaid mõningaist lahendamata vigadest, kui töö enam ei laabu:

- normid esitatakse korraldusena, kusjuures juht kontrollib täitmist rangelt;
- grupis on tõrjutud, kellega vahetatakse vaid hädapärast infot;
- eesmärgid on ebaselged, puudub motivatsioon eesmärkide täitmiseks;
- puudub avalik arutelu tehtu üle, selle tagajärjel ähvardab grupitööd nurjumine;
- juht väldib tagasisidet, annab ainuisikuliselt hinnangu või ei tee isegi seda;
- konflikte ignoreeritakse ning vigadest ei õpita (Perens 1999; 48).

Seega ühtsuse saavutamine ja ühishuvidest lähtuva eduka meeskonna loomine pole lihtne. Vaja on selgeid eesmarke, aega, tahtmist, teadmisi, usaldust juhi vastu ja omavahel, info head liikuvust.

Ideede edendamine. Ajurünnak

Meeskonnas suudavad töötajad rohkem loovaid mõtteid edendada kui üksinda. Hoolitsetakse selle eest, et arutletakse kuulatud ettepanekute üle avatult. Vajaduse korral heidetakse ebasobiv mõte taktitundeliselt ja põhjendatult kõrvale. Asjatundlikud, eesmärgi saavutamisele suunatud ideed kiidetakse heaks.

Üks uute ideede genereerimise viise on ajurünnak. Ajurünnak on meetod, mille abil püütakse aktiivselt genereerida võimalikult palju ideid, lahendusi, teemasid või välja tuua probleeme. Tegemist on protsessiga, milles kogu rühm tegeleb ühe kindla valdkonnaga (Perens 1999, 140).

Edukus oleneb juhtimisest, peab arvestama, et ajurünnakul on välistatud kriitika, kõik mõtted on head, tähtis on ideede hulk ning kasulik on kombineerida ja täiustada üksteise ideid (Vadi 1997, 236).

Imelikuna näivad ideed võivad viia arukate lahendusteni. Eelduseks on sõbralik ja segamatu õhkkond ning paraja suurusega probleemi lahendamisele suunatud meeskond. Rühma liikmed toovad kaasa ja liidavad kõikvõimalikke lähenemisviise arutlusale probleemile, laiendades antud teema mõistmist.

Hea on ajurünnakut läbi viia kolme meeskonna vahel. Vadi, Heller jt autorid kasutavad soovitatavalt kahte rühma: ideede genereerijad ja kriitikud. Perens (1999, 140) pakub ajurünnakuks ühte gruppi suurusega 4–12 inimest, keda suunab juhataja. Ideed kirjutatakse tahvlile ning pärast pausi selekteeritakse ja asetatakse tähtsuse järjekorda kuni otsuse langetamiseni. Antud töö autor on loetud kirjanduse põhjal välja töötanud oma meetodi ja seda koolitustel kasutanud.

Esimene grupp on ideede genereerijad. Nad esitavad mõtteid, kuidas probleemi lahendada. Iga pakutud mõttekäik peaks kaaslastes tekitama uusi mõtteid, eelkõige selliseid, millele üksinda poleks tulnud.

Teine grupp on argumenteerijad, kes lükkavad pakutud võimalusi tagasi või kiidavad heaks.

Kolmas grupp on vaatlejad-hindajad. Nemad peavad saama ettekujutuse probleemide paljususest, tegeldes iga aspektiga eraldi. Nad süstematiseerivad lisanduva info, teevad kindlaks puuduvad ja vähekasutatavad võimalused ning annavad lõpplahenduse – valivad õige otsuse.

Ajurünnaku käigus tunnetavad meeskonna liikmed oma tihedat seotust probleemile lahenduse otsimisel. Kahtlemata aitaks ajurünnaku tunduvalt suurem kasutamine raamatukogudes kergemini probleemide tuumani jõuda ja neile lahendusi leida.

Konfliktid meeskonnas

Konflikti all mõistetakse situatsiooni, milles erinevaid seisukohti, arvamusi, huvisid või eesmärgesid esindavad isikud püüavad üksteist võita (Perens 1999, 54).

Konflikte esineb kõikides kollektiivides, kuna eri ülesanded ja rollid toovad kaasa erinevaid ootusi ning tegutsemis- ja mõtlemisviise.

Konflikt tähistab töötajatevahelistes suhetes esinevat vastuolu, mis takistab konflikti osalistel oma vajaduste ja huvide rahuldamist, tekitades emotsionaalselt traumeeriva olukorra (Saksakulm 1983, 160).

Meeskonnatöö ei ole imerohi lahendamaks probleeme. Samuti ei hoia ta ära juhtide ja organisatsioonide ebaõnnestumisi. Ebaõige meeskonna rakendamine õhustab isiklikku vastutust ja otsustusvõimet. Meeskonnatöö võib pidurdada otsustamist, kui üksikisikud ei tohi otsuseid langetada või kui inimesel puudub julgus otsuseid vastu võtta ilma ametliku heakskiiduta.

Konflikt võib olla nii inimestevaheline kui allüksustevaheline (Alas 2001, 130). Vadi toob välja konfliktide esinemuse viis tasandit: isiksusesised, isiksustevahelised, grupisised, gruppidevahelised ja organisatsiooni konfliktid (Vadi 2001, 185).

Blucki arvates on paljud konfliktid raamatukogus objektiivsete asjaolude vale mõistmine, halb kommunikatsioon või suhtlemisioskused (Bluck 1996, 26).

Eriarvamused põhjustavad sageli konfliktsituatsioone: konkurents, võitlus, kahtlustavad suhted; arusaamatused, põhjendamata kaebused, vastuhaku kaldumus; sõprussuhete segiajamine tööalaste suhetega.

Ebapiisav koostöö tingib sageli konflikte: üksik-töötajate eraldumine grupist, tülid tühistel põhjustel, tööjõu voolavus (koondamine), konflikti olemasolu iseenesest.

Konfliktsituatsioonid toovad esile tarbetuid diskussioone, halvates töö tervikuna. Konfliktidega toimetulek on üheks peamiseks juhtimisedukuse ja efektiivsuse näitajaks. Konflikti on vaja oskuslikult suunata ja lahendada. Konstruktivseid konflikte tuleb aga rakendada organisatsiooni eesmärkide realiseerimiseks.

Konfliktide lahendamise võtteid

Konflikti lahendus on olukord, mille tulemused rahuldavad kõiki osapooli või kõrvaldatakse konflikti põhjused. Konfliktiga toimetulek on oskus, mis aitab saavutada positiivseid tulemusi (Vadi 2001, 194).

On konstateeritud, et juht on ligi viiendiku ajast erinevais konfliktsituatsioonides – kas konflikti osapoolena või vahendajana (oma meeskonna ja kliendi vahel). Konfliktidega toimetulek moodustab tähtsa osa juhi kutseoskustest, eriti teenindustevõttes (Joutsenkunnas, Heikurainen 1997, 133).

Konflikti lahendamiseks kasutatakse mitmeid erinevaid võtteid:

arendamine – lasta pooltel asi lõpuni rääkida, summutamine – püüda vaigistada, silumine – näidata konflikti paremas valguses, ignoreerimine – konfliktist möödavaatamine, kehtestamine – kui muu ei aita, teeb juht oma lahendusotsuse, manööverdamine – erinevate võimaluste vahel valimine, diplomaatia – rahulik lahenduse leidmine, demagoogia – lubaduste ja meelituste kasutamine, draama – lastakse ka kõige ägedam konflikt lõpuni minna (Vadi 2001, 201–104).

Organisatoorselt võib üritada allüksusi ühendada või reorganiseerida, aga kiiret otsustamist nõudvates küsimustes peab asutuse juht oma positsiooni kasutama.

Sageli aitab lahkarvamuste ärakuulamine probleemile lahendust leida. Diskussiooni käigus oma seisukohti põhjendades vähendatakse erimeelsusi ja leitakse huvides ühisosa. Läbirääkimisteks võib kasutada isegi kolmandat, autoriteetset isikut. Selleks sobib inimene, keda mõlemad usaldavad ja kes neutraalselt kuulab mõlema argumente.

Väiksemate konfliktide puhul heade suhete ja tõhusa koostöö nimel on otstarbekas oma seisukohti taandada või kohendada. Konfliktid tuleb ikkagi lahendada, kuna vastuoludest möödavaatamine süvendab ja võimendab neid.

Blucki arvamusel loob hea meeskond usalduse ja toetuse õhkkonna, millega ennetatakse paljusid konflikte (Bluck 1996, 26). Samal ajal ei tohiks alahinnata konfliktides tekkinud ideid ja neid võimalusel kasutada.

Probleem ja selle lahendamine

Kui konflikt haarab mõnda inimest meeskonnas, siis probleem on situatsioon, mis takistab tegevust moodustatud meeskonnas või organisatsioonis tervikuna.

Probleemi õige formuleerimine võib osutada selle lahendamisele palju raskemaks ja keerulisemaks. Korralikult määratletud probleem annab õige suuna, võimaluse püstitada asjakohaseid eesmärgesid ja koguda vajalikku teavet tulevaste otsuste langetamiseks (Vihalem 2001, 57). Seega tuleb probleemi olemus õigesti diagnoosida ja püstitada probleemi tekitanud tegurid. Selleks võivad olla ebaproduktiivne infovahetus, töö kvaliteedi langus või lüngad töökorralduses. Probleemi tekkeallikaks võib olla motivatsiooni puudumine, mida tuleks kõrvaldada kiituse, edutamise või selgitamisega. Ka hüvitamisest, õigemini, selle puudumisest tekib probleeme. Juhtimisstiil, olukord organisatsioonis – paigalolek, järsud muudatused vms tegurid tekitavad probleeme.

Saksamaa raamatukogudes on täheldatud, et probleemi võib tekitada asjaolu, kui meeskonna

töötajad on liiga erinevatelt skaalaastmetelt (Wimmer 2000, 217).

Meeskonnatöös võib tekitada probleeme juhtimine, eriti kui igäüks võib saada mingiks ajaks liidriks, kiputakse hiljem õpetama, ka võib tekkida korralduslike või personaliprobleeme (Bazirjian, Stanley 2001, 135–136).

Probleemi lahendamise etapid

Probleemi määratlemisel nähakse sageli tema mõju tulemust, mitte aga põhjust. Seetõttu analüüsitakse probleemi lähemalt. Analüüsis esitatakse probleemi kirjeldus, määratakse probleemi ulatus (mõju organisatsioonile) ja selgitatakse põhjused: esemeline, organisatoorne, ajaline (Perens 1999, 66).

Kui probleemi lahenduseks on mitu võimalust, siis otsustamisel kaalutakse tulemuse võimalikku kvaliteeti, ajakulu ja personali kasutamisevõimalusi. Paljude probleemide korral on otstarbekas kasutada eksperte (Perens 1999, 70).

Ainult avatud diskussioon annab efektiivseid lahendusvõimalusi. Juht ja meeskond koostöös peaksid leidma abinõud probleemi lahendamiseks või mitte-rahuldava tegevuse parandamiseks. Kui probleem on lahendatud, siis järelanalüüsina peab leidma vastuse, kas antud lahendus toimis.

Miks vajab raamatukogu tippjuht meeskonnatööd?

Raamatukogu töö on suures osas kollektiivne, töötajad on ühiste, üksteisest sõltuvate tööde tõttu tihedalt seotud. Raamatukogu direktor ei suuda üksinda kõiki tööloike hallata. Otstarbekamaks osutub meeskondade moodustamine, kelle juhid võtavad ülesannete lahendamise ja enamjaolt ka otsustamise enda kanda. Edukas raamatukogu juht märkab kahtlemata eeliseid orienteerumisel meeskonnatööl. Toetudes Türgi (1999) materjalile meeskonnatöö vajalikkusest tippjuhile, on seda vaadeldud raamatukogu kontekstis:

- meeskonnatöö on efektiivne mõjutamisvahend: väiksemale rühmale on kergem selgitada uuenduste vajadusi või probleemide sügavust; osakonna piires muudatustest rääkimine on mõjusam kui suurel koosolekul.
- arendab töötajais mõtlemis- ja probleemitunnetust: meeskondlikult töötades ei saa jääda kõrvaltvaataja rolli.
- teadvustab raamatukogu eesmärgid laiemalt: meeskondade kaudu saavad eesmärgid selgemaks, töö muutub tulemuslikumaks.
- genereerib rohkem uusi ideid või lahendusi: probleemide lahendamine meeskonnas toob esile edasiviivaid ideid.
- tõstab töötajate enesehinnangut: võimalus kaasa aidata raamatukogu arengule. Eelkõige on see tuntav osakonnatöös, kus tahetakse edu, tulemusi.
- võimaldab ülesandeid oskuslikult jagada, delegeerida ja muutustele paindlikult reageerida; tööülesannete jagamine on meeskonnas iseenesestmõistetav.

- rahuldab kuuluvusvajadust: osalemine rühmas on inimesele igiomane vajadus.
- suurendab rahulolu töökohaga ja tööga: oma vajalikkuse tunnetamine.

Raamatukogu direktor, kes mõtleb oma organisatsiooni edukusele, teab, et igast üksikust töötajast sõltub tulemus ning meeskondlikult on tulemus alati parem.

Bluck eeldab, et meeskonnatöö võib pidurdada spetsialistide lahkumist raamatukogust, kuna see pakub häid ja huvitavaid võimalusi (Bluck 1996, 19).

Bluck nimetab efektiivseks liidrit, kes saab aru juhitava meeskonna tööst igal astmel, on teadlik nii meeskonna kui üksikliikmete tugevustest ja nõrkustest, oskab arendada tiimi oskusi, on suuteline seadma ülesandeid, hindama tulemusi ning andma tagasisidet ja oskab luua loomingulist õhkkonda (Bluck 1996, 64).

Meeskonnatöö tulemuslikkus ja hinnangud

Koostöö on kollektiivne protsess, mis lõpeb meeskonna otsusega. See nõuab tundlikku lähenemist kõigi arvamustele. Püütakse ühte sulatada kõik asjasse puutuvad vaated ja rahuldada iga osalise vajadusi. Siiski pole määrav täielik üksmeel, vaid probleemi lahenduseni jõutakse arusaama ja tegevusega, mis tundub parim ja millega kõik nõustuvad. Meeskonnas domineerib "meie" arvamus, kusjuures toimub huvide, arvamuste ja ideede ühtlustamine. Kui on tekkinud ühine vajadus töötada eesmärgikindlalt ja planeeritult ning tekkinud tahe lähtuvalt töövajadustest otsustada koos, on tegemist tulemusliku meeskonnaga.

Meeskonnatöö rakendamise rõhuasetus on muutunud. Esile on kerkinud strateegilised taotlused. Seega nähakse meeskonnatööd üha rohkem kvaliteedi ja teenindamise parandamise ning ressursside otstarbekama kasutamise võimaluste allikana (Vadi 2001, 123).

Kasutades meeskonnatööde ideede ja koordineerimise vahendina võib saavutada suurepäraseid tulemusi. Siiski jääb püsima küsimus organisatsiooni efektiivsuse suurendamisest ja tulemuslikust koostööst.

Organisatsioonides otsitakse ja leitakse just inimressursside paremast kasutamisest reserve tegevuse efektiivsuse suurendamiseks, sh meeskonnatöö korraldamiseks. Grupitöö mõistmine aitab juhtidel suurendada tõenäosust, et grupid saavutavad tegevuses soovitud tulemusi (Aamer 1998).

Kahjuks on tehtud vähe põhjalikke analüüse meeskonnatöö efektiivsuse kohta, kas ja miks on parem täielik meeskonnaorganisatsioon või tuleks eelistada osalise meeskonnatöö rakendamist. Mõningaid uurinuid on siiski tehtud, milles analüüsitakse ja hinnatakse meeskonnatöö eeliseid ning võimalusi.

Meeskonnatöö võib anda uue kvaliteedi, olles kiiresti muutuvates tingimustes sobivaks organisatsiooniliseks töövormiks praeguses raamatukogus (Wimmer 2000, 217).

Iga suurem ümberkorraldus vajab aga põhjalikku analüüsi ja planeerimist.

Järgneb

Helje Kannik

TLÜAR-i baltika ja haruldaste raamatute osakonna rahvusbibliograafia sektori juhataja

Raamatutrükkal Christoph Reusner

Christoph Reusner tegutses Tallinnas raamatutrükkalina vaid kolm aastat (1634–1637), ometi jõudis ta panna tugeva aluse heatasemelisele trükikunstile.

Kui 1631. aastal avati Tallinnas gümnaasium, tekkis kohe vajadus trükikoja järele. Juba samal aastal tehti Stralsundi raamatutrükkalile Augustin Ferber nooremale ettepanek asutada trükikoda. Ferber oli nõus Tallinnas tegutsema, kuid tema surm katkestas selle mõtte. Otsingud jätkusid ja hilissuvel 1633 tuli Christoph Reusner Stockholmist üle mere, et asuda läbirääkistesse Tallinna rae ja rüütelkonnaga trükikoja rajamise asjus.

Christoph Reusner sündis umbes 1575. aastal Neustadti Vogtlandis, tema isa oli vaimulik. Aastatel 1597–1612 tegutses ta Rostockis trükkalina. Juba sel ajal trükkis ta Rootsi kirjastaja ja tõlkija Petrus Johannes Gothusi raamatuid, samuti kirjastajana tegutsenud raamatukõitja ning kaupmehe Herman Sulcke välja-

andeid. Ka Soomega olid Reusneril head suhted juba Rostockis töötamise ajal. Tema Rostocki trükikojas trükiti ladinakeelseid raamatuid Soome tarvis, kuna seal sel ajal veel trükikoda ei olnud. Aastal 1612 sai Reusnerist Stockholmis kuninglik trükkal. Tema Stockholmi trükikojas trükiti 22 aasta jooksul ligi 200 rootsi-, ladina-, saksa- ja soomekeelset teost.

Aastast 1614 sai Reusner privileegi, mis lubas tal teatud tingimustel raamatuid oma trükikojas ka müüa. 1619. aastast lisandus raamatukõitmine, mis põhjustas lahkhelisid teiste kohalike raamatukõitjatega. Reusneri iseloomu kohta on öeldud, et ta oli temperamentne ja riiakas. Tülide ja protsesside tõttu halvenes Reusneri majanduslik olukord. Ka eraelus tabasid teda sel ajal valusad saatuselöögid – surid kaks last ja naine. Ühes dateerimata palvekirjas kuninganna Christinale palub ta ennast Rootsi riigis kuhugi mujale teenistusse saata ja võimalikuks uueks trükikoja asukohaks nimetab ta Tallinna.

14. septembril 1633 sõlmib Reusner Tallinnas lepingu, milles kohustub oma trükikoja järgmise aasta kevadeks Tallinna üle tooma. Töökoja ületoomiseks ja abiliste palkamiseks anti talle ühekordset toetust – 200 härrataalrit. Palgaks, millest pool tuli välja maksta miiklipäeval ja teine pool lihavõtte ajal – oli 50 riigitaalrit. Raha pidi tulema linna ja rüütelkonna käest. Tema kasutuses oli prii korter endises kloostris, ka oli ta linnakodaniku maksudest vabastatud.

Lepingust lähtuvalt pidi Christoph Reusner kolima oma trükikoja Stockholmist Tallinna 1634. aasta kevadel “esimese vaba veega”. Ilmselt kulus tal kloostris sisseseadmiseks nii mõnigi kevad- ja suvekuu. Ka oli ta enne lepingu sõlmimist raele ja rüütelkonnale läkitatud kirjas kurtnud, et kloostriruumid, mis tema kasutusse antakse, vajavad renoveerimist ja alguses peab ta kusagil mujal ulualust leidma. Kui Christoph Reusner Tallinna jõudis, oli ta jõudnud Stockholmis juba kolmandat korda abielluda, sedapuhku Catharina Garliebiga, Neubrandenburgi humalakaupmehe tütreaga.

Tallinna trükikoda oli eraomand, mis oli vaid lepingu kaudu seotud Tallinna gümnaasiumiga. Lepingu alusel oli Reusner kohustatud eelisjärjekorras ja mõõduka tasu eest trükkima gümnaasiumi trükiseid (kutsed, disputatsioonid, kõned jm), samuti ka valitsuse, rüütelkonna ning rae seadusi ja korraldusi.

Põhilise sissetuleku sai trükkal pühendusluuletuste kogumike ja raamatute trükkimise eest. Kas gümnaasiumi professorite pühendusluuletuste kogumikud olid gümnaasiumi trükised, mille eest trükkalile vähe maksti, või professorite tellitud trükised, mille eest trükkal kõrgemat hinda küsida tohtis, ei ole teada.

Teadaolevad esimesed luulekogud trükiti Reusneri trükikojas 1634. aasta sügisel.

10. novembril 1634 abiellus Nicolaus Willebrand Tallinna bürgermeistri Georg von Wangersheimi tütre Elisabethiga. Selleks puhuks trükiti Tallinna gümnaasiumi professorite Heinrich Vulpiuse, Timotheus Poluse, Heinrich Arnincki ja Reiner Brockmanni õnnitusluuletuste kogumik. See peakski olema esimene Tallinna trükikojas trükitud teos. Seni on peetud esimeseks Tallinna trükiseks õnnitusluuletuste kogu,

millega Tallinna gümnaasiumi professorid tervitasid Moskvas tagasipöördunud Philipp von Scheidingit. Dr Martin Klöker on seda fakti aga lähemalt uurinud ja jõudnud järeldusele, et nimetatud trükis ei võinud ilmuda varem kui 20. novembril 1634.

1635. aastal oli Tallinna kultuurielu tõusuteel. Kiriku kõrval tõusis teiseks kultuurikeskuseks Tallinna gümnaasium, kuhu asusid tööle haritud professorid Saksamaalt. Sama aasta jaanuaris saabus Schleswig-Gottorfi saatkonna liikmena Tallinna saksa luuletaja Paul Fleming. Paul Flemingu ettevõtmisel loodi lamburi-selts, jalutati koos linnas, tehti väljasõite Koplisse, Piritale ja Lasnamäele, lõbutseti ja loeti luuletusi. Trükikoja olemasolu andis hea võimaluse luuletusi trükkida lasta ja nii on võimalik meil nii mõndagi kaunist luuletust eri keeltes lugeda.

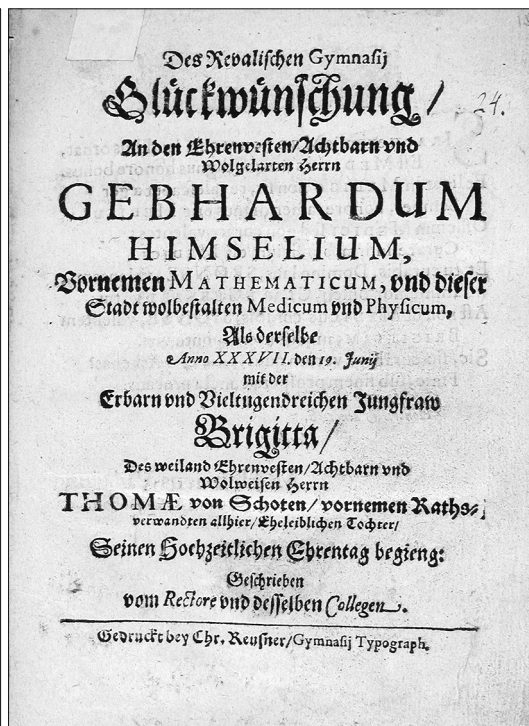
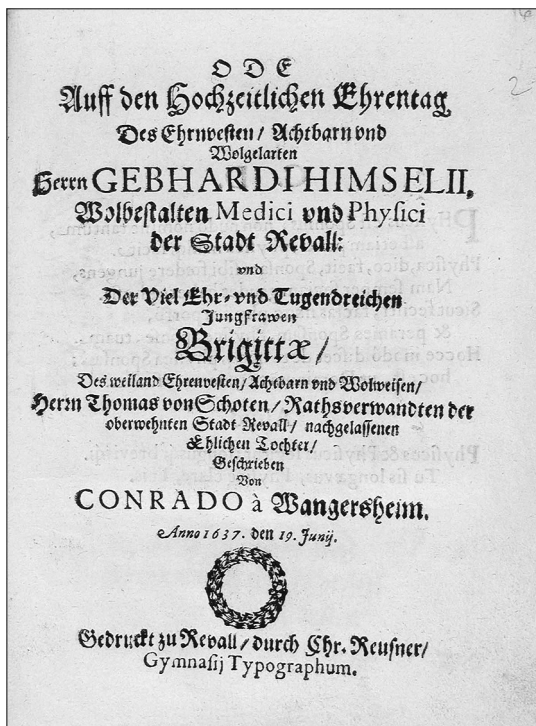
1635. aastal lasi gümnaasiumi rektor ja teoloogia-professor Heinrich Vulpius trükkida raamatu "Methodica paedias isagoge, pro felici successu Gymnasii Revaliensis..." ("Metoodiline sissejuhatus õpetusse, Revali gümnaasiumi eduks ja õnneks"). Rae heakskiidul koostas Vulpius nimetatud raamatus avaldatud põhimõtteid järgides gümnaasiumi „seadused“. Need kajastasid tolle ajastu õpetuslikke ideale ning osutusid pedagoogiliselt pädevuselt sel määral vastuvõetavateks, et jäid olulises osas kehtima 150 aastaks.

1637. aasta on eriti tähtsaks sündmuseks Heinrich Stahli käsi- ja koduraamatu teise osa – lauluraamatu "Hand- und Haussbuches Für die Pfarherren und Haussväter Esthnischen Fürstenthumbs, Ander Theil, Darinnen das Gesangbuch..." trükkimine Reusneri trükikojas. Ka jõudis veel enne Reusneri surma ilmuda "Anführung zu der Esthnischen Sprach..." ("Juhatus eesti keele juurde..."), mis sisaldab eesti keele algõpetuse saksa keeles ja saksa-eesti sõnastiku umbes 2000 sõnaga.

25. aprillil 1637 palub Reusner Tallinna raelt luba õpikute trükkimiseks ja kirjastamiseks. Vastust sellele kirjale ei ole säilinud, võib-olla vastust ei tulnudki. Reusner ei jõudnudki õpikuid trükkida, sest sama aasta 20. augustil ta suri. Tallinna esitrükkal maeti 1637. aasta 24. augustil Mihkli kloostrikiriku surnuaeda.

Pärast Christoph Reusneri surma algab leseasta, mil trükkalina on kirjas Reusneri lesk. Millal alustab oma tööd sellina Heinrich Vestphal, pole teada. 1638. aasta sügisel Heinrich Vestphal abiellub Christoph Reusneri lesega. Dr Martin Klöker on leidnud Venemaa Riigiraamatukogust Moskvas fragmendid luulekogust, mis on pühendatud Reusneri ja Vestphali pulmadele. Kuigi olemasolevatel lehekülgedel pole Reusneri eesnime märgitud, arvab dr Klöker, et Vestphal abiellub Reusneri lesega. Kuna on ilmselge, et Vestphal soovis saada trükikoja järgmiseks omanikuks, oli tal kindlam abielluda lesega. Nimelt soovis ka Christoph Reusneri poeg esimesest abielust Johann Reusner trükikoda pärandina endale, kuid ei soovinud oma elu ja tegevust Tallinnaga siduda. Arvatavasti oleks ta trükikoja linnast ära viinud ja Tallinn oleks võinud jääda trükikojata. Õnneks nii ei juhtunud ja nii on Tallinnas trükikoda töötanud pidevalt kuni tänapäevani.

Kuigi Christoph Reusner oli raamatutrükkaliks Tallinnas vaid kolm aastat, jõudis ta panna tugeva aluse heatasemelisele trükikunstile. See, et ta oli oma töös täpne ja hea kunstnikusilmaga, paistab eriti välja tema Stockholmi trükikojas trükitud teostest. Need on veatult laotud, kenasti kujundatud, tiitellehti ehtimas väga kaunid tiittelehisraamid. Tema Tallinna trükikojas trükitu on enamasti väikesemahulised luulekogud. Kuid Christoph Reusneri viimasel eluaastal ilmunud esimesed eestikeelsed raamatud näitavad, et tallinlased usaldasid Reusnerile trükkida olulisi teoseid.

Tallinna esimese
 trükkali Christoph
 Reusneri trükitud
 väljaandeid.
 Näitust Reusnerist
 (u 1575–1637)
 saab alates
 8. detsembrist
 2008. a vaadata
 Tallinna Linnaarhiivi
 diele's (Tolli 6).
 Ervin Sestverki fotod

Ene Riet ja Aino Müllerbeck Torontos

Kes teeb, see jõuab. Tegus päev Aino Müllerbeckiga

Aino Müllerbecki nimi pole eesti kultuurihuvilistele päris tundmatu. Kataloogist **ESTER** leiame mitu tema koostatud või toimetatud raamatut, lisaks arvukalt artikleid Torontos ilmuva eestlaste ajalehe Eesti Elu veergudel. Ta on lõpetanud Toronto ülikooli raamatukogunduse magistrina (1974) ning töötanud 20 aastat Toronto eeslinna Scarborough raamatukogudes nii raamatukoguhoidja kui juhatajana.

Praegu töötab vabatahtlikuna Toronto Ehatare raamatukogus ning Bibliograafia Klubis.

Eellugu

Tänu Eesti Elule ma kaksikümmend aastat Torontos bibliograafina töötanud Ainoga tuttavaks saingi. Olin käinud Kanadas 18 aastat tagasi ja vaadanud sugulasest raamatukoguhoidja Asta Luigega üle ka tähtsamad raamatukogud, sealhulgas Tartu Instituudi arhiivi ja raamatukogu. Samuti kuulsin Endel Aruja eestvedamisel loodud Bibliograafia Klubist. Nüüdseks pole Asta Luike enam, möödunud talvel lahkus ka arhiivi ning klubi juht Endel Aruja. Kanada-sõitu ette valmistades otsisin internetist klubi praegusi kontakte ja leidsin ühe ajalehekirjutise lõpust lause: „Uued, arhiivitööst huvitatud liikmed on teretulnud Bibliograafia Klubi ridadesse. Informatsioon: Aino Müllerbeck.” Ja telefoninumber.

Telefonivestlus ja mõned e-kirjad Ainoga ning augustis 2008 olin juba Torontos klubi koosolekul.

Tartu College

Olin üürinud toa eestlastele kuuluvas Tartu College'i nime kandvas 16-korruselises hoones. Maja idee tuli **Elmar Tampõllult** ja tema oli ka selle elluviija: maja ehitati selleks, et pakkuda odavat elukohta Toronto ülikoolides õppivaile eestlaste lastele. See on üks populaarsemaid üliõpilaste ühiselamuid Torontos, kuna asub kohe ülikooli kõrval, on hästi ligipääsetav ning pakub oma asukohaga kesklinnas Ontario muuseumi, esinduskaubamajade ja odava hiinalinna läheduses võimalust veeta oma vaba aega mitmekülgset. Nautisin oma 16. korruse toa aknast vaadet kesklinna kõrgehitistele, Ontario järvele ning aastakümneid maailma kõrgeimaks ehitiseks olnud Toronto teletornile.

Tartu College'i maja on oma eesti arhiivi, raamatukogu, akadeemiliste organisatsioonide ruumide ja suure üritustesaaliga oluline eesti kultuuri keskus linnas. Tartu College toetab oma sissetulekust eesti kultuuri- ja haridustegevust Torontos Tartu Instituudi kaudu, mis koordineerib nii arhiivi, raamatukogu kui Bibliograafia Klubi ja teiste kultuuriorganisatsioonide tegevust. Majale kavandatakse ka juurdeehitist, mis mahutaks väliseesti muuseumi, arhiivi ja raamatukogu koos näituse- ja koosolekuruumidega.

Bibliograafia Klubi

Oli suvine puhkusteaeg ning suure üritustesaali ja raamatukogu välisukse lukus. Seetõttu pidin raamatukogule lähenema ühiselamu kaudu. Pisut enne kümnet viiski infolaua noormees mind liftiga korrus allapoole, avas võtmega liftiukse... ja olingi äkki eestikeelse erialajutu keskel. Pika koridori kabinetide ukсед olid avatud, igas toas istus keegi. Kuigi suurem osa raamatukogu raamatutest oli remondi tõttu pakitud, käis Bibliograafia Klubis tavapärase töö.

Tartu Instituudi juures arhiivitöö alal nüüdseks juba peaaegu 25 aastat tegutsev vabatahtlike klubi on seadnud oma põhitegevuseks väliseesti kultuuripärandi talletamise. Olenemata ilmast ja aastaajast kogunevad nad igal teisipäeval viieks tunniks. Klubi aktiivselt tegutsevast umbes 40 liikmest on vaid kolm raamatukoguhoidjad. Siin on insenere, õpetajaid ja teiste elukutsete esindajaid. Administratiivtööd teeb klubi juhataja, psühholoogiadoktor **Jüri Daniel**, kes 1990. aastate algul on õpetanud ka Eestis – Tartu Ülikoolis ja Tallinna Pedagoogikaülikoolis. Tema praeguseks tööloiguks on seal omaaegse naisteajakirja Triinu arvutisse ja DVD-le panek. Jüri Danieli sõnul kogutakse Toronto Tartu Instituudi arhiivi ja raamatukokku väikestruktuurid (kontserdikavad, usulised trükised jms), eesti kirjandus, ajalehed-ajakirjad, sh ka nii enne 1940. aastat ilmunud kui nõukogudeaegsed. Raamatukogu ja arhiivi aluseks on 1899. aastast Albertast pärit eesti asunduse raamatud.

Sisulist klubitööd koordineerivad **Pat Burchell** (arvutitöö), Tartu Instituudi arhivaar **Roland Veiler** ning bibliograaf ja klubi asejuhataja Aino Müllerbeck. Sel teisipäeval on kohal ligi kaksikümmend inimest, teiste hulgas ka Tartu Instituudi juhataja **Olev Träss** ja Tartu College'i nõukogu esimees **Vello Soots**.

Bibliograafia Klubi liikmed (vasakult): Vello Tõu, juhataja Jüri Daniel, asejuhataja Aino Müllerbeck, Suit Olvet ja laekur Guri Raag

Raamatukastid kolimist ootamas

Klubi liikmed ei tegele ainult arhiivitööga – nende korraldusel toimuvad siinsetes ruumides ka eestlaste kultuuriüritused – filmiõhtud, jõuluõhtud, emadepäeva, emakeelepäeva jm päevade tähistamine. Viimaseks ürituseks oli olnud Endel Aruja mälestuspäev. Klubi peab näiteks ka oma suvepäevi ja ühe sellise ettevalmistus käis ka minu Torontos viibimise aegu.

Klubi mahukamaks tegevuseks on olnud kirjanduse sorteerimine, pakkimine ja Eestisse saatmine. Klubi statistika järgi saadeti 20 aasta jooksul Eestisse 415 000 trükist.

Lõunapausiks kogunevad kõik vabatahtlikud oma kaasavõetud võileibadega puhkeruumi suure neljakandilise laua taha ühisele kohvijoomisele. Koos kavandatakse siin kõik tööd ja pannakse põhimõtteliselt paika klubi üritused. Saja-aastased sünnipäevad pole Kanadas mingi ime ja sellelgi lõunapausil on juttu 22. augustil saja-aastaseks saavast klubi liikmest Albert Irsist (elukutselt agronoom), kelle sünnipäeva ühiselt tähistada kavatakse.

Bibliograafia Klubi missioon on:

(kirja pandud klubi 20. juubeli väljaande saatesõnas, 2005)

Bibliograafia Klubi on omalaadne vabatahtlikest koosnev organisatsioon, kelle liikmeid köidab ja seob ühine idee, rahvuslik tunnetus, uhkus oma päritolu üle ja soov eesti kultuurisaavutusi säilitada, arendada ning parandada uutele põlvkondadele hoidmiseks ja arendamiseks.

Käime Ainoga läbi kõik arhiivi toad. Siin on kontor kolme arvuti ja kontorikapiga dokumentide sorteerimiseks ning väiksemaid ja suuremaid ruume ühe ja mitme inimese arvutitöökohaga. Arvutid on nüüdisaegsed ja kasutatakse oma kataloogimissüsteemi. Suurem osa arhiivist ja raamatutest on praegu pakitud kastidesse ning mõni ruum pilgeni kaste täis. Läheme ka garaaži, kuhu peaks tulema arhiivi ja raamatukogu uus asupaik. Siin käivad esialgu vaid lammutustööd. Astume sisse ka kohe peaukse kõrval asuvasse Tartu College'i raamatukokku.

Tartu College'i raamatukogu (*Tartu College Estonian Studies Library*) loodi selleks, et võimaldada eestlastel lugeda uuemat eesti kirjandust. Siia kogutakse peamiselt nüüdisaegsed Eestis ilmunud raamatud ajaloost, kirjandusest ja kunstist, biograafiad ja mälestused ning ilukirjandus ja teatmeteosed, samuti filmid. Raamatukogus töötavad vabatahtlikud. Parajasti riulite korrastamisega ametis olev **Juta Ilves** räägib, et lugejaks registreerimine on tasuta ja maksab viis Kanada dollarit aastas. Korraga võib laenata kaks raamatut kolmeks nädalaks. Raamatukogul on elektrooniline kataloog ning raamatuid on võimalik reserveerida ja laenutust pikendada ka telefoni teel.

Raamatukogu on avatud kahel päeval nädalas ja tund aega enne kultuuriüritusi Tartu College'i suures

Garaaž, kuhu peaks tulema arhiivi ja raamatukogu uus asupaik.

saalis. Lugejaiks on enamasti vanema põlvkonna eestlased, kellele eesti keeles lugemine on loomulik, kuid kasvab ka noorte arv. Noored on enamasti paguluses kasvanud, kuid paljud neist on võtnud Toronto Ülikooli eesti õppetooli juures erinevaid kursusi või eesti keele tunde. Õppetooli juhatab professor **Jüri Kivimäe**.

Siinkohal võiks nimetada ka aktiivsemaid Tartu College'i raamatukogu juures tegutsevaid vabatahtlikke: eelnevalt mainitud Juta Ilvese kõrval on siin tegevuses Alliki Arro, Vaike Rannu, Lydia Aruvald, Ellen Bishop, Els Greensides, Maie Ilves, Anu Jõe, Reet Sepp.

Päev Ainoga jätkub Eesti Kodus ja Ehatares

Suur osa eesti seniore (sõna „pensionär“ siin ei kasutata) elab Toronto idaosas asuvas Eesti Kodus, kus on neljast plokist koosnev terrassidega kortermaja ning kuuekorruseline hoolde- ja põetuskodu Ehatare neile, kellel on raske iseseisvalt hakkama saada. 1977. aastal valminud Eesti Kodu 134 korteris elab praegu 160 eestlast. Selles eestlaste oasis elab ka Aino Müllerbeck ja siin teeb ta ka osa oma praegusest aktiivsest vabatahtlikutööst.

Pärast pikka tööpäeva Bibliograafia Klubis on Aino kutsunud mu oma koju. Aino korteris on kolm mitte eriti suurt tuba, kööginurk, väike vannituba ja suur rõdu. Esimese korruse elanikud on oma akna alla kujundanud lillepeenrad, kõrgematel korrustel elavad võivad soovi korral hooldada ja omatahtsi kujundada majade vahel asuvaid siseõuesid. Siin on Ainolgi oma maalapp. Kohe maja kõrval on looduskaitsealune Highland Creeki ürgorg ja meil õnnestub aiaga tutvumisel näha seal jalutamas ka metslooma – julget punarebast.

Käime Ainoga läbi nii Eesti Kodu kui Ehatare keldrikorraldusel asuvad väikesed käsitöötoad ja muud seltskondlikuks läbikäimiseks mõeldud ruumid. Mõlemas majas on ka oma raamatukogu – Eesti Kodus väiksem, Ehatares suurem.

Kui Aino Müllerbeck 65-aastaselt sai, oleks temasugune energiline ja kõigjale ning kõike jõudev inimene meelsasti raamatukogutööd jätkanud. Kahjuks aga ei antud talle selleks võimalust. Niisiis leidis ta endale Toronto eesti segakooris laulmise ning mitmesugustes eestlaste kultuuriringides osalemise kõrval vabatahtlikuna rakenduse lisaks Bibliograafia Klubile ka Peetri kiriku arhiivi korrastajana ja Ehatare kultuuriringi ning raamatukogu juhatajana.

Peetri kiriku arhiiv on praeguseks korras, eraldi on arvele võetud majandusdokumendid, kirjavahetus ja leeripildid, kõik on käe järgi ja kasutatav. Ehatare raamatukogus aga tööd jätkub.

Ehatare raamatukogu

Eesti vanurite kodu Ehatare asutati 1981. aastal ja varsti pärast seda loodi ka sealne raamatukogu, mida 1996. aastast juhatab Aino Müllerbeck.

Ehatare raamatukogul oma eelarvet ei ole ja selle kogu täieneb vaid eestlaste raha- või raamatuannetuste toel. Raamatute ostmist on aastaid finantseerinud Silvia Prii. Kogus on üle paari tuhande raamatu, enamasti ilukirjandus, ka luulet, kuid ka palju väljaandeid ajaloo, keele ja kirjanduse, kunsti ja arhitektuuri, looduse, mütoloogia ning usuteaduse alalt, lisaks teatmeteosed, sõnastikud, atlased. Eriti meeldivad lugejaile aga mälestused ja biograafiad ning reisikirjeldused, samuti

Ehatare raamatukogus on erivärviliste sõõridega raamatuseljal märgistatud näiteks mälestused ja biograafiad, luuleraamatud ja lühiproosa.

naljaraamatud, viimasel ajal huvitatakse ka ajaloolasest ja usulisest kirjandusest. Aino on kõik raamatud märgistanud värvilise sõõriga raamatuseljal. Nii on lugejal kerge leida just talle sobivat raamatut. Eraldi tähistuse on saanud näiteks mälestused ja biograafiad, luuleraamatud ja lühiproosa. Lühiproosat loetakse palju põetuskodus – hooldaja loeb neile, kes enam ise ei näe ja kel ka mälu pole enam hea, ette igal õhtul ühe lühijutu.

Raamatukogu eriliseks osaks on aga suure kirjaga raamatud (*large print*). Ainol on siiralt kahju, et eesti keeles selliseid ei leidu. Ta on niisuguste raamatute vajadusest korduvalt rääkinud ja Eesti kirjastustele järelepärimisi teinud, kuid saanud alati vastuseks, et selliste kirjastamine on liialt kulukas ja levi väike. Nii peavad eesti vanurid lugema suure kirjaga raamatuid ainult inglise keeles, kuigi sooviksid lugeda eestikeelseid ja -meelseid. Suure kirjaga raamatuid on enamasti annetanud eestlasest raamatukoguhoidjad, näiteks Katrin Soots, kes on oma raamatukogust vanemate suure kirjaga raamatute eemaldamise ajal need ära ostnud. Ka Aino ise käib neid Toronto raamatukogudest otsimas.

Loomulikult leidub Ehatare raamatukogus nii eesti- kui ka ingliskeelseid ajakirju. Neid aga saadakse ainult siis, kui keegi eraisik need raamatukogule tellib. Praegu käivad Maaleht ja Eesti Elu, mida Aino kord nädalas peetavas lugemistunnis ette loeb. Siinjuures lisab Aino, et Eestis toimuva teada saamiseks loetakse muu hulgas hea meelega ka seltskonnaajakirju (ta nimetab näiteks Kroonikat) ja tal oleks hea meel, kui talle Eestist selliseid saadetaks. Ei pea just tellima uusi ajakirju, vaid võib saata ka neid, mis endal juba loetud – arvab ta, ja jääb Eesti raamatukoguhoidjailt igasuguseid annetusi ootama.

Ja veel: Aino on tähele pannud, et Eestis räägitakse raamatukoguhoidjast kui bibliograafist, võrdsustades need kaks ametit, ja talle see ei meeldi. Raamatukoguhoidja ja bibliograaf – need on ikkagi kaks eri asja, ütleb ta. Üks on raamatukogunduslik elukutse, teine bibliograafia alal töötaja, bibliograafiavahendite koostaja, on ta kindel. Ja peale selle soovib ta „raamatukoguhoidja“ asemel välja mõelda hoopis midagi muud, lühemat. „Teavur“ või „teavar“, sõnast „teave“, pakub ta näiteks.

Toronto, 5. august 2008

Sõitu Kanadasse toetas Eesti Kultuurkapital.

Piret Lotman

RR-i teadus- ja arenduskeskuse teadur

Sada aastat arvude keeles

ARVUSTUS

**Pärnu Keskraamatukogu 100 aastat
[1909–2009] / Pärnu Keskraamatukogu ;
koostanud Saima-Õie Andla jt, toimetanud
Ilmar Vaaro. Pärnu, 2008. 144 lk.**

32

Juba teisel Eesti linnaraamatukogul on täitunud sada tegevusaastat. Nagu Tallinna Keskraamatukogu, nii tähistab ka Pärnu linna Keskraamatukogu seda tähtpäeva väärrika väljaandega. Juubelikogumiku koostajad näivad olevat seadnud eesmärgiks raamatukogu arenguloo võimalikult selge ja täpse kajastamise ning võtnud abiks arvud. Arvud on konkreetsed, ei kuulu vaidlustamisele ning numbrites väljendatud suurused on võrreldavad. Raamatukogu sada aastat väldanud tegevusaegki on jaotatud kümnenditesse.

Raamat algab paljutootavalt. Silme ette kerkib ühe Venemaa kubermangu väikelinn, mille hoogne majandusareng tänu raudteele, paberivabrikule ning meresadamale on soodsaks pinnaseks kultuuri-institutsioonide tekkele. Pärnu eestikeelse raamatu-

kogu sünd on täpselt dokumenteeritud, kuid allikaviited diskreetselt raamatu lõppu peidetud. Lisada oleks võinud ka kommentaarid raamatus esinevate isikute kohta. Noorem lugeja ei pruugi näiteks kursis olla piiskop Johan Kõpu vaimuliku-karjääriga, mittepärnakas võib-olla ei tea, kes oli Elsbet Parek.

Raamatukogu esimene tegevusperiood jäi lühikeseks – ilmasõja puhkemine kasvatas küll huvi lugemistoas leiduva ajakirjanduse vastu, kuid sõja tõttu seiskus raamatukogu tegevus sootuks. 1920. aastal, mil raamatukogu taasavati, oli Pärnu kultuurielu üldse soikunud. Paremäl järjel polnud raamatukogud mitte üksnes Tallinnas ja Tartus, vaid koguni Viljandis. Alanud kümnendil alustati raamatute kojulaenutust ning mõne reaga on ise-loomustatud raamatukogu juhatajaid Mart Leksteini ja Johannes Saart. Õhku jääb küsimus 1925. aasta 1. jaanuaril rakendunud avalike raamatukogude seaduse mõjust Pärnu raamatukogundusele.

Nii avalike raamatukogude seaduse toimimisest kui raamatukogu tegevuse avardamisest 1920. aastate teisel poolel on juttu järgmise kümnendi – 1929–1938 peatükis. Üllatav on tähelepanek, et lugejaid ei käinud raamatukogus kõige arvukamalt raamatuaastaks kuulutatud 1935-ndal, vaid hoopis 1930. aastate alguse majanduskriisi aastail. Lugejate arvu kasvatasid siis tööpakkumiskuulutuste otsijad. Raamatuaasta elavdas siiski linna vaimuelu ja raamatukogust kujunes linna keskne kultuuriasutus, kus korraldati ka huvitavaid kirjandusüritusi. Lisaks ilukirjandusele, kus pärnulannade eelistus kuulus mahukatele suhteromaanidele, laenati raamatukogust tarbekirjandust ja käidi ajalehti lugemas.

Järgmise kümnendi – aastate 1938–1948 – puhul tekib kõige enam küsitavusi. Eelkõige niisugune periodiseerimispõhimõte iseenesest. Selle Eesti lähiajaloo kõige traagilisema kümnendi põhjal tuleb eriti teravalt esile periodiseeringu ebakõla nii raamatukogu sisemiste arengujärkudega kui riigi majandus-, aga eriti poliitilise ajaloo sündmustega. Pärnu Avalik Raamatukogu nimetati 1940. aastal ümber Pärnu Keskraamatukoguks, kuid muidu nii daatumialdis sulg on siin piirdunud aastaarvuga. Eesti okupeerimisest ja selle vahetust mõjust Pärnu raamatukogudele ja kultuurielule libisetakse lihtsalt üle. Saame vaid teada, et seltside raamatukogud riigistati ja tulihingeline kommunist Tamara Selling asutas Pärnu linna lasteraamatukogu, mis jäi küll alanud sõja tõttu avamata.

Nõukogude tsensuurile vihjatakse vaid ainsas lauses. Järgmine läheb sujuvalt Saksa tsensuuriks, kusjuures viitega Kaljo Veskimäele asetatakse kahe totalitaarriigi raamatukogunduspoliitika vahele võrdusmärk. Siinkirjutaja arvates küll asjatult, erinevusi on vähemalt kaks. Nõukogude tsensuuri eesmärgiks oli eesti rahva identiteedi täielik muutmine, tema paigutamine juba ajalooliselt vene kultuuriruumi. Uus olevik pidi looma ka uue mineviku. Natsionaalsotsialistlik raamatukogunduspoliitika oli suunatud üksnes nõukogude ja juudi kirjanduse väljapuhastamisele meie niigi Saksamaaga seotud minevikust. Teiseks oli raamatukogu ideoloogilise tööriistana

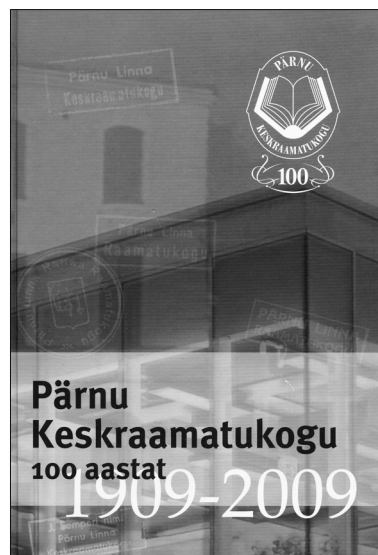
Nõukogude Liidus täiuslikumalt välja arendatud kui üheski teises totalitaarses riigis. Elsbet Pareki mälestuskild iseloomustab seda väidet hästi, kuid on paraku sattunud hoopis Saksa okupatsiooni käsitava lõigu juurde. Sõjaaegse olukorra kirjeldus on üldse vastuoluline. Samalt leheküljelt (lk 32) saame teada nii seda, et sõjaajal ilmunud kirjandust arvele ei võetud ning raamatuid ei laenutatud, kui sedagi, et raamatukogul lubati laenutada ka köitmata raamatuid ning alates 1. septembrist 1943 oli raamatukogul palju külastajaid.

**Eesti okupeerimisest ja selle vahetust mõjust
Pärnu raamatukogudele ja kultuurielule
libisetakse lihtsalt üle.**

Ka poleks siin liiast olnud okupatsioonide vaheldumise kuupäevad. Lugeja, kes Teise maailmasõja käiku täpselt ei mäleta, võiks ootamatult 1944. aasta sügisesse sattudes hämmingus olla. Kuid siit alates on raamatukogu ametlik kronoloogia taas kuupäevalise täpsusega kirjas. Välja jääb aga see, mida ametlikult ei olnud – ebamäärane lause ebasoovitava kirjanduse kõrvaldamisest ei anna kaugeltki edasi vangistamis- ja küüditamisaastate ängi ja õudust. Ebasoovitava kirjanduse kõrvaldamine eelnes sel ajal ebasoovitavate inimeste kõrvaldamisele. Kuid aimu saab siin kirjanduse hävitamise viisist. Lia Veberi mälestuskatke raamatute puruks kiskumisest Utiilsõrjo Pärnu kontoris aastail 1950–1953 on oma asjalikkuses vapustav. Üllatav, et Pärnu Keskraamatukogus oli erihoiu osakond – Tallinna Keskraamatukogu raamatuvarade jaotamist eri asutuste vahel 1949. aastal on põhjendatud just selle raamatukogu erihoiu õiguse puudumisega. Kahjuks ei avata siin ei kinnise fondi asutamislugu ega tegevustki (lk 40).

Nõukogude fenomeniks on ka raamatukogude metoodiline juhendamine keskraamatukogu poolt. Lahtiseletatult tähendab see nõukogulike raamatukogunduspõhimõtete rakendamist ning raamatukogude süsteemi kontrollimist. Arvud on väga tänuväärased mõõdetavate ja võrreldavate suuruste iseloomustamisel, kuid vähemalt Nõukogude perioodi käsitlemisel oleksid nad ehk eeldanud põhjalikumat analüüsi, asja sisu kipub arvrägasse ära kaduma. Seda enam et aruannetest on raamatusse kandunud ka aruandluskeel. Teisalt võimaldavad arvud aga lugejale päris huvitavaid ekskursse, näiteks kui võrrelda 1961. aasta rahareformi järgseid töötasusid ja põhitoiduainete hindu, ei tundugi tänased hinnad enam nii rõõvellikud.

Nagu Tallinna Keskraamatukogu puhul, kandus 1960. aastail raamatukogu tegevuse põhirõhk

kirjanduselt üritustele, raamatuilt inimsuhetele. Raamatukogu loomuomane funktsioon, keskendumine lugejale ja lugejateenindusele tõusid esiplaanile alles iseseisvuse saabudes. Kogu jõudis välismaal ilmunud emakeelne kirjandus, raamatukogus oli võimalus kohtuda pagulaskirjanikega. Lugejate arvu tõusuga kahanes nende huvi kirjandusürituste vastu.

2002. aasta 9. mail pandi nurgakivi Pärnu Keskraamatukogu uuele hoonele, esimesed osakonnad alustasid vastvalminud majas tööd juba järgmise aasta jaanuaris. Raamatukogupere tööde ja tegemiste

**Raamatukogupere tööde
ja tegemiste kirjeldusi lugedes
kerkib taas küsimus:
kellele Pärnu Keskraamatukogu
ajalooramat õieti mõeldud on?**

kirjeldusi lugedes kerkib taas küsimus: kellele Pärnu Keskraamatukogu ajalooramat õieti mõeldud on? Kui esialgu oli kiusatus arvata, et püütud on võimalikult allikatrüult kaardistada raamatukogu arengulugu, siis lõpulehekülgedel tundub, et eeldatav lugeja on hoopis raamatukogu praegune või endine töötaja. Raamatu kuivavõitu tekst jääb nii vaid märksõnadeks, mille ümber on võimalik luua elav ja soe mälestustekangas. Unustatud ei ole kedagi, lugejal on siin abiks nii isikunimede kui raamatukogus läbi aegade ametis olnute register. Samal ajal täidab üllitis ka ajalooramatu funktsiooni – nii toodud faktid kui ka Pärnu Keskraamatukogu bibliograafia võivad olla aluseks põhjalikumale käsitlusele, sellisele, kus on kasutatud ka arhiiviainest.

Ene Riet

Puksoo ettekandepäev 2009

23. jaanuaril peeti Tartu Ülikooli Raamatukogus taas Puksoo päeva.

Seekordse, Friedrich Puksoo 119. sünniaastapäevale pühendatud ettekandepäeva "Raamatust, raamatukogust, raamatukoguhoidjast" ettekanded käsitlesid enamasti minevikusündmusi.

Rein Saukase (EKM) ettekandest saime teada, et Puksool oli raamatuharrastuse kõrval ka rida eriharrastusi, nagu kirja- ehk postmarkide kogumine ning raamatuetiketide ja eksliibriste kogumine.

Tema 1940. aastal 900 eksliibrisest ja 100 raamatuetiketist koosnenud kogu on laiali kolme asutuse – TÜR, Riigiarhiiv ja Tallinna Linnaarhiiv – vahel ning vajab veel täiendavat uurimist.

Tiiu Reimo (TLÜ), kes oli oma ettekande pealkirjastanud "Eesti-keelse kodu- ja kirikuraamatu kolm sajandit", käsitles nende kirjastamisega seotud aspekti vaadeldes raamatute keelt, köiteid ning kirjastamisõigust. **Larissa Petina** (RR) vaatles Eestimaa kubermanguvalitsuse raamatukogu raamatuid, pöörates peatähelepanu amet-

kondlikele trükistele kuni aastani 1917. **Mare Rand** (TÜR) püüdis Karl Morgensterni kirjavahetuse ja päevikute abil mõista, miks ning mida tundes ja mõeldes asus see Saksamaalt pärit ning seal hariduse saanud mees provintsilinna Tartusse siinse ülikooli kõnekunsti professoriks ja raamatukogu juhatajaks.

2009. aastal saab Tartu Ülikooli Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond 30-aastaseks. Praegune juhataja **Malle Ermel** tõi oma esinemises välja osakonna tegevust mõjutanud sündmused ja olulised inimesed.

Tiiu Reimo

TLÜ Infoteaduste Instituudi direktor

Puksoo auhind 2007/2008

Tartu Ülikooli Raamatukogus 23. jaanuaril toimunud Friedrich Puksoo 119. sünniaastapäevale pühendatud ettekandepäeval "Raamatust, raamatukogust ja raamatukoguhoidjast" kuulutati välja järjekordsed Puksoo auhinna laureaadid.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja Tartu Ülikooli Raamatukogu poolt üle aasta välja antavale auhinnale oli esitatud kuue autori 2007. ja 2008. ilmunud raamatuloolised tööd.

Puksoo auhinna pälvis Tartu Ülikooli Raamatukogu teadur, värske filosoofiadoktor **Meelis Friedenthal**, kelle dissertatsioon "Tallinna Linnaarhiivi *Tractatus moralis de oculo*" (Tartu, 2008) on tähelepanuväärne panus Eestis säilitatava käsikirjalise raamatupärandi uurimisse. Interdistsiplinaarsest põhjalikust uurimisest peaaegu pool on pühendatud käsikirjaköite kodikoloogilisele ja paleograafilisele analüüsile. Meelis Friedenthali uurimus näitab veenvalt, et uurija jaoks on oluline nii teose sisu kui ka raamatus kui objektis jäädvustatud informatsioon.

Töö elektrooniline versioon on salvestatud ja huvilistele kättesaadav Tartu Ülikooli digitaalses

repositooriumis DSpace veebiaadressil http://ester.utlib.ee/search~S1*est?/afriedenthal%2C+meelis/afriedenthal+meelis/1,2,12,B/1856~b2107349&FF=afriedenthal+meelis+1973&6,,7,1,0

Peaauhinna kõrval tõsteti esile Jürgen Beyeri ja Larissa Petina tööd.

Ajaloolane **Jürgen Beyer** pälvis Puksoo auhinnakomisjoni tunnustuse ka kaks aastat tagasi ning ainuüksi tema järjekindlus ja produktiivsus raamatuajaloo käsitlemisel on kiiduväärt. Auhinnakomisjon tõstis esile autori suurepärasest orienteerumist 17.–18. sajandi Euroopa kultuuriruumis ning oskust siduda sellega Eestis tehtut (Zwei russische Gelegenheitsgedichte

Puksoo auhinna pälvis Tartu Ülikooli Raamatukogu teadur, filosoofiadoktor Meelis Friedenthal.

aus Dorpat (1642) und ihr schwedischer Verfasser Johan Roslin (kaasautor I. Maier). Scando-Slavica, 54 (2008), 5-38; Kurjast vaimust vaevatu ja patukahetsusjutlus : Hans Vateri juhtum (1559–1562). In: Sator : artikleid usundi- ja kombeloost, 6. Tartu, 2007, 50–76). Hinnatav on autori panus trükiandmete täpsustuste ja lisanduste näol 18. sajandi saksa trükiste bibliograafia (Adressen von Druckern, Verlegern und Buchhändlern im 18. Jahrhundert. Zugleich ein Beitrag zur Diskussion über ein VD18. In: Wolfenbütteler Notizen zur Buchgeschichte. 31, Wiesbaden: Harrassowitz, 2006 (ilmunud 2007), 159–190), mis põhineb trükikalite, kirjastajate ja raamatukaupmeeste aadresside leidumisel 18. sajandi trükistes ning neid trükiseid registreerivates bibliograafiates ja andmebaasides.

Esile tõsteti veel Eesti Rahvusraamatukogu vanemteadur **Larissa Petina** uurimusartikli “Собрание книжных знаков Иваска и Руси в Национальной библиотеке Эстонии” (lk 162–175) autorina ja artiklikogumiku “Omanikumärgid vanaraamatus” (Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2008) koostajana ja toimetajana. Larissa Petina uurimistöö tulemusena on täpsustatud rohkem kui 2300 ekliibrisest koosneva kahe kollektsiooni – bibliograafi, raamatuloolase ja ekliibrise uurija Udo Ivaski / ajaloolase ja bibliofiili Julius Genssi ning trükimeister Georg Rusi ekliibrise kogu jõudmist Rahvusraamatukogu kunstikogusse, ekliibrise päritolu ning võimalusi, kuidas määrata ekliibrise kuuluvust ühte või teise kollektsiooni.

Ilus ja huvitav raamat “Tallinna Keskraamatukogu 1907–2007” (Tallinn, 2007), mille koostaja ja toimetaja on Livia Viitol, ei vastanud kahjuks Puksoo auhinna statuudis märgitud kriteeriumidele. Komisjoni liikmed olid aga üksmeelsed arvamuses, et tegemist on hinnatava tööga rahvaraamatukogude ajaloost, mis oma rikkaliku pildimaterjaliga jäädvustab Eesti ühe vanima linnaraamatukogu arengu.

Komisjoni liikmed tõdesid ka, et aastatel 2007 ja 2008 ilmus kõrgetasemelisi uurimusi, mida auhinnale ei olnud esitatud. Raamatu ajalugu kui interdistsiplinaarne uurimisvaldkond pakub võimalusi eri valdkondade uurijatele. Ehk oleks vajalik konkurssi rohkem tutvustada ning sellele

Võib-olla peaksid auhinna väljaandjad ilmutvat raamatuloolist kirjandust ise jälgima, et kaalumisele tuleksid kõik sobivad tööd?

tööde esitamist laiemalt kuulutada? Võib-olla peaksid auhinna väljaandjad ilmutvat raamatuloolist kirjandust ise jälgima, et kaalumisele tuleksid kõik sobivad tööd? Kui ainult toimetaja Puksoo auhinnale kandideerida ei saa, siis milliste näitajate alusel saaksid hindamisele tulla artiklikogumikud ja koguteosed, mille sisuline tähtsus raamatuloo uurimisel on märkimisväärne? Need küsimused jäägu mõtteaineks auhinna väljaandjatele.

Auhinnakomisjoni rasket ja vastutusrikast tööd tegid see kord Tiiu Reimo (TLÜ, esimees), Malle Ermel (TÜR), Merike Kiipus (KMAR), Mare Rand (TÜR) ja Anne Valmas (TLÜAR).

Linda Kask

Aastakoosolek

Aastakoosolekule kogunes 217 ühingu liiget, kel kaigas 278 liikme volitused. Kuulati ära ja kinnitati ERÜ tegevus-, finants- ja revisjonikomisjoni aruanne ning 2009. aasta tegevussuunad. Tutvustati ERÜ uut kodulehekülge www.eru.ee ning väljendati toetust emakeele õpetajatele seoses eesti keele ja kirjanduse tundide arvu vähendamise plaanidega. Uueks juhatuse liikmeteks aastateks 2009–2012 valiti Lääne-Virumaa Keskraamatukogu direktor **Õie Tammissaar**, Tallinna Tehnikaülikooli süsteemihaldur **Ave Janu** ja Kaitseväe Peastaabi juhtvibliograaf **Kristina Rallmann**, viimased kaks teiseks valimisperiodiks. Juhatuses jätkavad tööd **Anneli Sepp** esinaisena, **Katre Riisalu**, **Vaike Kurel**, **Helle Laanpere**, **Taie Saar** ja **Asko Tamme**.

Eesti raamatukoguhoidjate pöördumine Eesti Vabariigi Riigikogu, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi poole Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõu asjus

5. märts 2009

Meie, Eesti raamatukoguhoidjad, oleme mõelnud koos emakeeleõpetajate, kultuuritöötajate ja kogu muret jagava rahvaga, kuidas mõjub meie rahvuse tuleviku eesti keele ja kirjanduse tundide arvu vähendamine koolides.

Rahvusliku mälu, keele ja kultuuri hoidjate ning vahendajatena oleme tõdenud, et noorema põlvkonna võime mõista emakeelse teksti nüansirikkust on hääbumas. Vähesel lugemiskogemusel tulemuseks on väljendusoskuse vaesumine. Viimast toetab meediat ja internetist tulvav keeleline lohaku. Jagame kirjanike ja kirjandusteadlaste arvamust – kes ei loe piisavalt, ei oska mõelda ega oma mõtteid väljendada. Kas usaldame oma riigi ja rahvuse tuleviku mõtlemisvõimetute kodanike kätte?

Meie, Eesti raamatukoguhoidjad, palume Riigikogu saadikutel põhjalikult vaagida otsust nii olulises, kogu rahva identiteeti mõjutavas küsimuses.

2009. aasta raamatukogupäevade juhtmõtteks on valitud Hando Runneli sõnad „Rahvas algab raamatust“. Kui side raamatutesse talletatud mälu on rahva algus, siis selle katkemine võib saada lõpu alguseks.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing
Anneli Sepp
juhatuse esinaine

Eesti Rahvusraamatukogu
Janne Andresoo
peadirektor

Linda Kask

ERÜ aasta- ja teenetepreemiad

Aastakoosolekul tehti teatavaks ja anti üle ühingu suurim tunnustus – aasta- ja teenetepreemia.

ERÜ teenetepreemia 2008 sai **Krista Talvi** missioonitundliku tegevuse eest kutseühingus ja raamatukoguhoidjate koolitamisel. Krista oli aastatel 1998–2004 ERÜ esinaine, on koolitustoimkonna liige selle loomise algusaastatest, kutsestandardi väljatöötamise algataja, osalenud kutseõppeprogrammi koostamises, on ERÜ kutsekomisjoni liige ja möödunud aastast selle juht. Krista on ka TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia raamatukogunduse ja infoteaduse eriala riigieksamikomisjoni esimees, TÜ VKA nõukoja ja Kultuuriministeeriumi rahvaraamatukogude nõukogu liige.

ERÜ teenetepreemia 2008 sai Krista Talvi missioonitundliku tegevuse eest kutseühingus ja raamatukoguhoidjate koolitamisel.

Aastapreemia 2008 pälvis **Saima-Õie Andla** hästitoimiva meeskonna juhtimise ja uue teeninduskeskkonna loomise eest Pärnu Keskraamatukogus. Keskraamatukogu multifunktsionaalse hoone täismahus avamine 2008. aasta novembris oli kahtlemata Pärnumaa raamatukogunduse tipphetkeks. Raamatukogu 100. tegevusaasta tähistamiseks valmis Saima-Õie eestvedamisel trükkis "Pärnu Keskraamatukogu 100 aastat".

Katre Riisalu fotod

ERÜ uus juhatus. Esireas (vasakult): Katre Riisalu, Ave Janu, Õie Tammissaar, Vaike Kurel, tagareas: Anneli Sepp, Kristina Rallmann, Taie Saar, Helle Laanpere. Pildilt puudub Asko Tamme.

Kai Idarand

RR, TAK-i juhtiv spetsialist

Raamat on võim. Kas ka e-raamat?

27. veebruaril 2009, enne ERÜ aastakoosolekut, toimus Rahvusraamatukogu konverentsisaalis kutseühingu korraldatud kõnekoosolek laiemale kuulajaskonnale. Ürituse pealkirjaks „E-raamat ja ehe raamat“, teemaks elektrooniliste teavikute olemasolu, kasutatavus ja probleemid Eesti raamatukogudes.

Koosoleku juhataja **Tiiu Reimo** (TLÜ Info-teaduste Instituut) sissejuhatavad sõnad häälestasid meid Google'i põlvkonna lainele.

Marika Meltsas (TÜR) tõi oma ettekandes välja mitmeid probleeme seoses e-raamatuga, mida illustreeris kujundlike näidetega. Kõlama jäi tõdemus – e-teavikute soetamine on raamatukogule suhteliselt kallis, kuid nende kasutamine on jäänud oodatust väiksemaks. Alles siis, kui Google ja sageli ka teised internetiavarused on „läbi kammitud“, suunduvad üliõpilased raamatukogu allikate poole. Kas tõesti on kasutajate infopädevus nigel? Ettekandja sõnul sunnib sellist käitumist peale kiirus, mis paistab olevat infootsijale kõige tähtsam. Uuringutest on selgunud, et üliõpilased hindavad e-raamatute puhul eelkõige otsinguvõimalusi ja seda, et saavad neile juurdepääsu ööpäev läbi oma isiklikust arvutist. Raamatukogutöötajate poolt vaadatuna torkab e-allikate puhul silma standardite puudumine. Kokku pole lepitud veel ka ühtsetes reeglites, kuidas neid ESTER-is kajastada.

Kairi Felt (RR) andis ülevaate Eesti e-raamatutest. Neid on eesti keele väiksuse tõttu vähe, kuid rahvus-

raamatukogul on oma funktsioonidest lähtuvalt kohustus neid tähelepanelikult märgata, hoolikalt hoida ning lugejatele juurdepääs tagada. Andmebaas DIGAR koondab nii RR-is kui teistes raamatukogudes digiteeritud raamatuid, sundeksemplari seaduse alusel kõikide Eesti kirjastajate väljaandeid, kes internetis on avaldanud ja kirjastuste trükieelseid faile. Materjalid on saadaval PDF-vormingus ja enamikus täistekstidena, kasutuspiirangud seab vaid autorikaitse. E-teenusena on lugejail võimalus tellida raamatutest digikooptiaid, see teenus on loomulikult tasuline. Infot e-raamatute kohta saab ESTER-i linkide kaudu. Ettekandja esitas küsimuse: kas raamatukogud teevad elektroonilise kogu arendamisega endale karuteene? Ja vastas ise: oleme rõõmsad kõigi lugejete üle, siseneagu nad raamatukokku virtuaalsest või reaalsest portaalist. Et e-raamatute ja e-teenustega seotud osa meie tööst kasvab ja lugejaskond laieneb, on paratamatu.

Asko Tamme (Tartu Linnaraamatukogu) ettekanne tõstas palju probleeme ja oli lennuka esituse tõttu kuulajate mõtetele väga inspireeriv. Esineja ütles välja kõigi raamatukogutöötajate credo – raamat on võim, sest mõjutab ja muudab inimesi. Ta tsiteeris Darntoni („Patrioodid kuuletuvad üldisele tahtele spontaanselt“) ja Michel de Certeau’d („Informeerimine on mingisse vormi surumine“) ning pöördus Kanti filosoofia keerdkäikude poole tekst-raamat-lugeja omavahelistes seostes. Kas ajal, mil igaüks võib välja anda oma (e-)raamatu, suureneb inimeste lugemus? Kas raamat, mida ei loeta, on üldse raamat? Kas nõnda võib raamatuks nimetada ka blogisid (e-päevikuid), mida loeb ja kommenteerib käputäis sõpru-tuttavaid? Kas digiteeritud raamatud, mis seisavad reprodutseeritud piltidena kataloogis, on vaid piiritähised eheda ja e-raamatu maailmade vahel, sest tõelised e-raamatud on need, millel n-ö geneetiliselt võrk sees? On veel palju küsimusi, millele vastust otsime.

Raamatukoguvälise pilgu e-väljaannete temaatikasse heitsid **Priit Kruus** (Vanalinna Hariduskolleegeium) ja **Valle-Sten Maiste** (kultuurileht Sirp).

Priit Kruus tõdes, et lootus leida interneti-kosmosest uusi lugejaid pole täitunud. „Sondid saadeti välja, aga tulnukaid pole.“ Põhjuseks arvatavasti fakt, mis senini ümber lükkamata – e-raamatule pole veel loodud piisavalt mugavat kandjat. Näitena tõi ettekandja Sass Henno raamatu „Elu algab täna“, mis oli veebis üleval kaua enne raamatu trükkimist, aga tõeliselt populaarseks sai see raamat ikka alles ehedast peast. Ennast õigustavad ehk vaid audioraamatud (näiteks Jana Lepiku luuletused mp3-kandjal või Värske Rõhu „Värske heli“ rubriigis avaldatu). Kuid keegi ei vaidlusta seda, et trükitud raamatutel on siiski suurem märgiline tähendus, mis enamasti ei jää marginaalseks nähtuseks. Seniks liigume vana-uues, uus-vanas keskkonnas, st et internetikeel on imbutunud tavaraamatusse ja muidugi ka vastupidi. Milline see tõeline e-raamat on, ei tea post-kirjanduse tegijad ega lugejad.

Valle-Sten Maiste rääkis raamatukogutöötajatele seekord internetipiraatlusest. Autoriõigused takistavad

Kairi Felt küsis: kas raamatukogud teevad elektroonilise kogu arendamisega endale karuteene?

Priit Kruus Vanalinna Hariduskolleegeiumist heitis raamatukoguvälise pilgu e-väljaannete temaatikasse.

legaalset ligipääsu paljudele e-teavikutele, Eesti suhteline väiksus ja vaesus on põhjustanud olukorra, et meie raamatukogud ei suuda komplekteerida piisavalt vajalikku kirjandust. Internetis, kuhu on üles riputatud palju skaneeritud ja muul viisil illegaalselt levitatud kirjandust, asub kõik mõne kliki kaugusel, piisab vaid võrkeleostusest. Kuigi massiline seadusest üleastumine ei muuda veel nähtust seaduslikuks, on selge, et *copyright* on ajale jalgu jäänud.

Uus olukord seab raamatukoguhoidjatele kõrgemad nõuded, seda märkis enamik koosolekul kõnelejaist. Enam ei aita sellest, kui leiame riiulilt küsitud trükise või internetist nõutud „koha“. Peame muutuma sügavate teadmistega raamatu-teadlasteks, et suudaksime lugejaid sisuliselt juhendada.

Kahtlemata on e-raamat kõikidest eripäradest hoolimata ikka raamat, sest eheda raamatuga on neil ühine põhiolemus – võimu potentsiaal. Elektrooniliste teavikute hoidmine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine on meie kätes. Järelikult ka e-raamatutes sisalduv võim.

Samal teemal: Valle-Sten Maiste. E-raamat ei ohusta ehedat raamatut, vaid *copyright*'i / Sirp, 6. märts, 2009.

Ilme Sepp

Lääne Maakonna Keskraamatukogu direktor

Priit Kasepalu

Eesti Pimedate Raamatukogu direktor

Nägemispuudega lugejate kokkusaamine Haapsalus

Läänemaa nägemispuudega kirjandushuvilised olid 24. oktoobril koos Haapsalus. Ettelugemispäeva märkinud lugejate konverentsil käsitleti teemaderingi, kuhu kuuluvad sõnad Läänemaa, raamatukogud, pimedad, vaegnägijad ja kirjandus.

Kolmel eelmisel aastal on niisugused üritused korraldatud Tallinna, Pärnu ja Tartu raamatukogudes. Kuna Haapsalu kultuurikeskus, kus paiknes Lääne Maakonna Keskraamatukogu, on kapitaalremondis ja raamatukogu asub praegu ajutistes ruumides, valiti kokkusaamiskohaks Haapsalu sotsiaalmaja.

Maakonnas sai pimedate ja vaegnägemisega inimeste raamatukogulik teenindamine alguse juba ligi 15 aasta eest. Nägemispuudega inimeste tegevuse eesotsas olnud Mati Press tuli keskraamatukokku ja ütles, et küll oleks tore, kui raamatukogu saaks aidata tellida Tallinnast pimedate raamatukogust heliraamatuid ja punktkirjas raamatuid ning laenutada neid kohapeal. Pimedate raamatukogu hakkaski RVL-i teel raamatuid saatma. Maakonna rahvaraamatukogud laenutasid neid ja edastasid lugejatele tellimisnimekirju. Viimastel aastatel on Eesti Pimedate Raamatukogu kiiresti arenenud. Nüüd saavad lugejad sealt teavikuid rahvaraamatukogude vahendusega posti teel koju laenata. See on neile märksa hõlpsam.

Haapsalu sotsiaalmaja direktor Kaja Rootare rääkis, et 2003. aastal alustati sotsiaalmajas maakonna

Raamatukogu direktor Priit Kasepalu

nägemispuudega inimeste soovil ajalehe Lääne Elu artiklite ettelugemist. Praegu salvestatakse kord kuus ajalehest valitud artikleid. Valiku tegemisel lähtutakse uudistest, mis kajastavad Läänemaal toimunut ega ole teistes ajalehtedes ilmunud. Loetakse ka kogu info puudega inimeste kohta. Aastaid saatis sotsiaalmaja loetud materjalid pimedate raamatukogule, kus need paljundati ja postiga kodudesse saadeti. Sellest suvest kopeeritakse artiklite plaadid sotsiaalmajas.

Ajaloodoktor Aldo Kals andis ülevaate Eesti Pimedate Muuseumi kirjastustegevusest, pöörates tähelepanu Läänemaaga seotud pimedatest kirjutatule. Paljude elulugude hulgas on ta kokku pannud ka Haapsalus elanud vaegnägijast rahvaluuleuurija Alexander Heinrich Neusi eluloo.

Priit Kasepalu ettekandest saadi teada, kuidas töötas Tallinna pimedate artell Põhja, mida esimehena juhtis Läänemaalt pärit Anton Koplík, esimesel Nõukogude aastal ja Saksa ajal.

Viimastel aastatel on kaks nägemispuudega läänlast – Anni Oraveer Haapsalust ja Henn Kungla Kullamaa vallast – saanud tuntuks oma juttudega.

Kõnesüntesaatoriga arvutil kirjutava Anni Oraveeri käsikiri "Tegu ja tagajärg", milles on 96 juttu, anti tänavu Eesti Pimedate Raamatukogus välja heliraamatuna ning trükiti punktkirja. Ehk jõuab tema kirjutatu lisaks ajalehtedele ja ajakirjadele peagi ka tavakirjas raamatu kaante vahele.

Henn Kungla aga ütles, et noorukieas oli tal raamat alati kaasas – tööol, arsti järjekorras, sünnipäeval või pulmas. Poole sajandi vanuselt täispimedaks jäämine oli kõige raskem aeg tema elus. Punktkirja õppides arvanud mees, et ta ei saa eksamikis niikuinii seda kirja selgeks, ja kirjutas punktkirjas pika põhjenduse, miks ta seda selgeks ei saanud. Punktkirjaõpetaja ja tema kaastöötajad tegid sellest humoorikast kirjatükist aga tavakirjas raamatu, mis ilmus 2002. aastal Eesti Pimekurtide Tugiliidu väljaandel.

Heliraamatute tekstide esitaja Aiki Haug rääkis stuudios mikrofonide ees tekkinud mõtetest. Nagu ettelugemispäevale kohane, luges ta kummagi läänlasest autori ühe jutu ette.

Külakosti töid laululapsed Anne Pääsukese juhendamisel. Oli võimalik tutvuda nägemispuudega inimestele valmistatud heliraamatute, punktkirjas ja puuteraamatutega, samuti Eesti Pimedate Muuseumi tavakirjas väljaannetega.

Läänemaa raamatukoguhoidjad on püüdnud aidata kaasa sellele, et info nägemispuudega inimeste raamatukoguteenustest jõuaks iga vajajani. Nad on proovinud välja selgitada, kes raamatukogu teeninduspiirkonnas elavatest inimestest vajaksid niisugust eriteenindust. See ei ole olnud lihtne, kuna vahel on takistuseks osutunud isikuandmete kaitsega seonduv. Oli meeldiv, kui valla sotsiaaltöötaja kutsus kaasa kaks nägemispuudega huvilist ja tuli koos nendega Lihulast Haapsallu lugejate konverentsile.

Priit Kasepalu
Eesti Pimedate Raamatukogu direktor

Üritustesari "Louis Braille 200"

Louis Braille, kuulsa pimedate prantslase, pimedate punktkirja looja 200. sünniaastapäeva märgitakse Eestis üritustesarjaga, mis algas 4. jaanuaril ja kestab valge kepi päevani 15. oktoobril.

4. jaanuaril 2009 möödus 200 aastat rahvusvahelise pimedate punktkirja looja Louis Braille sündmist. Maailma Pimedate Liit võttis 2000. aastal toimunud täiskogul vastu resolutsiooni, mis kinnitas tema sünnikuupäeva ülemaailmseks punktkirjapäevaks.

Esimest korda märgiti ülemaailmset punktkirjapäeva 2001. aasta 4. jaanuaril. Eestis tehti seda Eesti Pimedate Raamatukogu eestvedamisel esmakordselt kolm aastat hiljem – aastal 2004.

Eestis märgitakse kuulsa pimedate prantslase 200. sünniaastapäeva üritustesarjaga, mis algas 4. jaanuaril ja kestab valge kepi päevani 15. oktoobril. Avaüritusena toimus 4. jaanuaril Tallinnas Viru keskuse ja Tartus Tasku keskuse aatriumis teabepäev.

MTÜ Jumalalaegas eestvedamisel koos Eesti Pimedate Raamatukogu, Eesti Pimedate Liidu ja pimedate ühingutega korraldatud perepäev kutsus kohale palju huvilisi. Lapsevanemad ütlesid, et nad olid kuulnud raadioreklaami ja tulid koos lastega vaatama, mida sel päeval tehakse.

Kaksikürituse avasid Tallinnas sotsiaalminister Maret Maripuu ja Tartus Riigikogu esimees Ene Ergma. Üritusel anti Tartu Emajõe kooli abiturienti Mari-Liis Tähele üle Euroopa punktkirjaessee võistluse hea töö auhind.

Pimedate Raamatukogu tutvustas punktkirjas raamatuid ja heliraamatuid ning heliraamatute kuula-

Päevauudiseid saab sünteeskõnes lugeda pimedate raamatukogu kodulehe kaudu www.epr.ee

miseks kasutatavat Daisy-mängijat. Selle pimedatele lugejatele väga mugava seadme tarkvara on eestindatud ning nüüd annab seade juhiseid eesti keeles.

Huvilised võisid proovida erilisi prille, mida ette pannes sai tajuda, kuidas näevad ümbritsevat eri silmahaigustega inimesed. Uudistati puuteraamatuid, pimedate arvutit ja taas ausse tõusnud korvipunumist.

Tekkis järjekord pimedate massööride juurde. Külastajatele pakkusid kuulamisrõõmu nägemispuudega lauljad ja muusikud üle Eesti. Malemängu jälgijatele tuli üllatusena, et pime maletaja nägijast vastasele ruttu mati tegi. Paljud huvilised õppisid kirjutama oma nime punktkirjas.

Poolesajandise vaheaja järel on võimalik saata kirju Louis Braille margiga. "Minu Margina" ilmus tema sünniaastapäevaks kujundatud logoga mark.

Kuulutati välja esseevõistlus "Kuus punkti". Essevõistluse eesmärk on punktkirjaga seonduva tutvustamine ja selle seostamine Eesti või maailma pimedate inimeste eluga. Tööde esitamise tähtaeg on 30. aprill.

Pimedate raamatukogu käivitas elektrooniliste teabetekstide ettelugemise süsteemi, mis valmis Eesti Keele Instituudis. Kasutamiseks on vajalik arvuti internetiühendus, kuid see ei eelda ekraanilugeja ja kõne-süntesaatori olemasolu.

Praegu saab süsteemi abil sünteeskõnes lugeda päevauudiseid, lisanduma peaksid ka ajalehed, ajakirjad ja raamatud. Teabetekstide lugeja on allalaaditav raamatukogu kodulehelt www.epr.ee.

Jaanuaris liitusid üritustesarjaga Nõmme ja Jüri raamatukogu.

Punktkirja tutvustamiseks ja selle seostamiseks pimedate eluga on kuulutatud välja esseevõistlus "Kuus punkti", mille tähtajaks on 30. aprill.

Näitusel "Louis Braille ja punktkiri" Nõmme raamatukogus oli pimedate raamatukogu kogust välja pandud punktkirjas raamatuid, samuti raamat, milles on nii tava- kui ka punktkirjas tekst. Näha võis pimedate esmaseid kirjutusvahendeid – punktkirjatahvlit ja kirjutustihvti. Huvilised võisid proovida punktkirjas raamatute lugemist, abiks üritustesarja logoga punktkirjatähestik.

Jüri gümnaasiumi hoones asuv nüüdisaegne raamatukogu ühendab nii valla- kui ka kooliraamatukogu. Neljanda klassi ühiskonnaõpetuse õppekavas on ette nähtud rääkida erivajadustega inimestest, töövihikus tutvustatakse ka punktkirja.

Kolme paralleelklassi õpilased said raamatukogu lastekorrusel toimunud tundides allakirjutanut teada, kuidas pimedad inimesed liiguvad, aega ja pikkust mõõdavad ning missugused on nende raamatud. Kõige põnevam oli aga siiski punktkirja kirjutamist uudistada ja hiljem tähestiku järgi Braille kirjas kirjutatud nime uurida.

Lapsed kuulasid, mõtlesid kaasa ja püüdsid aru saada kõigest, mida neile pakuti. Kolme tunni jooksul ei tulnud korra hoidmisega üldse tegelda. Tunde tulid vaatama ning kuulama mitu õpetajat, samuti raamatukogu töötajad.

Üritustesarja info on veebilehel braille.laegas.ee

Aiki Tibar
TTÜR-i teadur

Konverents "Information seeking in context" Vilniuse ülikoolis

17.–19. septembrini 2008 kogunesid infokäitumise uurijad üle maailma Vilniuse ülikooli konverentsile "Information Seeking in Context" (ISIC).

Kolme päeva jooksul peeti 34 ettekannet. Konverentsil oli kaks peakõnelejat: professor Bonnie Nardi (California ülikool, Irvine) ja professor Pertti Vakkari (Tampere ülikool).

Bonnie Nardi on populaarse arvutimängu "World of Warcraft" aktiivne mängija. Kasutades enda ja teiste mängukogemusi püüab uurija mõista inimeste ja arvutite interaktsiooni.

Suundumused infokäitumise uurimisel

Professor Pertti Vakkari kõneles teoreetilistest ja metodoloogilistest suundumustest infokäitumise uurimisel. Olles ISIC konverentsi üks algatajaid, meenutas Pertti Vakkari oma lõpukõnet esimesel konverentsil 1996. aastal, mil ta rõhutas, et konverents aitab kaasa infovajaduse ja -kasutuse uurimise kui teadusvaldkonna arengule nii sotsiaalses kui ka kognitiivses mõttes. Sotsiaalses mõttes oli oluline jätkuva konverentsi algatamine, et võimaldada uurijatel regulaarselt koguneda, esitada oma uurimistulemusi ja vahetada ideid.

Esimese ISIC konverentsi kognitiivne panus seisnes mitmes suundumuses, mida kajastasid ettekanded ja arutelud. Pertti Vakkari tõi esile järgmist: süsteemikesksete käsitluste asendumine isik-situatsioonilise metateooriaga; teoreetiliste käsitluste mitmekesisus; orienteeritus protsessile, mille osaks on infokäitumine; teoreetiliste ja metodoloogiliste ideede kaasamine teistelt erialadelt; mitmete meetodite kasutamine, sh kvalitatiivsete meetodite juhtpositsioon. Pertti Vakkari sõnul tähendas see uurimistöö professionaalsemaks muutumist.

Analüüsides ja võrreldes ettekandeid 1996. ja 2008. aasta konverentsil tõi Pertti Vakkari välja nii positiivseid kui ka negatiivseid suundumusi. Positiivne on teemade mitmekesisus ja kvalitatiivsete meetodite uurimistehnikate kasutamine ning ideede kaasamine teistelt aladelt. Sama ajal on uurimistöö muutumas kirjeldavamaks, vähem on eesmärgiks modelleerida või selgitada ning käsitluste ja meetodite mitmekülgsus on vähenemas. 2008. aasta konverentsil on rohkem empiirilisi, vähem teoreetilisi ja metodoloogilisi uuringuid ning vähem uurimuslikke ja rohkem kirjeldavaid uuringuid; vähem on analüüsi tulemuste tähtsusest ja rakendamisest. Uuringutes keskendutakse enamasti informatsiooni hankimise uurimisele, selle asemel et vaadelda kogu infokäitumise protsessi.

Pertti Vakkari andis ka vihjeid, milliseid uuringuid ta sooviks näha: rohkem uurimuslikke uuringuid ning juhtumiuuringuid, mis käsitlevad infokäitumist koos seda põhjustavate tegevustega ja käitumist toetavate vahendite kasutamisega.

Uuringud infovajaduse, informatsiooni hankimise ja infokasutuse kohta

Konverentsi ISIC 2008 ettekannete teemadering oli mitmekesine. Käsitleti inimeste käitumist informatsiooni hankimisel õppetöö jaoks (õpilased, üliõpilased), tööülesannete täitmiseks (ametnikud, arheoloogid, insenerid, juhid, teadlased, õpetajad) ja argielu infovajaduste rahuldamiseks (immigrandid, patsiendid, vanurid). Mitmetes uurimistöödes keskenduti veebi kui infokanali või -allika kasutamisele (nt tervishoiu-alase informatsiooni hankimine, onlaininvesteering, infootsing seoses karjääri planeerimisega). Olulised teemad ettekannetes olid veebiinfo kvaliteedi ja relevantsuse hindamine.

Ettekannetega astusid üles mitmed väljapaistvad uurijad. Professor Tom D. Wilson (Göteborgi ülikool), kes tegutseb informatsiooninduse valdkonnas alates 1951. aastast, oli kolme ettekande kaasautor. Tom D. Wilson on teadlasena jätkuvalt otsiv, kaasates uurimistöösse meetodeid teistelt aladelt ja analüüsides inimeste infokäitumist eri keskkondades.

Emeriitprofessor Carol C. Kuhlthau (Rutgersi ülikool, New Jersey) on rahvusvaheliselt tuntud oma põhjapaneva tööga infootsiprotsessi uurimisel, mis sai alguse 1980. aastatel. C. C. Kuhlthau ja tema kolleegide viimane uuring näitas, et Kuhlthau infootsiprotsessi mudel on endiselt kasulik infokäitumise uurimisel teadmiste omandamise kontekstis.

Prof Reijo Savolainen (Tampere ülikool) on aastaid tegelnud argielu infovajaduste uurimisega. Ettekandes käsitles ta töötute motivatsioone informatsiooni hankimisel töö leidmiseks. Motivatsioon võib olla sisemine, töötute enda tunnetatud või väline, töötute lähedaste ja sõprade ootustest tulenev. Motiveerimatust täheldatakse nende töötute puhul, kes peavad informatsiooni hankimist töö leidmiseks kasutuks tegevuseks.

Lugejate käitumine raamatukogus

Taani uurija Lennart Björneborn viis läbi uuringu lugejate käitumisest kahes avalikus raamatukogus. Uurija otsis vastuseid küsimusele, kuidas leiavad lugejad seda, mida nad otsivad. Tulemused näitasid, et tehakse nii sihipäraseid otsinguid materjalide leidmiseks töö ja õppimise jaoks või hobidega tegelemiseks kui ka sirvitakse materjale inspiratsiooni ja kogemuste saamiseks või lõõgastumiseks. Materjalide sirvimine soodustab impulsiivset käitumist ja juhuslikke leide. Digitaalne ja füüsiline raamatukogu täiendavad teineteist infootsingul. Kui veebis tehakse kindlaks mõne materjali olemasolu, siis raamatukogusse sellele järele tulles sirvitakse ka teisi materjale. Ja vastupidi, mõne materjali juhuslik leidmine võib ajendada otsima teisi materjale. Kui lugejad liiguvad inforuumis (füüsilises või virtuaalses), siis võivad nad oma suunda ja käitumist korduvalt muuta – vastavalt sellele, kuidas arenevad

nende infovajadused ja huvid või milliseid valikuid ja võimalusi nad oma teel kohtavad. Füüsilist ruumi peavad lugejad oluliseks, et tunda ja hoida materjale käes ning hinnata nende relevantsust. Füüsiline ruum

võimaldab ka suhelda vahetult, silmast silma teiste lugejate ja raamatukogutöötajatega.
Ettekannete ja autorite kohta saab teavet <http://www.kf.vu.lt/isic2008/>

MÄLESTAME

Viivi Müür

7.12.1938 – 25.02.2009

kauaaegne raamatukogutöötaja ja pedagoog

Viivi sündis 7. detsembril 1938. aastal Viiratsi valla Sooviku talu väiketalupidajate perre, kus hinnati raamatutarkust ja haridust. Väikese Viivi haridustee sai alguse 1947. aastal kodu läheduses Arumetsa algkoolis. Pärast algkooli lõpetamist 1951. aastal tuli hakata linnas koolis käima. Koolitee linna oli pikk, kuid sel teel oli palju huvitavat ja ilusat. Viivi nautis kooliteel kogetud looduse värvidemängu niivõrd, et see jättis huvi kunsti vastu kogu eluks.

1958. aastal lõpetas Viivi Müür Viljandi I keskkooli ning pidi võimaluste puudumise tõttu edasiõppimise asemel Verilaske külanõukogus sekretärina leiba teenima hakkama. Kuid igatsus edasi õppida ei kadunud ning kui 1960. aastal toodi Viljandisse üle kultuurharidustöö kool, asus neiu seal raamatukogundust õppima. Pärast kooli lõpetamist 1962. aastal suunati noor naine Pärnu rajooni Seliste külaraamatukokku juhatajaks. Peagi märgati asjalikku ja iseseisva mõtlemisega noort ning ta kutsuti Pärnu Rajooniraamatukogusse laenutajaks ja raamatunäituste koostajaks, kus ta edutati metoodikuks. Töö kõrvalt lõpetas Viivi 1969. aastal Tallinna Pedagoogilise Instituudi.

1970. aastal sai Viivi Müür Viljandi Rajooniraamatukogu juhatajaks ning tema juhtimisel viidi asutus üle tsentraliseeritud süsteemile, loodi likvideeritud raamatukogu kogude alusel rajooni vahetuskogu, tööle hakkas rajoonikeskne komplekteerimise osakond, tegutses raamatubuss hõredama asustusega maapiirkondade lugejate teenindamiseks. Pingelise töö kõrval osales Viivi ka noorte raamatukoguhoidjate koolitamisel Viljandi kultuurharidustöö koolis ning õpilaste õppepraktika juhendamises keskraamatukogus. Töö noortega pakkus talle palju

rahuldust. Koos viidi läbi raamatuüritusi, luuleõhtuid, näitusi, millest meeldejäävaimaks oli kirjan duslik kohus Villem Grossi romaani "Müüa pooleli olev individuaalalumaja" tegelaste üle.

Raamatukogudele suruti üha enam peale ideoloogiatööd, mis Viivile sugugi ei sobinud. Pärast siseheitlust küpses 1980. aastal otsus loobuda Viljandi Keskraamatukogu juhataja ametikohast ning siirduda pedagoogina tööle Viljandi kultuurharidustöö kooli. 1986. aastal kolis ta aga perekondlikel põhjustel Tõrvasse, kus asus tööle Tõrva keskkooli eesti keele ja kirjanduse õpetajana. 1988. aastal Viljandi Linnaraamatukokku naastes sai lugemissaali vanemraamatukoguhoidjana tema ülesandeks lugejateeninduse kõrval bibliograafitöö, raamatu- ja uudiskirjanduse näituste koostamine, gümnaasiumiõpilastele raamatukogutundide läbiviimine. 2005. aastast oli ta tegev Heimtali koduloomuuseumis, aga säilis side ka Viljandi Linnaraamatukoguga, kus ta koostas veel mitu suurepäraselt näitust.

Tema koostatud raamatunäitused olid hästi läbimõeldud, põhjalikud ning maitsekalt kujundatud. Viivi Müüri sulest on ilmunud mitmed põhjalikud koduloartiklid kohalikus ajalehes, Sakala Kalendris ja C. R. Jakobsoni nim. gümnaasiumi vilistlaste kogumikus. Ta koostas põhjaliku metoodilise materjali raamatunäituste koostamisest ja kujundamisest. Viivi Müür jääb kolleegide mälestustesse väga loomingulise, erudeeritud, põhjaliku ja kohusetruu töökaaslasena, kellel jäi ootamatu surma tõttu palju huvitavaid mõtteid ja plaane teostamata.

*Viljandi Linnaraamatukogu
Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia*

Summary

FIRST COLUMN

4 In Hard Times, Wise Decisions Have to be Made Saima-Õie Andla

The thoughts of the Director of Pärnu Central Library, the laureate of the Estonian Librarians' Association's Annual Prize of 2008, about Estonian public libraries and librarians.

PUBLIC LIBRARIES

5 A Cultural Centre in the Heart of the Town Saima-Õie Andla

Pärnu Central Library became a hundred years old on the 7th of January. The event was celebrated in a modern multifunctional building that was opened to the users after its full completion on the 7th of November 2008. (The first stage of the building was opened in May 2003.) The article describes the initial years of the library, and the opportunities the library's new building offers both to the staff as well as to the readers.

8 The Best Venue to Hold Your Child's Birthday Party Helje Pulk

In the European Year of Creativity and Innovation, children are brought to the books in Uulu, Pärnu county in a new way – the library started to hold birthday parties for children.

10 Long Toil Yielded Fruit Krista Kumberg

The residence of Haapsalu Children's Library, a two centuries old building on the address Wiedemann Street 11, has been renovated. The library got itself the first floor, where popular science literature and the playroom and reading room for younger children were moved. The former lending room was widened by pulling down the walls. The reading room on the ground floor was turned into the exhibitions and journalism reading room.

RESEARCH LIBRARIES

13 The Story of the Development of Music and Fine Arts Collections in the National Library of Estonia Katre Riisalu

In 2009 the National Library's Music Department celebrates its fiftieth and the Fine Arts Department its thirtieth anniversary. The articles provides an overview of the development of their collections and their state of the art. Personal collections, preserved as integral units, are treated separately.

17 Preservation Activities in the Academic Library Rene Haljasmäe

An introduction of preservation activities performed in the Academic Library of Tallinn University. This year

in January, twenty years passed from establishing the Department of Conservation that deals with collection preservation issues. The article provides an overview of the philosophy and methods of preservation, and also highlights related problems and visions.

RECENT PUBLICATIONS

21 Proceedings of the Estonian Children's Literature Information Centre No 3 Anu Kehman

By the end of 2008, the 3rd instalment of *Eesti Lastekirjanduse Keskuse toimetised* (Proceedings of the Estonian Children's Literature Information Centre) was published. It contains articles, written by the members of the Working Group for Research on Children's Literature that is active at the Centre.

21 Märjamaa raamatukogu 1903–2008 (Märjamaa Library 1903–2008) Ene Riet

The publication that celebrates the 105th anniversary of Märjamaa Library includes the recollections of both the library's heads and long-standing employees as well as of its readers.

NOTA BENE!

22 The European Library Innovated its Web site Toomas Schvak

An introduction of the Web site.

22 The National Library of Estonia Launched a Literature and Language Blog Õnne Mets

The literature and language blog was opened in March to give the wider public an opportunity to partake in and express the opinions on Estonian literary and language issues. Maire Liivamets publishes critical reviews on books and her ideas about Estonian literature, Siiri Lauk ponders upon terminology matters and Inna Saaret provides linguistic advice. The bloggers are the members of the National Library's staff, but express their own personal opinions and not the official point of views of the organisation. You are welcomed to read the entries and provide feedback on the Web address: <http://kirjandusjakeel.blogspot.com>

DEVELOPMENT ACTIVITIES

23 Applications of Team Work II Merike Poljakov

The second part of the article to be published in several issues of the journal lets to know what are the characteristics of a successful team work, which factors determine the efficiency of team work and how the efficiency of team work is evaluated. The piece also highlights the shortcomings of team work and the reasons why conflicts emerge and the ways and stages for settling these. The necessity of team work for CEOs in library field is separately treated.

BOOK HISTORY

27 Book Printer Christoph Reusner Helje Kannik

Christoph Reusner printed books only for three years from 1634 up to 1937 in Tallinn, but he, however, managed

to found basis for the art of printing on a good level in the town. Before settling in Estonia he practiced in Rostock and Stockholm. The article gives an overview of the activities of Reusner's printing shop in Tallinn and characterises its most important publications.

PERSONAGE

29 The One who is Stirring, Manages: A Busy Day of Aino Müllerbeck Ene Riet

A long-standing bibliographer, now retired Aino Müllerbeck works as a volunteer in the Ehatare Library of the Estonian Home in Toronto. She is one of the most active members of the Bibliography Club at Toronto Tartu College and also participates in organising local Estonian archives and library. Besides that, she has managed to bring into order the archives of Toronto St. Peter's church.

CRITICAL REVIEW

32 A Hundred Years in the Language of Numbers Piret Lotman

A critical review on the collection of articles, *Pärnu Keskraamatukogu 100 aastat [1909-2009]* (A Hundred Years of Pärnu Central Library), published by the end of 2008 on the occasion of the centennial of Pärnu Central Library.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

33 The Puksoo Day in 2009 Ene Riet

An overview of the report meeting, "About the Book, Library, Librarians", held on the occasion of the 199th anniversary of Friedrich Puksoo in Tartu University Library on the 23rd of January 2009.

34 The Puksoo Prize 2007/2008 Tiit Reimo

The Puksoo Prize is being awarded for the publication or article on book history, issued in the two recent years. The prize went to Meelis Friedenthal, a researcher of Tartu University Library, whose thesis, *Tallinna Linnaarhiivi Tractatus moralis de oculo* (*Tractatus moralis de oculo* of Tallinn City Archives; Tartu, 2008), is a remarkable contribution to the research of manuscript book heritage, preserved in Estonia.

An Estonian librarians' inquiry toward the Parliament of Estonia, the Ministry of Education and Research, and the Ministry of Culture in the matters of the amendment

to the Basic Schools and Upper Secondary Schools Act, concerning abating the number of Estonian language and literature lessons in schools.

36 The ELA Annual Meeting Linda Kask

An overview of the Association's activities in 2008 was presented and the action plan for the year 2009 was approved at the ELA Annual Meeting. New Board members were elected. The ELA Annual Prize was also awarded that went to Saima-Õie Andla from Pärnu Central Library, as well as the ELA Prize for Merits that went to Krista Talvi from the National Library of Estonia.

36 Book is Power. Is E-Book, Too? Kai Idarand

An overview of a speech meeting, "E-Book and Sheer Book", organised by the ELA on the 27th of February 2009. It focused on the existence and availability of electronic publications in Estonian libraries and related problems.

CONFERENCES & SEMINARS

38 The Meeting of Visually Impaired Readers in Haapsalu Ilme Sepp, Priit Kasepalu

The visually impaired booklovers of Lääne county celebrated the Read Aloud Day on the 24th of October 2008 in Haapsalu with a conference. The thematics of the event covered Lääne county, libraries, the blind, visually impaired persons and literature.

39 A series of events, "Louis Braille 200" Priit Kasepalu

The bicentenary of Louis Braille, a famous blind Frenchman who invented the system of writing for the blind that uses characters made up of raised dots, is celebrated in Estonia with a series of events that was launched on the 4th of January and continues up to the White Stick Day on the 15th of October.

40 A Conference, "Information seeking in Context", in Vilnius University Aiki Tibar

An overview of a conference of the researchers of information behavior, "Information Seeking in Context" (ISIC), held in Vilnius University from the 17th up to the 19th of September 2008.

NEWS

41 In memoriam: Viivi Müür (1938–2009) – a long-standing librarian, Head of Viljandi Regional Library from 1970 up to 1980.

Raamatukogu 2009

TELLIMISEL toimetusest:

- raamatukogudele
Üksiknumber 80 krooni
Aastatellimus 480 krooni

- individuaaltellijaile
Üksiknumber 35 krooni
Aastatellimus 210 krooni

ajakirjanduslevist:

- Üksiknumber 80 krooni
Poolaasta tellimus 240 krooni
Aastatellimus 480 krooni

www.nlib.ee/html/anded/rk/indexrk.html

Kõikjal sinuga!

www.tea.ee

**Uutele tellijatele e-Entsüklopeedia
2013. aasta lõpuni tasuta!**

[www
.ee
http://
.org](http://www.tea.ee)

2008 – 2013

22 köidet

**+ e-Entsüklopeedia
Internetis**

www.tea.ee

Rahva Raamat

Hea pakkumine 31. maini 2009